

Digitalizacija pedagoških radionica na primjeru Hrvatskog državnog arhiva

---

Zmajlović, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:768471>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-19**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
SMJER ARHIVISTIKA
SMJER INFORMATIKA (NASTAVNIČKI)
Ak. god. 2021./2022.

Marija Zmajlović

**Digitalizacija pedagoških radionica na primjeru
Hrvatskog državnog arhiva**

Diplomski rad

Mentori: dr. sc. Ana Pongrac Pavlina, doc., dr. sc. Hrvoje Stančić, red. prof.

Zagreb, rujan 2022.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

1. Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Teorijska podloga arhivske pedagogije.....	3
3. Dosadašnja istraživanja u okviru arhivske pedagogije	6
4. Radionice u arhivima	9
4.1. Britanski nacionalni arhiv (British National Archives).....	9
4.2. Američki nacionalni arhiv (National Archives of the United States)	12
4.3. Hrvatski državni arhiv	14
4.4. Državni arhiv u Pazinu	17
4.5. Državni arhiv u Sisku	18
4.6. Državni arhiv u Slavonskom Brodu	19
4.7. Državni arhiv u Vukovaru	21
5. Digitalno obrazovno okruženje.....	23
6. Digitalni obrazovni alati	25
6.1. Knight Lab Tools	27
6.2. Wordwall	29
6.3. Interacty.me	29
6.4. Book Creator	30
6.5. Kratki osvrt na korištene alate	30
7. Metodičko preoblikovanje radionica.....	32
8. Stvaranje mrežnog oblika radionice Oporuka Ivana Raucha	36
9. Karakteristike učenja i poučavanja dobne skupine za radionicu Oporuka Ivana Raucha	40
9.1. E-učenje (online) učenje	40
9.2. Analiza ponašanja učenika od 5. - 8. razreda.....	42
10. Stvaranje mrežnog oblika radionice Povijest medicine	45
11. Karakteristike učenja i poučavanja dobne skupine za radionicu Povijest medicine.....	49

11.1. E-učenje (online) učenje	49
11.2. Analiza ponašanja učenika srednjoškolske dobi.....	51
12. Istraživanje zadovoljstva polaznika mrežnih radionica	53
12.1. Cilj i metodologija istraživanja	53
12.2. Rezultati i analiza rezultata istraživanja	56
12.3. Rasprava	67
13. Zaključak	69
Popis slika.....	71
Popis grafikona	72
Popis tablica.....	73
Literatura	74
Prilozi	80
Prilog 1. Radionica Povijest medicine	80
Prilog 2. Radionica Oporuka Ivana Raucha	80
Prilog 3. Anketni upitnik	80
Sažetak	89
Summary	90

1. Uvod

U prvoj polovici 2020. godine, Stožer civilne zaštite Republike Hrvatske donosi Odluku o mjerama ograničavanja društvenih okupljanja, ali i ograničenog rada u trgovinama, uslužnim djelatnostima te pri održavanju sportskih i kulturnih događanja. Odluka koja je stupila na snagu 18. ožujka je donesena radi zabrinjavajućeg porasta u broju oboljelih od bolesti COVID-19 te s namjerom da se situacija stavi pod kontrolu. Također, Odlukom se „obustavlja rad svih kulturnih djelatnosti te obustava održavanja izložba, revija i sajмова“ (Stožer civilne zaštite Republike Hrvatske, 2020, str. 2; Topić i Zmajlović, 2022). Temeljem Odluke, obustavio se rad obrazovnih radionica diljem Republike Hrvatske, što je direktno utjecalo i na Hrvatski državni arhiv, odnosno dovelo do obustavljanja radionica Arhiva koje su se do tog trenutka izričito odvijale u kontaktnom obliku (Hrvatski državni arhiv, 2022; Topić i Zmajlović, 2022).

S obzirom na to da nije idealno da se radionice uopće ne izvode, potrebno je bilo pronaći nove načine za njihovo održavanje, što uključuje i preoblikovanje sadržaja da odgovara digitalnim mogućnostima. Odgovor koji su brojne institucije (obrazovnog i kulturnog tipa) pronašle je da svoje aktivnosti prilagode okolnostima u kojima su se pronašle te da stvore mrežne sadržaje na temelju aktivnosti koje su prethodno provodile kontaktno. Prateći taj primjer, studentska sekcija Hrvatskog arhivističkog društva se kolaboracijskim radom, u kojem sam i osobno sudjelovala, okrenula suradnji s Odsjekom za kulturno prosvjetne aktivnosti Hrvatskog državnog arhiva te krenula u preoblikovanje odabranih, već postojećih radionica Hrvatskog državnog arhiva u situacijski podobniji mrežni oblik (Topić i Zmajlović, 2022).

Odabrane radionice namijenjene su višim razredima osnovnih škola i medicinskim srednjim školama pa je, sukladno tome, trebalo obratiti pažnju na karakteristike učenja učenika tih dobnih skupina. S obzirom na to da je riječ o radionicama koje su se u svom prvobitnom obliku izvodile kontaktno, potrebno je bilo preoblikovati ih kako bi se mogle provoditi i u mrežnom obliku. Iz tog su razloga sadržaji tih radionica temeljito preoblikovani i formulirani na način kako bi bili u mogućnosti ostvariti učenje na daljinu te su u tom obliku i postavljeni na internetsku stranicu Arhiva. Upravo su te radionice odabrane za preoblikovanje jer se smatra da im je sadržaj od visoke obrazovne vrijednosti te da je šteta da se ne bi mogle u

suprotnom provoditi, zbog ograničenja izvođenja u kontaktnom obliku u pandemijskoj situaciji (Topić i Zmajlović, 2022). Anketno istraživanje je provedeno na polaznicima dviju radionica u novom mrežnom obliku kako bi se utvrdilo zadovoljstvo preoblikovanim mrežnim oblikom radionica. Pregledom istraživanja se želi utvrditi jesu li radionice ovakvog tipa privlačne učenicima tih dobnih skupina, čime bi se došlo do saznanja o izradi novih, što efikasnijih, radionica u budućnosti.

2. Teorijska podloga arhivske pedagogije

Povijest arhiva i njihov razvoj se može sagledati kroz razne aspekte, no onaj za koji je najrelevantniji za potrebe ovog rada je razvoj iz perspektive njihove uloge u društvu. Prvobitno su arhivi bili zaduženi za čuvanje i skladištenje dokumenata, generalno u svrhu efikasnijeg upravljanja i nadzora. Kroz povijesna razdoblja se ta uloga mijenjala te su arhivi sve više bili otvoreni za širu javnost, što je dovelo do drugačijih mogućnosti njihovog utjecaja na tu istu javnost, odnosno na društvo. Iako je danas i dalje uloga arhiva da prikuplja i čuva arhivsko gradivo, također se javlja i potreba da arhivi sudjeluju u drugim aktivnostima, poglavito onima obrazovne prirode (Hofgräff, 2016). Iako to nije novitet, zbog promjena u društvu i razvoju obrazovnog sustava iz pasivnije u dinamičnije okruženje, u suvremenom dobu se sve više prepoznaje uloga arhiva u društvenom i obrazovnom aspektu. Kako se počela razvijati obrazovna dimenzija suradnje između arhiva i obrazovnih institucija, tako se počeo razvijati i pojam arhivske pedagogije. Arhivska pedagogija kao takva podrazumijeva obrazovni aspekt arhiva, odnosno načine na koje arhivi mogu koristiti svoju djelatnost kako bi bili dio obrazovnog procesa te ga unaprjeđivali (Stančić i Garić, 2013).

Prvobitno je naglasak bio na organiziranju školskih posjeta arhivima te susret učenika s arhivskim gradivom. I dalje postoji takav način rada, gdje arhivi služe samo kao institucija koju učenici dolaze posjetiti kako bi razgledati neku izložbu ili dio dostupnog, odabranog gradiva, također se fokus stavlja na izradu obrazovnih radionica od strane arhiva kako bi se prezentirano arhivsko gradivo učinilo što interaktivnijim i kvalitetnijim doživljajem (Filep i Hotko, 2014). Sam pojam arhivske pedagogije je relativno mlad pojam te što se tiče istraživanja i povijesnog razvoja samo te tematike, nema ih puno, no kroz pregled povijesnog razvoja arhiva je vidljivo da je došlo do pomaka u sudjelovanju arhiva u obrazovnom procesu - počevši od posjeta izložbama i prostorima arhiva, do postojanja suvremenih radionica u kontaktnom i mrežnom obliku. Arhivski djelatnici danas koriste svoje znanje i vještine kako bi stvorili radionice koje su u skladu s nastavnim gradivom koje se obrađuje u školama te kako bi odabrali što podobnije arhivsko gradivo te kroz radionice unaprijedili i razradili odabranu nastavnu cjelinu koja se obrađuje. U Republici Hrvatskoj se unazad zadnjih nekoliko godina radi na brojnim predavanjima na temu obrazovnih programa u baštinskim institucijama, pa je vidljivo da su institucije aktivnije nego ikad prije u kontekstu sudjelovanja u obrazovnom procesu, ali i obrazovanja svojih djelatnika za što bolje

sudjelovanje u istom (Filep i Hotko, 2014). Jasno je da je područje arhivske pedagogije u razvoju, a s time i saznanje da je potrebno postojanje pedagoga u takvim institucijama kako bi se mogli provoditi programi koji nisu samo teorijski dobro osmišljeni, već da se mogu i praktično učinkovito provesti. Arhivska pedagogija se smatra područjem pedagogije s izuzetnim potencijalom za razvijanje kritičkog mišljenja kod učenika te se kvalitetne radionice smatraju iznimno bitnima kako bi se učenicima pružila mogućnost zanimljivijeg upijanja znanja od tradicionalnog učenja surovih činjenica iz udžbenika van njihovog stvarnog konteksta (Hofgräff, 2016).

U današnje vrijeme cilj je arhiva postati središtima znanstvenih, kulturnih i društvenih događanja. Razvojem informacijskih tehnologija područje djelovanja arhivistike uvelike se mijenja i proširuje. "Otvaranjem arhiva široj javnosti tijekom druge polovice 20. stoljeća, arhivi su ponudili i niz novih informacijskih službi i usluga za građane." (Hrvatsko arhivističko društvo, 2022). Time dakle djelatnost arhiva više ne obuhvaća samo preuzimanje, sređivanje, pohranjivanje i davanje arhivskog gradiva na korištenje, nego pruža razne usluge i odgovore aktualnim interesima zajednice u kojoj djeluje. Upravo takvo proširenje arhivske djelatnosti predstavlja arhivska pedagogija. Iako ne postoji jasna definicija arhivske pedagogije ona se može definirati kao interdisciplinarno područje koje spaja arhivsku praksu i pedagogiju (Stančić i Garić, 2014). Ponajviše se odnosi na pripremu i obradu arhivskog gradiva u odgojno-obrazovne svrhe time uzimajući u obzir dob i interes učenika, studenata i odraslih. Arhivskom pedagogijom primarno bi se trebao baviti arhivski pedagog kao osoba koja poznaje arhivsku teoriju i praksu isto kao i pedagoško-didaktička načela te je stručno osposobljena za rad u oba područja (Stančić i Garić, 2014). Većina arhiva nudi radionice povijesnih sadržaja u kojima glavni izvor informacija predstavlja arhivsko gradivo. U današnje vrijeme postaje sve veći trend postavljanja obrazovnih materijala na mrežne stranice pa se tako arhivska pedagogija sve više oslanja na informacijske tehnologije.

Arhiv, iako je institucija informalnog obrazovanja, ima važnu ulogu u motiviranju i poticanju formalnog obrazovanja kao i u nadopunjavanju i oplemenjivanju tog obrazovanja. Suradnjom između arhiva i odgojno-obrazovnih ustanova podiže se svijest o važnosti čuvanja dokumenata. Kod djece je iznimno važno razviti ovu svijest kako bi mogli razumjeti važnost i značaj arhivskih ustanova.

Mnogo europskih i svjetskih arhiva prikazuje iznimno dobru praksu arhivske pedagogije, kako kontaktno tako i u mrežnim oblicima. Na svojim mrežnim stranicama objavljuju razne obrazovne aktivnosti i materijale kojima se može pristupiti i time istražiti gradivo kroz igre i

druge obrazovne materijale. Također nude i radionice u kontaktnom obliku. Neki od tih arhiva su Britanski nacionalni arhiv (British National Archives) i Američki nacionalni arhiv (National Archives of the United States). Uz njih kao najistaknutije ustanove u području arhivske pedagogije bitno je spomenuti i neke hrvatske arhive kao što su Hrvatski državni arhiv, Državni arhiv u Pazinu, Državni arhiv u Sisku, Državni arhiv u Slavonskom Brodu i Državni arhiv u Vukovaru. Spomenuti arhivi su odabrani zbog kvalitetnih radionica koje su kroz godine izradili i proveli, pogotovo kada se sagleda u obrazovnom aspektu, no također treba napomenuti da oni spadaju pod arhive na području Republike Hrvatske koji se svojim interaktivnim, radioničkim sadržajem ističu od drugih postojećih arhiva na ovom području.

3. Dosadašnja istraživanja u okviru arhivske pedagogije

Stanje u Republici Hrvatskoj je da se i dalje istraživanjima na temu arhivske pedagogije bavio malen broj ljudi, no među njima je potrebno istaknuti neka značajna imena za područje arhivske pedagogije, kao što su: Hrvoje Stančić i Ana Garić te Darija Hofgräff. Provedeno istraživanje od Stančić i Garić (2013) je donijelo vrijedne zaključke o samoj odgojno-obrazovnoj aktivnosti arhiva te kakvo je stanje u Republici Hrvatskoj u odnosu na strane istaknute arhive.

Stančić i Garić (2013) navode nekoliko točaka kroz koje pojašnjavaju stanje arhivske pedagogije u Republici Hrvatskoj, ali i načine na koje bi se njome moglo više baviti. Jedan od glavnih zaključaka je da je odgojno-obrazovna aktivnost arhiva u Republici Hrvatskoj nedovoljno razvijena, specifično kada se uspoređi s istaknutim stranim arhivima. Stančić i Garić navode Britanski nacionalni arhiv i Američki nacionalni arhiv kao strane arhive koji se svojim radom ističu i u odgojno-obrazovnoj sferi.

Također, Stančić i Garić navode da iako ravnatelji i djelatnici arhiva smatraju je postojanje odgojno-obrazovne aktivnosti bitno te prepoznaju potencijal arhivske pedagogije, za uspješno djelovanje arhiva kroz odgojno-obrazovne aktivnosti fali stručnjaka specifično za to područje te da su financijska sredstva manjkava kada se govori o ulaganju sredstava u obrazovanje stručnjaka za područje arhivske pedagogije ili poboljšanje organizacijskih mogućnosti.

Smatra se da bi bilo lakše, ukoliko bi postojalo više stručnjaka na tom području, uključiti arhive u stvaranje kvalitetnih odgojno-obrazovnih aktivnosti. No sam manak stručnjaka nije jedini problem, već se također javlja i problematika nedostatne upoznatosti učitelja i nastavnika s odgojno-obrazovnim aktivnostima i potencijalnom arhiva. Iako su mogućnosti arhiva prepoznate od strane odgojno-obrazovnih djelatnika, muzeji i knjižnice kao institucije su i dalje puno češći izbor za uključivanje u odgojno-obrazovne aktivnosti. Stančić i Garić kao bitnu stavku navode da postoji interes i od strane zaposlenika arhiva za bavljenjem arhivskom pedagogijom, ali i od strane učenika za upoznavanje s arhivima kao institucija, što je odličan temelj za izgradnju arhivske pedagogije.

Kroz istraživanje je vidljivo da postoji neiskorišten potencijal pri korištenju arhiva i arhivskog gradiva u odgojno-obrazovnom procesu. Radionice stvorene na temelju arhivskog gradiva, koje spadaju pod okrilje arhivske pedagogije, služe kako bi premostile taj jaz između

nepoznavanja učitelja i nastavnika s odgojno-obrazovnim potencijalnom arhiva, no i da se učenicima približi određeno gradivo kroz autentičan sadržaj dostupan u arhivima. Neki od stranih arhiva su razvijeniji u tom području, za razliku od arhiva na područjima Republike Hrvatske. Razvoj arhivskih radionica čija su skupina učenici je snažan korak da se iskoristi gradivo arhiva te da se učenike zainteresira za sadržaj kroz dodatne materijale s kojima se potencijalno ne bi mogli susresti u klasičnoj nastavi. Ovi zaključci vode prema tome da u Republici Hrvatskoj postoji prostor za razvoj i napredak u području arhivske pedagogije. Prethodno navedeni zaključci su vidljivi i kod autora koji na temelju svojeg istraživanja donose i neke prijedloge za razvoj arhivske pedagogije u Republici Hrvatskoj.

Pošto trenutno o Uredbi o nazivima radnih mjesta i koeficijentima složenosti poslova u javnim službama ne postoji naziv arhivski pedagog kao postojećeg radnog mjesta, Stančić i Garić (2013) smatraju da bi to trebalo doraditi. No najbitnije, autori smatraju da treba nadograditi i obogatiti odgojno-obrazovnu ponudu arhiva te ju prije svega učiniti vidljivom, odnosno organizirati više posjeta učenika i studenata arhivu te na taj način predstavljati rad arhiva i značaj arhivske djelatnosti. Također je potrebno stvoriti što kvalitetnije radionice za učenike i studente, pri čemu autori navode nekoliko različitih vrsta radionica koje bi se mogle stvoriti, među kojima se nalaze arhivističke, genealoške, glagoljaške, heraldičke, povijesne, likovne i druge vrste radionica.

Bitna stavka koju autori navode u svom istraživanju je potreba da se stvori elektronički nastavni materijal za proučavanje postojećeg arhivskog gradiva te da taj materijal bude usklađen s nacionalnim okvirnim kurikulumom, pod time autori također podrazumijevaju i objavljivanje materijala i radionica na mrežnim stranicama arhiva. Kvalitetna promocija tog sadržaja bi se trebala odvijati putem društvenih mreža, a ne samo stranica arhiva (no i u tom slučaju se treba osigurati da su informacije vidljive i da se izdvajaju od ostalog sadržaja). Kako bi se te aktivnosti mogle što kvalitetnije provoditi, a pod njih također spada i suradnja sa školama i fakultetima, njih bi trebao nadzirati stručnjak, arhivski pedagog koji vodi svoj tim i koordinira aktivnosti za što kvalitetniju provedbu tih aktivnosti.

Hofgräff (2016) provela je istraživanje na četiri skupine ispitanika: ravnatelji državnih arhiva, zaposlenici državnih arhiva, učitelji i nastavnici osnovnih i srednjih škola te učenici viših razreda (šesti, sedmi i osmi razred) triju zagrebačkih osnovnih škola. Rezultati istraživanja pokazuju kako iznimno mali broj arhiva u Hrvatskoj (samo 2 od 19) nude ikakve informacije o obrazovnim aktivnostima. Autoričino istraživanje je pokazalo da su ravnatelji uistinu zainteresirani za uvođenje arhivskog pedagoga u arhive kao zasebnog radnog mjesta, kao

stručnjaka koji bi bio odgovaran za prethodno naveden aktivnosti, no sama realizacija tog nauma je ograničena zbog nedostataka stručnog kadra, manjka financijskih sredstava i drugih razloga, što je također u skladu sa zaključcima do kojih su došli Stančić i Garić (2013) u svom istraživanju. Kroz dio istraživanja koji je autorica posvetila djelatnicima arhivski ustanova se došlo do zaključka da preko 50% ispitanika smatra da su kompetetni za rad s učenicima te bi rado uložili dio svog radnog vremena za provođenje odgojno-obrazovnih aktivnosti.

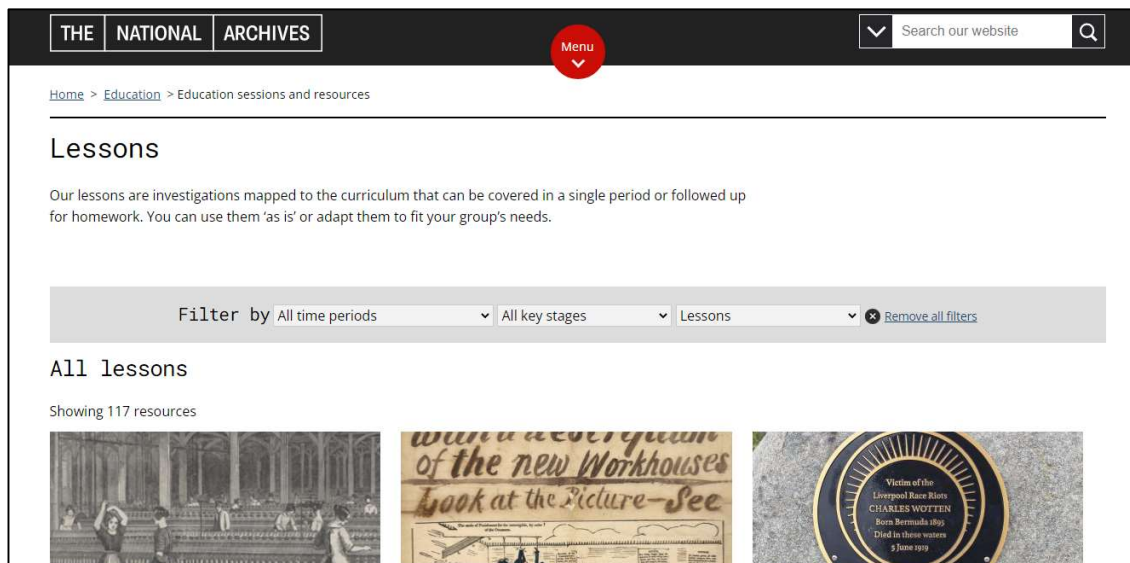
Vidljivo je da statistika provedenog istraživanja više naginje negativnom stanju u kontekstu arhivske pedagogije, sa sveukupno 70% učenika koji smatraju arhive samo zgradama za čuvanje starih dokumenata ili nisu uopće upoznati s njihovom ulogom. Kada bi arhivi posvećivali više vremena (i resursa) stvaranju pedagoških radionica, svijest o njihovoj aktivnosti i potencijalu za odgojno-obrazovni proces bi porasla. U kontekstu COVID-19 pandemije, gdje je direktni pristup i kontakt s arhivima postao nemoguć, njihova digitalna prisutnost je i više nego potrebna da održi tu svijest živom. Izrada pedagoških radionica koje su dostupne u mrežnom obliku (s opcijom da se provode i u kontaktnom obliku ako je to moguće) je idući korak da se arhive pozicionira kao institucije koje imaju mogućnosti za pozitivni utjecaj na odgojno-obrazovni proces, kao i sudjelovanja u istom. Kroz cjelokupno istraživanje se također vidi kolika je potreba za napredovanjem u polju arhivske pedagogije u Hrvatskoj.

4. Radionice u arhivima

Pojam pedagoške radionice pronalazi različite definicije, ovisno o autorima, no u konačnici se svodi na specifičan oblik grupne interakcije kojeg obilježava kružna komunikacija (Uzelac, 1994). Načini rada kroz radionice su usmjereni na ishode, odnosno rezultate procesa, a u kontekstu djeteta su usmjereni na osjetilne, emocionalne i moralne aspekte ne samo na intelektualne funkcije. Drugi autori, poput Martinko (2012, str. 165), radionice definiraju kao „suvremeni oblik interaktivnog učenja i poučavanja koji je usmjeren na polaznika s ciljem razvijanja vještina i/ili jačanja osjetljivosti za određene probleme“. U svakom slučaju, integracija pedagoških radionica u nastavu unaprjeđuje aktivno učenje te razvija i olakšava komunikaciju (Buljubašić-Kuzmanović, 2006). Pedagoške se radionice često održavaju u razredima u školi, bilo da radionicu vodi njihov učitelj ili vanjski suradnik. No, ponekad se pedagoške radionice odvijaju i van škola u knjižnicama, muzejima ili arhivima, a ponekad njihovo održavanje nije ni omeđeno stvarnim prostorom, već se one održavaju u mrežnom obliku. U ovome radu govorit će se upravo o onim radionicama koje se održavaju u arhivima, kako u kontaktnom, tako i u mrežnom obliku.

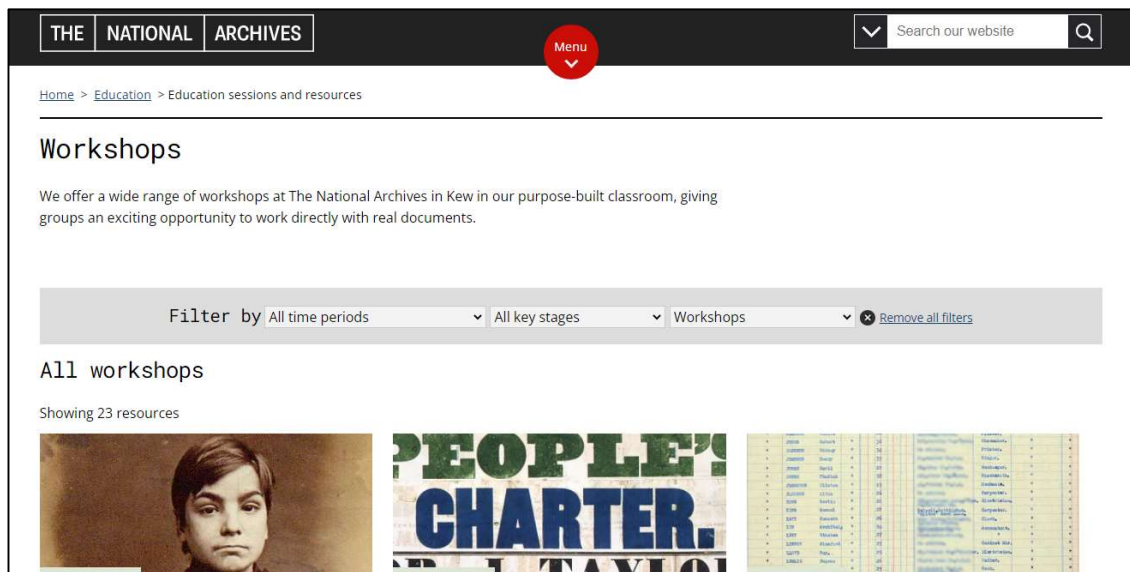
4.1. Britanski nacionalni arhiv (British National Archives)

Na mrežnoj stranici Britanskog nacionalnog arhiva nalazi se izbornik uz pomoću kojeg se navigira po stranici. U izborniku je nekoliko glavnih kategorija: O nama (engl. *About us*), Obrazovanje (engl. *Education*), Pomoć s istraživanjem (eng. *Help with your research*), Upravljanje informacijama (engl. *Information management*), Arhivski sektor (engl. *Archives sector*) i Više (engl. *More*) (British National Archives, 2022). Kategorija koja je relevantna za ovaj rad i o kojoj će se govoriti u ovome poglavlju je obrazovanje. U kategoriji obrazovanje nudi se nekoliko potkategorija, a neke od njih su Lekcije (engl. *Lessons*), Radionice (engl. *Workshops*), Za nastavnike (engl. *For teachers*) i Za učenike (engl. *For students*). Lekcije su istraživanja prilagođena nastavnom planu i programu i koji se mogu pokriti u jednom nastavnom satu ili obraditi za domaću zadaću (slika 1). Moguće ih je koristiti kao što jesu ili ih prilagoditi svojim potrebama. Dakle lekcije su unaprijed pripremljeni materijali koje nastavnici mogu koristiti u nastavi, a učenici kao dodatne izvore znanja.

Slika 1: Potkategorija lekcije

U potkategoriji *Radionice* (slika 2) nudi se širok raspon radionica u Nacionalnom arhivu koji se nalazi u Kewu i koje se održavaju u namjenski izgrađenoj učionici, čime se grupama daje uzbudljiva prilika da rade izravno sa stvarnim dokumentima (British National Archives, 2022). Nekoliko radionica, od ukupno 23, osim kontaktnog oblika nudi i mrežni oblik. Mrežni oblik izvodi se kroz jednosatnu mrežnu sesiju u učionici (u školi koju grupa pohađa) koju vodi iskusni pedagog povijesti, a za sudjelovanje je potreban samo mikrofon, veliki ekran i web kamera. Interaktivne aktivnosti potiču učenike na raspravu o svojim idejama i rad u grupama koristeći visokokvalitetne materijale koje su unaprijed osigurali stručni suradnici koji se bave područjem obrazovanja. Britanski nacionalni arhiv, kao što je već rečeno, nudi radionice kao što su: *Chartism*, *Cold war*, *Suffragettes*, *What is history?* i mnoge druge.

Slika 2: Potkategorija radionice

U potkategoriji *Za nastavnike* nastavnicima se nudi pristup brojnim sadržajima koji su ili mogu biti relevantni za njihov rad kao nastavnika. Arhiv ovim načinom nastoji povezati nastavnike i njihov rad s izvornim arhivskim gradivom te ih potaknuti da arhivsko gradivo koriste u nastavi i prepoznaju njegovu važnost. Također je moguće pronaći informacije o suradnjama između škola i Arhiva (radionice u arhivu ili mrežne, radionice za učenike s posebnim potrebama te stručno unaprjeđenje za nastavnike).

U potkategoriji *Za učenike* nude se obrazovni materijali za sve koji studiraju povijest u školi. U okviru ove potkategorije u ponudi je pomoć za unaprjeđenje sposobnosti učenja i smjernice za istraživanje. Također je moguće pogledati *History hook* video. Ovi kratki video zadaci pristupačni su uvod u neke od mrežnih resursa za lekcije. U ponudi je 12 videa koje učenici i studenti mogu gledati za mrežno istraživanje relevantnog zagonetnog dokumenta koji uvodi temu u cjelini. Također je moguće istražiti projekte drugih studenata i učenika. Svakog ljeta obrazovni tim Nacionalnog arhiva u Kewu nudi mladim ljudima u školama i fakultetima priliku da sudjeluju u jedinstvenom projektu koji istražuje neke od skrivenih priča u arhivskim dokumentima. Učenici provode istraživanja, uz podršku arhivskog obrazovnog tima i stručnjaka za snimanje, te kreativno rade s umjetnicima, piscima ili filmskim redateljima, kao i drugim studentima (British National Archives, 2022).

4.2. Američki nacionalni arhiv (National Archives of the United States)

Na početnoj mrežnoj stranici Američkog nacionalnog arhiva nalazi se izbornik sa 6 kategorija: Istražite naše zapise (engl. *Research our records*), Evidencija veteranske službe (engl. *Veterans' service records*), Izvori za nastavnike (engl. *Educator resources*), Posjetite nas (engl. *Visit us*), Američki osnivački dokumenti (engl. *America's founding documents*) i Arhivske vijesti (engl. *Archive news*) (National Archives of United States, 2022). Za potrebe ovoga rada pregledat će se i opisati kategorija *Izvori za nastavnike*. U sklopu ove kategorije u ponudi je nekoliko usluga za nastavnike.

DocsTeach je mrežni alat za poučavanje s dokumentima Arhiva (slika 3). S alatom je moguće izraditi aktivnosti za učenike temeljene na dostupnim dokumentima Nacionalnih arhiva diljem svijeta. Također nude usluge *Distance learning* to jest učenja na daljinu. Moguće je posjetiti Arhiv bez napuštanja škole ili doma. Nudi se besplatno učenje na daljinu za studente i nastavnike u programima za osnovne i srednje škole (po američkom školskom programu to su *elementary school, middle school i high school*). Postoji i opcija učenja na daljinu isključivo za nastavnike a to su webinar i za stručno usavršavanje.

Slika 3: DocsTeach

Osim učenja na daljinu, moguće je i posjetiti arhive i knjižnice koji pripadaju nadležnosti Američkog nacionalnog arhiva. Arhiv je moguće posjetiti u Washington DC-u i New Yorku iako zbog epidemijskih mjera u ovome trenutku još je uvijek moguće samo učenje na daljinu.

U ponudi su i izleti i školski obilasci predsjedničke knjižnice, to jest njih 13 u nekoliko saveznih država.

Na mrežnoj stranici postoji i sekcija za Genealoške aktivnosti za djecu (engl. *Genealogy Activities For Kids!*). U ponudi je više obrazaca za izradu obiteljskih stabala i upute kako ih izraditi (National Archives of United States, 2022). Ovo je aktivnost kojom se djeca mogu baviti kod kuće ili u školi te razvija kreativnost kod djece.

U sklopu Dana nacionalne povijesti (engl. *National History Day*) održavaju se radionice za učenike i nastavnike. Radionice su u obliku webinarara i prilagodljivi su prema lokaciji i razini razreda. Sudionici će:

- saznati više o internetskim resursima iz Nacionalnog arhiva
- otkriti metode za pretraživanje NHD (engl. *National History Day*) tema na DocsTeach.org
- istraživati povijesne dokumente iz svoje regije zemlje (National Archives of United States, 2022).

U sklopu programa Predsjedničkih knjižnica (engl. *Presidential Library Programs*) u ponudi je široki raspon obrazovnih mogućnosti za studente svih dobnih skupina. Svaka Predsjednička knjižnica nudi programe koji su osmišljeni da upoznaju studente s američkom poviješću i Predsjedništvom te informiraju učitelje o korištenju dokumenata primarnih izvora u nastavi povijesti. Zanimljivo je iskustvo takozvane situacijske sobe (engl. *Situation room experience*). Iskustvo situacijske sobe je moderna, izmišljena, vanjskopolitička simulacija visokih uloga koja izaziva sudionike da se nose s međunarodnom krizom u predsjedničkim knjižnicama Ronalda Reagana i Georgea W. Busha (National Archives of United States, 2022). Dizajniran za srednjoškolce i studente, *Situation Room Experience* stavlja studente u uloge tima za upravljanje kriznim situacijama Bijele kuće ili članova medija dok se priča odvija u stvarnom vremenu (slika 4). U ovim iskustvima učenici i studenti koriste se dokumentima i artefaktima i tako uče o predsjedništvu i njegovom značaju.

Programs

- Locations / Hours
- Museum Exhibits
- Education
- Events
- Websites
- Contact the Libraries

Education Programs

Presidential Libraries provide a broad range of educational opportunities for students of all ages. Each Presidential Library offers programs designed to introduce students to American history and the Presidency and to inform teachers about the use of primary source documents in teaching history.

Highlights of Presidential Library education activities include:

SITUATION ROOM The Situation Room Experience is a high stakes, modern, fictional, foreign policy simulation that challenges participants to deal with an international crisis at the Ronald Reagan and George W. Bush Presidential Libraries. Designed for high school and university students, the Situation Room Experience places students in the roles of the White House Crisis Management Team or members of the media as the story unfolds in real time. Cutting edge technology helps drive the experience that takes place in the actual Situation Room from the White House.

ADVISE the PRESIDENT The Advise the President Series is a ready-to-use tool that provides teachers with an opportunity to bring historic Presidential decisions into the classroom. Using a deliberation process, students will learn about history by focusing on pivotal issues faced by past Presidents.

History Uncovered A first-person view of the modern presidency from the men who held the office and those who served around them. In 2007, C-SPAN presented Presidential Libraries: History Uncovered - the product of an unprecedented, year-long search in cooperation with the National Archives for rare and unseen recordings from 12 of the nation's presidential libraries.

White House Decision Center Students take on the roles of President Truman and his advisors facing real-life historical decisions during the White House Decision Center at the Truman Presidential Library and Museum.

"... a Nation must believe... in the capacity of its own people so to learn from the past that they can gain in judgment in creating their own future."
Franklin D. Roosevelt at the dedication of his presidential library in 1941

Newsletters

- Truman eNews
- Kennedy "New Frontiers"
- Reagan Library Education Blog

Libraries' Web Sites

For Kids
For Educators

Additional NARA Education Resources

Slika 4: Iskustvo situacijske sobe

Također se nude i Radni listovi za analizu dokumenata (engl. *Document Analysis Worksheets*). Njih nastavnici mogu koristiti kako bi naučili svoje učenike da razmišljaju o primarnim izvornim dokumentima za kontekstualno razumijevanje i da izvlače informacije kako bi donijeli utemeljene prosudbe. Postoji nekoliko predložaka i opis za analizu dokumenata.

4.3. Hrvatski državni arhiv

Na početnoj mrežnoj stranici Hrvatskog državnog arhiva nalazi se izbornik koji sadrži sljedeće kategorije: Istražite gradivo, Izložbe i događanja, Naša izdanja, Arhivska služba, Informacije za stvaratelje, Projekti i aktivnosti i O nama. U kategoriji O nama nalazi se potkategorija Radionice. Hrvatski se državni arhiv koristi svojim informacijskim resursima za izvođenje raznolikih javnih programa kao što su izložbe, radionice, stručna vodstva, projekcije filmova, predavanja i slično. U ponudi je nekoliko radionica od kojih su dvije preoblikovane u mrežni oblik u tijeku suradnje studentske sekcije Hrvatskog arhivističkog društva, u kojoj i sama djelujem, i Odsjeka za kulturno prosvjetne aktivnosti Hrvatskog državnog arhiva.

GLAGOLJAŠKA RADIONICA

U Glagoljaškoj radionici objašnjavaju se temeljni pojmovi i daje se pregled razvitka glagoljične pismenosti u Republici Hrvatskoj (pismohrana u kamenu, glagoljica na oltaru, glagoljične inkunabule, glagoljica izvan liturgije). S obzirom na to da je riječ o dokumenti pohranjenima u Hrvatskom državnom arhivu, učenici su dobili priliku upoznati se s izvornim dokumentima te se pritom upoznati s glagoljičnim pismom. Uz stručno vodstvo, učenike se vodi kroz razvoj glagoljične pismenosti u Hrvatskoj, pri čemu im se omogućuje i da se okušaju u pisanju na glagoljičnoj azbuci (Hrvatski državni arhiv, 2022). Kao i druge radionice ovog tipa, glagoljaška je edukativne prirode te se kroz radionicu se učenike upoznaje s glagoljskom baštinom Republike Hrvatske

KARTOGRAFSKA RADIONICA

Kartografska je radionica namijenjena djeci predškolske i školske dobi i prati njihov odgojno-obrazovni ciklus. Radionica je osmišljena s ciljem pobuđivanja interesa kod djece za zemljopisne karte, kao i želje za poboljšanjem vlastitih mogućnosti pri snalaženju u prostoru. U sklopu radionice se radi na razvoju novih vještina kod djece, od kojih su neke: lakše snalaženje u prostoru, iščitavanje informacija iz karata te snalaženje na karti, prepoznavanje i razumijevanje simbola na kartama iz različitih vremenskih perioda. Osim navedenih vještina, cjelokupna radionica pomaže razvoju percepcije o samim zemljopisnim kartama (Hrvatski državni arhiv, 2022).

PALEOGRAFSKA RADIONICA

Polaznici Paleografske radionice susreću se s paleografijom kao pomoćnom povijesnom disciplinom te s osnovama nastanka pisma i umijećem čitanja starih pisama. Polaznike se upoznaje s povijesti latiničkog pisma, što uključuje i raščlambu pojedinih latiničnih slova, a i upoznavanje s povijesti prvih pisanih svjedočanstva latinskog pisma. Time se postavljaju temelji kako bi se polaznicima moglo na zanimljiv i interaktivan način predstaviti umijeće čitanja starih pisama te ih se u jednu ruku i stavlja u ulogu ljudi koji su živjeli u tom vremenskom periodu (Hrvatski državni arhiv, 2022).

POVIJESNA RADIONICA

Povijesne radionice u sklopu Hrvatskog državnog arhiva obrađuju povijesne dokumente koji su dostupni. Cilj je polaznike upoznati s odabranim dokumentima, koji odgovaraju određenim tematikama. Postoji stalna ponuda dokumenata, odnosno povijesnih radionica putem kojih se polaznike upoznaje s dokumentima iz vremena vladara hrvatske narodne dinastije, reformom pučkog školstva bana Ivana Mažuranićaa, kao i oporukom podbana Ivana Raucha iz polovice 18.-stoljeća. Moguće je, doduše, organizirati radionice koje se tematikom prilagođuju potrebama za obradu određenih, specifičnih nastavnih cjelina. Organiziranje takvih radionice je moguće jedino u skladu sa samim mogućnostima Hrvatskog državnog arhiva. (Hrvatski državni arhiv, 2022). Povijesna radionica je jedna od radionica Hrvatskog državnog arhiva koje su preoblikovane u mrežni oblik.

RADIONICA O POVIJESTI MEDICINE

Radionica vezana za povijest medicine je namijenjena da polaznike radionice osvijesto i uče o socioekonomskim i antropološkim pogledima na zdravstvo (i razvoj istog) u Hrvatskog u drugoj polovici 19. stoljeća (Hrvatski državni arhiv, 2022). Unutar radionice se prikazuje gradivo u obliku promotivnih materijala kojima se u prošlosti širu javnost pokušavalo osvijestiti o održavanju zdravlja, pri čemu su prikazani obrasci ponašanja kojima bi se ljudi trebali voditi kako bi umanjili rizik od oboljenja. Kroz radionicu se također prolazi kroz događaje vezane za epidemiju tuberkuloze te povijesna lječilišta i uvjete života oboljelih. Zbog velikog broja arhivskih izvora pohranjenih u Hrvatskom državnom arhivu omogućuje da se ovakva radionica provodi na kvalitetan način, a također i otvara vrata da se radionica efektivno prebaci u mrežni oblik, kao što je to i učinjeno.

RADIONICA O POVIJESTI FOTOGRAFIJE

Kroz radionicu o povijesti fotografije polaznike se upoznaje s povijesnim elementima fotografskog procesa, kao i načinima obrade i zaštite fotografije u skladu s tadašnjim standardima. Radionica također daje usporedbu tadašnjih standarda sa sadašnjim, no u prvom

planu je upoznati polaznike s povijesnim tehnikama fotografije. Priča se u radionici kreće skroz od dagerotipije koja je bila prvi komercijalno iskoristiv proces fotografije te se polaznike vodi kroz povijest sve do suvremenih fotografija u boji. (Hrvatski državni arhiv, 2022).

4.4. Državni arhiv u Pazinu

Na početnoj mrežnoj stranici Državnog arhiva u Pazinu nalazi se izbornik koji sadrži sljedeće kategorije: O nama, Korištenje gradiva, Gradivo izvan arhiva, Događanja i projekti, Izdanja, Dokumenti i Kontakt. U kategoriji Događanja i projekti moguće je pronaći potkategoriju Ciklus javnih predavanja. Ciklus javnih predavanja održava se od 2007. godine. U pravilu se predavanja organiziraju jedanput mjesečno te se održavaju u prostorima samog arhiva, odnosno dvorani arhiva. Cilj predavanja je upoznati javnost s arhivskim ustanovama, odnosno približiti im njihovu vrijednost i značaj arhivskih izvora koji se mogu koristiti u mnogim znanostima, ali i u privatne svrhe u sklopu obiteljskih istraživanja (Državni arhiv u Pazinu, 2022). Na jedan način, predavanja pokušavaju popularizirati postojanje arhiva u očima šire javnosti te im prikazati načine na koji prikupljeno arhivskog gradivo može i dalje imati utjecaj na živote ljudi. Znanstvenici i stručnjaci se mogu prijaviti da održe predavanja i sudjeluju u njima kao gosti predavači te se time omogućuje da se obrađuje širok spektar tema koji je od interesa za javnost. Kako bi imali mogućnost za održavanjem svog predavanja, svaki od predavača mora prethodno ispuniti jedan temeljni uvjet, odnosno osigurati da se tema predavanja odnosi na Istru te da se veže na arhivsko gradivo kroz barem jedan dokument.

Javna predavanja su samo jedan aspekt kojim se Arhiv bavi, a iduća potkategorija (vezana za područje arhivske pedagogije) su *Predavanja za škole, fakultete i grupe građana*. S ciljem da korisnici imaju mogućnost upoznati arhiv i njihovu djelatnost, stručni djelatnici Arhiva organiziraju predavanja školama, odnosno školskim grupama i grupama građana kako bi ih upoznali s Arhivom te s fundusom kojim Državni arhiv u Pazin barata. Sadržaj tih predavanja se prilagođava interesu i potrebama grupa, no također i uzrastu tih grupa, kako bi se omogućilo da se školskim grupama jednako efektivno može održati predavanje. Većina predavanja u sklopu ove kategorije uključuje pregled izvornog arhivskog gradiva, što uključuje statute, matične knjige, urbare, bilježničko gradivo, isprave, itd. U sklopu predavanja se također organizira i prisustvovanje restauratorskoj radionici, pa se grupe također upoznaje i s tom djelatnošću. (Državni arhiv u Pazinu, 2022).

4.5. Državni arhiv u Sisku

Na početnoj mrežnoj stranici Državnog arhiva u Sisku nalazi se izbornik koji sadrži sljedeće kategorije: Naslovna, Arhiv, Projekti i Obrasci. U kategoriji Projekti moguće je pronaći potkategoriju Kulturno-prosvjetna aktivnost. Državni arhiv u Sisku već dugi niz godina surađuje s pedagoškim ustanovama kao što su osnovne i srednje školama te fakulteti. Kao što je slučaj s drugim arhivima, kroz postojeće aktivnosti se pokušava učenike upoznati s arhivskom djelatnosti te ulogom koju arhivi imaju u kulturnom, baštinskom aspektu. S učenicima se također provode istraživanja povijesnih tema koje se smatraju da bi učenicima mogle biti zanimljive, ali ih se također i direktno upoznaje s različitim vrstama arhivskog gradiva, kako onog konvencionalnog, tako i nekonvencionalnog (Državni arhiv u Sisku, 2022). Kao poseban oblik pedagoške suradnje sa školama Arhiv odrađuje radionice koje se održavaju u njihovim prostorima, odnosno povremeno se održavaju u prostorima Arhiva te se učenike direktno stavlja u okružje kroz koje im se mogu predstaviti zbirke i fondovi samog Arhiva.

Izložba „Od početnice do slovnice“ je bila tema prvih radionica stvorenih u prostorima Arhiva te su same radionice bile namijenjene za učenike nižih razreda osnovnih škola. Kroz radionicu, naziva Abecedarka, se učenicima predstavljala zbirka udžbenika i priručnika. Malo specifičnija radionica, naziva Sisački ljekarnici, je bila namijenjena i održana za učenike Medicinske škole. Iako su kroz tu radionici učenici srednje škole imali priliku također upoznati zbirku udžbenika i priručnika, također su im bili prikazani dokumenti iz različitih arhivskih fondova koji su tematski vezani za ljekarnički posao i djelovanje ljekarnika kroz povijest na području Siska (Državni arhiv u Sisku, 2022).

Državni arhiv u Sisku je također osmislio radionice čija su ciljana skupina bili učenici i osnovnih i srednjih škola, a jedan od ciljeva je bio da ih se upozna sa Zbirkom matičnih knjiga. Radionica Rodoslovlje je učenicima prikazala neke od brojnih dokumenata iz bogate zbirke, čiji fundus broji 487 matica rođenih, vjenčanih i umrlih rimokatoličke, pravoslavne i židovske vjeroispovijesti. Konkretniji cilj ove radionice je da se učenicima ukaže važnost matičnih evidencija kao javnih isprava i prikazati na koje je načine moguće istraživati podatke o životu (rođenju, vjenčanju, smrti) određene osobe. Kroz te načine se učenike pokušalo zainteresirati te ostvariti interakciju tako da im je dan zadatak da izrade svoje obiteljsko stablo (za učenike nižih razreda osnovnih škola), odnosno da istraže znamenite

sisaačke obitelji putem izvornim matičnih knjiga (za učenike viših razreda osnovne škole i učenike srednjih škola).

4.6. Državni arhiv u Slavonskom Brodu

Na početnoj mrežnoj stranici Državnog arhiva u Slavonskom Brodu nalazi se izbornik koji sadrži sljedeće kategorije: Naslovna, O nama, Građivo u arhivu, Građivo izvan arhiva, Korisnici, Dokumenti, Galerija i Kontakt. Na snu naslovne stranice nalaze se novosti u sklopu kojih se nalazi odjeljak Radionice. Iako ne postoji opis radionica koje su u ponudi Arhiva, u odjeljku Radionice je fotogalerija sa slikama grupa učenika koje su posjetile određene radionice. Premda nema direktnih informacijama o radionicama, kroz fotogaleriju je moguće pronaći neke sažete informacije, odnosno zaključiti neke od radionica koje su se provodile. Tako je kroz fotogaleriju moguće pronaći informacije o povijesno-likovnoj radionici na kojoj su učenici izrađivali mape na teme iz povijesti Slavnskog Broda.

Također je održavana i likovna radionica Čudnovate zgrade šegrta Hlapića. Pošto se u sklopu Arhiva nalaze i zapisi, odnosno dokumenti o obitelji Brlić, učenicima je bilo moguće dati uvid u neke zgrade iza kulisa koje su prethodile nastanku popularnog književnog djela. Učenicima se prezentiralo autoričino pismo koje je dalo informacije i pozadinu o nastanku djela te se nakon toga nastavilo razgovarati o sadržaju romana s kojim bi učenici trebali biti upoznati jer se nalazi na popisu lektira. Nakon razgovora se učenike podijelilo u grupe te im se zadao zadatak da u stripnom obliku prikažu jedan dan (po njihovom izboru) Hlapićevog putovanja (Državni arhiv u Slavonskom Brodu, 2022).

Jedna od radionica za koju postoji nešto više informacije jest radionica Filatelija i numizmatika koja je stvorena i održana u suradnji s Hrvatskim filatelističkim društvom iz Slavnskog Broda. Učenicima su kroz radionicu prezentirane činjenice o poštanskim markicama, neke više, neke manje poznate, s namjerom da se kod učenika razvije interes o hobbiju koji je i dalje iznimno popularan kod određenih skupina ljudi. Radionica je također pokrila tematiku povijesnog razvoja poštanskih markica, odnosno kada i gdje su izdane prve poštanske markice, ali isto tako je učenicima objasnila što točno znače pojmovi filatelije i numizmatike i tko su točno ljudi koji se nazivaju filatelisti, odnosno numizmatičari. (Državni arhiv u Slavonskom Brodu, 2022). Polaznici su imali priliku nacrtati svoje poštanske markice sa zadatkom da trebaju uključivati simbole grada Slavnskog Broda. Također im je

predstavljen pravilan način na koji se piše dopisnica, što je mnogim polaznicima bilo zanimljivo jer je mnogima od njih to bio i prvi put da su se suočili s pisanjem dopisnice.

Gimnazija Matija Mesić je imala projekt u sklopu jedne svoje školske godine (2017./2018) koji se provodio u suradnji s Državnim arhivom u Slavanskom Brodu. Tematika projekta je bila život Židova u Brodu na Savi, istoimenog naziva. Cilj je bio omogućiti učenicima da kroz autentične dokumente provedu istraživanje o životu Židova kroz razne slojeve društva u specifičnom periodu 30-ih godina 20. stoljeća. Učenici su također imali priliku proučavati matične knjige Kraljevske državne realne Gimnazije u Slavanskom Brodu kako bi dobili što autentičniji uvid i što preciznije podatke o životu Židova na tom području. Arhiv je također omogućio pristup fondovima vezanim za gospodarsku djelatnost tog vremenskog perioda kako bi se i u tom aspektu mogao proučiti život Židova (Državni arhiv u Slavanskom Brodu, 2022).

2017. godine je održana suradnja između Državnog arhiva u Slavanskom Brodu te srednje škole Matije Antuna Reljkovića pri čemu su učenici imali priliku posjetiti Arhiv. U Cilj posjeta je bio da se učenici nauče koristiti, odnosno proučavati katastarske planove i indikacijske skice istih kako bi mogli analizirati mjesto Dubočac. Kako bi im se omogućilo samostalno proučavanje i rad na zadatku, Arhiv je omogućio pristup svoja dva fonda:

- HR-DASB-87 Vojni komunitet Slavonski Brod od 1781/1881. godine te pristup indikacijskim skicama koje se čuvaju u arhivskom fondu;
- HR-DASB-383 Državna geodetska uprava – Područni ured za katastar Slavonski Brod – Slavonski Brod 1855. – 1914. godine. (Državni arhiv u Slavanskom Brodu, 2022).

Iste godine je održana suradnja između Srednje medicinske škole iz Slavanskog Broda i Arhiva, pri čemu je učenicima omogućeno da sudjeluju na radionici u prostorima Arhiva. Učenicima je, međuostalom, predstavljen dio arhivskog građiva koji uključuje foto albume iz 30-ih godina 20. stoljeća, Matičnu knjigu rođenih, mikrofilmske snimke iz arhiva obitelji Brlić te dokumente iz osobnog fonda Zvonimira Podkovaca. Cilj radionice je bio općenitije prirode, da se učenicima predstavi rad Arhiva te dokumente koje Arhiv čuva kako bi dobili bolji uvid u građivo koje je moguće pronaći unutar arhiva diljem svijeta. Također je cilj bio

da se učenike obrazuje o arhivskoj djelatnosti i njenoj važnosti za širu zajednicu (Državni arhiv u Slavonskom Brodu, 2022).

Nakon 2017. godine, koja je bila najplodnija u kontekstu radionica i suradnji škola s Arhivom, postoji manje podataka o potencijalnim radionicama koje su odrađene. Jedna od radionica koja se spominje se dotiče tematike Domovinskog rata u Slavonskom Brodu. Učenike se nastojalo upoznati s radom Arhiva, povijesnim razvojem i ustrojem istog, kako bi im se približio generalni koncept arhiva, prije nego što je radionica predstavila odabrane dokumente iz Domovinskog rata na području Slavonskog Broda kako bi učenici mogli u grupama izrađivati panoe na neke od ponuđenih tema. Među temama koje su ponuđene učenicima su bile: Stradanje brodskih ulica u Domovinskom ratu, Stradanje ustanova u Domovinskom ratu, Ljudska stradanja (Izbjeglice i prognanici), Stradanje znamenitosti grada Slavonskog Broda (Državni arhiv u Slavonskom Brodu, 2022).

4.7. Državni arhiv u Vukovaru

Za razliku od drugih spomenutih mrežnih stranica, stranica Državnog arhiva u Vukovaru nema specifičnu kategoriju kroz koju bi se mogao pronaći popis ili informacije o radionicama koje su održane u sklopu njihovih događaja, no postoji općenitija kategorija Izložbe i događanja u kojoj se objavljuju obavijesti o provedenim događanjima, pa je moguće pronaći neke informacije o prethodno održanim radionicama. U časopisu @rhivi izašao je članak Arhivsko-pedagoške radionice Državnog arhiva u Vukovaru autorice Irene Milobara. U članku je navedeno kako je u Arhivu u razdoblju od 2014. do 2017. organizirano nekoliko radionica: Skriveno blago arhivske knjižnice Državnog arhiva u Vukovaru, Grbovi, stari i novi, Moje obiteljsko stablo i Vrste i analiza povijesnih izvora (Državni arhiv u Vukovaru, 2022).

Radionica Skriveno blago arhivske knjižnice Državnog arhiva u Vukovaru je stvorena kroz suradnju s lokalnim knjižnicama te je kao cilj imala upoznati učenike s knjižničarskom i arhivskom djelatnosti, no specifičnije se fokusirala na postojanje i djelovanje specijalne knjižnice Državnog arhiva u Vukovaru. Kroz radionice se učenike upoznalo s pojmom specijalnih knjižnica i njihovom važnosti za rad arhivskih ustanova te se kao primjer prikazao raznovrstan knjižnični fond specijalne knjižnice Arhiva.

Radionica Moje obiteljsko stablo, koja spada pod geneološku tematiku, je kao cilj imala predstaviti učenicima pojam genealogije, odnosno rodoslovlje te im prikazati postojeća istraživanja o rodoslovnim istraživanjima provedenim u Hrvatskoj. Naglasak radionice je bio na pronalaznje i korištenje relevantnih i autentičnih izvora podataka i dokumenata koji se koriste za takvu vrstu istraživanja te učenici pokazati da se takvih dokumenti mogu pronaći u arhivima. Učenicima je također predstavljena mogućnost za provođenjem osobnih, samostalnih istraživanja svog porijekla kroz dokumente i izvore koje mogu pronaći u arhivima. (Državni arhiv u Vukovaru, 2022).

Radionica Vrste i analiza povijesnih izvora je kao širi cilj također imala upoznavanje učenika s arhivskim gradivom Državnog arhiva u Vukovaru, no također je učenicima omogućila pristup određenim arhivskim dokumentima kako bi mogli produbiti svoje znanje o događajima iz prošlosti svog rodnog kraja te proširiti znanje o svojoj lokalnoj kulturnoj baštini i kulturnom identitetu (Državni arhiv u Vukovaru, 2022).

Zadnja od spomenutih radionica, heraldičke vrste, Grbovi, stari i novi, je imala namjeru prikazati učenicima relevantnost heraldičkog gradiva kao povijesnog izvora, implikacije koje ti izvori imaju na percepciju o prošlosti jednog naroda, kulturne baštine i nacionalnog identiteta istog, no također koliko važnost ima i na identitet pojedinca te ojačavanje njegove povezanosti sa svojom baštinom. Kroz radionicu su prikazani oblici heraldičkog gradiva koji ukazuju na identitet raznih obitelji, povijesnih trgovačkih društava, institucija i ustanova (Državni arhiv u Vukovaru, 2022). Kako se učenike upoznalo s osnovama heraldike, tako su im objašnjena i pravila izrade grbova, povijest njihovog nastanka te funkcija najstarijih poznatih grbova, kroz razne igre i aktivnosti.

5. Digitalno obrazovno okruženje

Pojam s kojim se često susrećemo u današnje vrijeme je digitalno obrazovno okruženje. Učenici, studenti i svaka osoba koja se aktivno obrazuje svakodnevno se nalazi u digitalnom obrazovnom okruženju. Ključni elementi digitalnog obrazovnog okruženja su učenje na daljinu i e-učenje.

Glavni temelj na kojem se bazira učenje na daljinu je upotreba tehnologije, odnosno mogućnost otklanjanja prostornih i vremenskih ograničenja (Bates, 2005). Jedna od definicija e-učenja ga promatra kao učenje koje je “olakšano, potpomognuto i poboljšano primjenom digitalnih alata i sadržaja.” (Čukušić i Jandrić, 2012, str. 13). Spomenute definicije su iznimno sažeti način da se opiše što jedan, a što drugi pojam označava. Pojmovi su također imali svoj povijesni razvoj, koji je ovisio i o razvoju same tehnologije. Učenje na daljinu, kao jedno koje otklanja fizički prostor kao element, se nekoć provodilo putem radio uređaja, zatim televizora, cd-a, dvd-a, usb-a, a danas se često pod učenje na daljinu instinktivno pomišlja na internet. Mogućnosti učenja na daljinu su ovisile i o mogućnostima samih ljudi da si priušte tadašnje medije, a kako su mediji razvijali svoju popularnost među širom javnosti (a njihova tržišna cijena padala), tako je bilo moguće da veći broj ljudi posjeduje određenu tehnologije, a time onda i prisustvuje u procesu učenja na daljinu. (Čukušić i Jandrić, 2012).

Pojmovi učenje na daljinu i e-učenje na prvi pogled izgledaju kao sinonimi, no kada se pobliže sagledaju njihove definicije i uporaba u praksi, vidljive su razlike koje vrijedi naglasiti kako bi sami pojmovi bili jednostavniji za razumjeti. Učenje na daljinu se temelji na fizičkoj udaljenosti između nastavnika i učenika te da kanal njihove komunikacije ovisi o korištenju tehnologije. Makar se e-učenje može ostvariti na isti način, ono također podrazumijeva i klasično učenje, kontaktnog oblika pri kojem učenik stječe znanje korištenjem digitalnih alata i digitalnog sadržaja, ali gdje komunikacija između nastavnika i učenika ostaje pri klasičnijem obliku (Bates, 2005). Pošto u kontekstu ovog rada e-učenje podrazumijeva i učenje na daljinu, navedeni će se pojmovi nadalje koristiti sinonimno (Topić i Zmajlović, 2022).

Prema Čukušić i Jandrić (2012) e-učenje ima dvije dimenzije: pedagošku i tehnološku. Iako se kod obje dimenzije može govoriti o znanjima, vještinama i sposobnostima, kod pedagoške

dimenzije je riječ o onima koje su potrebne za izvođenje pojedinih faza nastavnog procesa. Odnosno, riječ je o kompetencijama nastavnika da prepozna na koji način može pretvoriti e-učenje u kvalitetan sat. Pedagoška dimenzija e-učenja također svojom prirodom odskače od prethodno prihvaćenog poimanja učenja i obrazovnog procesa, koji je bio statičan i nefleksibilan te se oslanjalo ekskluzivno na nastavnika kao medij koji prenosi znanje na učenike (Čukušić i Jandrić, 2012). Premda se danas, kroz razvoj suvremenih pedagoških teorija, nastavnika i dalje smatra bitnim elementom obrazovnog procesa, također se u obzir uzimaju i novi elementi. Ti elementi, kada je riječ o e-učenju, podrazumijeva da se znanje stječe i kroz druge medije te da sam proces učenja više nije, niti može biti onoliko statičan koliko je nekoć bio.

Također, dvije dimenzije koje tvore e-učenje ne funkcioniraju samostalno jedna od druge. Razvojem novih pedagoških teorija i dolaskom do novih saznanja o obrazovnom procesu se počinju razmatrati novi mediji i tehnologije te njihova potencijalna korist u nastavi. S druge strane, razvojem tehnologije (koji se kreće sve dinamičnije) se pomiču granice dostupnih medija, a i potreba učenika, čije se navike i pristup stjecanju znanja također mijenja. To dovodi do zaključka da su te dvije dimenzije veoma isprepletene te poznavanje samo jedne od dimenzija nije dovoljno (Čukušić i Jandrić, 2012).

Babić i Etinger (2019) navode da je pri kreiranju mrežnog obrazovnog sadržaja od iznimnog značaja da nastavnik uspješno vlada s obje dimenzije. Drugim riječima, imati kompetenciju za e-učenje (u kontekstu tehničke dimenzije) uključuje znanja, vještine i sposobnosti bez kojih nastavnici ne mogu pravilno baratati tehnologijom koja je potrebna za e-učenje. Kada se smatra da i učenici trebaju vladati tim tehnologijama, to postaje nemoguće ako nastavnik nije kompetentan u tom području. Kada se govori o korištenju tehnologije potrebne za e-učenje, onda se misli na sustave koji omogućuju e-učenje te općenito na korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije. Također, razvojem informacijsko-komunikacijskih tehnologija dolazi do razvijanja digitalnih obrazovnih alata koji su pobliže opisani u jednom od idućih poglavlja.

6. Digitalni obrazovni alati

Brojne promjene u obrazovnom sustavu su dio 21. stoljeća te suvremenog digitalnog doba. Zenović i Bagarić (2014) tvrde da je sve dinamičniji i brži tehnološki razvoj odgovoran za te promjene. Razvoj sustava za učenje na daljinu te njihova pristupačnost nastavnicima i učenicima je svakako jedan od faktora koji je utjecao na uvođenje spomenutih promjena (Topić i Zmajlović, 2022). „Prelazak odgojno-obrazovnih institucija na beskontaktnu nastavu uzrokovano pandemijom bolesti COVID-19 dodatno je potaknuo taj razvoj što je rezultiralo povećanjem broja digitalnih obrazovnih sadržaja. Prvi korak pri kreiranju e-radionica je odabir alata koji će se koristiti. Ovaj korak je od presudnog značaja jer će kvaliteta multimedijskog sadržaja radionica uvelike ovisiti o mogućnostima pojedinih alata“ (Topić i Zmajlović, 2022).

Pri istraživanju dostupnih digitalnih obrazovnih alata, koristili su se podaci Sveučilišta Massachusetts Amherst (University of Massachusetts Amherst, 2022). Kroz dostupne podatke je vidljivo da su digitalni obrazovni alati podijeljeni u četiri kategorije: alati za vrednovanje (engl. *assessment tools*), alati za zajednice (engl. *community tools*), alati za stjecanje znanja (engl. *knowledge tools*) i alati usmjereni na učenika (engl. *learner-centered tools*). Kako su se izrađivale mrežne radionice u sklopu istraživanja, analizirali su se alati iz svih kategorija te su odabrani oni koji su najprikladniji s obzirom na sadržaj radionica te na ciljanoj publiku radionica (Topić i Zmajlović, 2022).

Jedan od bitnih faktora pri odabiru alata je financijski aspekt, odnosno potrebno je bilo sagledati kakve su cjenovne opcije dostupnih alata te koji od njih pruža najbolji omjer cijene i mogućnosti. Prema Budapest Open Access Initiative (2002) alati se cjenovno mogu razvrstati u besplatne alate i u komercijalne alate. Besplatni alati imaju dodatnu podjelu, odnosno oni mogu biti ili otvorenog pristupa (engl. *open access*) ili otvorenog koda (engl. *open source*). Otvoreni kod podrazumijeva alate čiji je izvorni kod dostupan svakom korisniku na mijenjanje, odnosno na personalizaciju koda po svojim vlastitim željama i mogućnostima. Za razliku od otvorenog koda, otvoreni pristup ne omogućuje korisniku manipulaciju izvornim kodom. Otvoreni pristup je način rada pri kojem se s alatom može koristiti u njegovoj potpunosti bez ograničenja, odnosno gdje je jedino ograničenje da ne postoji mogućnost personalizacije alata pomoću mijenjanja izvornog koda. Na taj način zapravo alati otvorenog

pristupa korisniku ne daju neograničene mogućnosti korištenja, no svejedno mu omogućuju da alat koristi u potpunosti na način koji su njegovi izvorni stvaratelji zamislili. Viduka, Ličina i Kraguljac (2021) objašnjavaju kako u financijskom aspektu leži upravo jedna od najvećih prednosti besplatnih alata, bilo da su oni otvorenog koda ili otvorenog pristupa. Financijski su takvih alati najpristupačnija opcija te omogućuju svim institucijama, pa i onim s ograničenim financijskim mogućnostima, da se koriste tim alatima te da ih koriste kako bi obogatili svoj odgojno-obrazovni proces. Hippel (2002) je također stava da je njihova glavna prednost u tome što se mogu slobodno preuzeti, ali i u činjenici da dozvoljavaju potpunu modifikaciju svojim korisnicima (ukoliko je riječ o alatima otvorenog koda) (Topić i Zmajlović, 2022).

Na drugoj strani financijskog spektra se nalaze komercijalni alati, koji se također mogu nadalje dijeliti. Prva vrsta komercijalnih alata su alati s ograničenom besplatnom verzijom, a druga vrsta su oni alati čije se korištenje naplaćuje bez ikakvog probnog perioda. Alati koji nude ograničene besplatne verzija, odnosno verzije s probni periodom, su iznimno korisni za obrazovne institucije i korisnike koji žele isprobati mogućnosti tih alata, kako bi uvidjeli odgovaraju li u potpunosti njihovim potrebama. Ako se uvidi da alat nije u potpunosti primjeren za njihove potrebe, oni nisu obvezani platiti za daljnje korištenje te bez financijskog troška mogu tražiti drugi alat. Također, ako smatraju da je alat odličan za njih, mogu platiti traženi iznos te koristiti alat i dalje. Neki od alata koji imaju probni period, odnosno besplatnu verziju su: Wordwall (mogućnost stvaranja pet besplatnih aktivnosti prije potrebne nadoplate), Interacty.me (mogućnost stotinu pregleda mjesečno kumulativno za sve aktivnosti stvorene korištenjem besplatne verzije) i Book Creator (mogućnost besplatnog stvaranja četrdeset knjiga prije potrebne nadoplate) (Topić i Zmajlović, 2022).

S obzirom da je cilj istraživanja bio predstaviti mogućnosti izrade digitalnih obrazovnih sadržaja uz što manje troškove, odnosno uz što manja financijska ulaganja, odlučeno je da komercijalni alati koji se ne mogu koristiti bez plaćanja, odnosno oni koji nemaju probni period, neće biti dublje analizirani te da za izradu mrežnih radionica nisu adekvatan odabir. Oni alati za koje se smatralo da su više adekvatni te koji su odabrani za korištenje su: Knight Lab Tools, Wordwall, Interacty.me i Book Creator. Prilikom detaljnijeg opisa alata u nastavku rada su pojašnjeni i razlozi njihovog odabira. Makar je za izradu obrazovnog sadržaja idealno koristiti jedan alat, radi preglednosti i što efikasnijeg obrazovnog procesa, moralo se kombinirati korištenje nekoliko različitih alata zbog njihovih ograničenih

mogućnosti, koje su se međusobno popunjavale kada su bili korišteni svi zajedno (Topić i Zmajlović, 2022).

6.1. Knight Lab Tools

Knight Lab Tools nije samo jedan alat, već skupina alata koja se definira kao paket otvorenih alata. Ovi se alati prezentiraju kao inovativni te prilagodljivi alati koji pomažu korisniku da stvori multimedijске sadržaje čija je namjena da unaprijede postojeće sadržaje kroz dodavanje dodatnog interaktivnog i zanimljivog sadržaja te njegove prezentacije. Alati koji spadaju pod Knight Lab Tools su:

1. Storyline - pričanje priče kroz brojeve,
2. Storymap - pričanje priča korištenjem karata,
3. Timeline – alat za izradu vremenskih crta,
4. Soundcite - alat za besprijekorni line-in audio,
5. Juxtapose – alat za usporedbu dvije fotografije sličnog sadržaja,
6. Scene – alat za izrađivanje VR priča (Knight Lab Tools, 2022).

Storyline je alat koji nudi mogućnost korisniku da stvori oblik vremenske crte koja izgleda kao grafikon koji nudi na izbor točke u prostoru. Pri odabiru jedne od postojećih točki, koja ima svoju pripadajuću vrijednost, otvara se kartica teksta koja dodatno objašnjava što prikazani broj označava i koja je njegova implikacija za godinu na koju je točka postavljena. Jednostavnije rečeno, Storyline kao alat omogućuje korisniku da priča priču kroz brojeve, odnosno da postojećim brojevima i vrijednostima pridruži kontekst.

Storymap kao alat funkcionira na sličan način kao Storyline, odnosno da korisniku omogućuje da postavi točke na određena mjesta kojima je onda pridružen tekst i kontekst koji se uklapa u željenu tematiku i priču. Za razliku od Storylinea, koji funkcionira kao dosta vizualno jednostavna vremensko-vrijednosna crta, Storymap omogućuje korištenje geografskih mapa (koje mogu biti različitih veličina i varirajućih razina detalja) na koje se mogu kao pribadače pridružiti točke zanimljivosti. Karte je kroz alat moguće istraživati ručno te se upuštati u potragu za točkama zanimljivosti, ali je isto tako moguće i pratiti linearan put koji vodi direktno od jedne točke do druge. Uz tekst, točke također mogu sadržavati i dodatne slike te video zapise kojima se dodatno kontekstualizira tematika.

Timeline, odnosno vremenska crta, je jedan od klasičnih alata koji je među popularnijim alatima, u grupi onih poznatijih korisnicima. Za razliku od Storylinea, kojeg se isto definiralo kao alat za stvaranje svojevrstnih vremenskih crta, Timeline je vizualno privlačniji, odnosno sadržaj kojim se može vremenska crta obogatiti je raznovrsniji. Put kroz priču je za Timeline generalno linearnije prirode, no moguće je spajati tekst, video, audio i slikovne medije kako bi se obogatila vremenska crta i gledateljima prikazao što zanimljiviji oblik sadržaja.

Soundcite je zanimljiv alat koji nudi implementaciju zvučnog sadržaja u prezentaciju samog teksta. Razlikuje se od običnog stavljanja zvučnih elemenata uz tekst koji se može reproducirati, ali po cijenu čitanja teksta. Sam princip Soundcitea je da se stvori obilježeni dio teksta koji se klikom miša može reproducirati te se korisnika ne odvlači od doživljaja čitanja teksta, već mu se pruža dodatno iskustvo, zvuk koji kao ambijentalno okruženje dodatno dočavara tekst o kojem se radi.

Od svih dostupnih Knight Lab Tools alata, Juxtapose potencijalno dijeli mjesto s Timelineom kao najpopularniji i najprepoznatljiviji alat. Jedan od razloga tome je iznimna jednostavnost korištenje, ali i mogućnost da se na prvi pogled shvati čemu alat točno služi. Naime, poanta alata je da pridruži dvije slike u zajednički okvir, koji se može pomicati po željama korisnika kako bi prikazao usporedbu između te dvije slike. Pod preporukama za alat je navedeno da je najbolje koristiti slike koje predstavljaju prošlost i sadašnjost nekog elementa, no nema ograničenja na tip slike koji je moguće odabrati pri stvaranju sadržaja.

Scene je najnoviji alat u ponudi od Knight Lab Toolsa, što nije ni čudno pošto je VR tehnologija zadnja koja je dospjela na šire tržište. Premda je pod opisom alata da stvara VR priče, odnosno scene koje je moguće pregledavati u virtualnom obliku, to nije jedino što alat može. Pošto nemaju svi mogućnost pregledavanja sadržaja virtualne stvarnosti, Scene je moguće koristiti kako bi se sadržaj prikazao u obliku koji je nalik na Google Maps Street View, odnosno pregled određene scene u 360 stupnjeva. Koja god da se scena koristi, ako je ona kompatibilna za Scene, moći će se pregledavati i u VR obliku i van njega, tako da nije alat ekskluzivan samo za VR preglednike i uređaje s tim mogućnostima.

Treba napomenuti da su svi alati koji spadaju pod Knight Lab Tools jednostavni za korištenje te je potrebno samo znanje uređivanja tablica unutar Excela kako bi se mogao stvarati sadržaj za bilo koji od alata. Doduše, ako je korisnik spretniji s korištenjem naprednih postavki te upoznat s osnovnim elementima programiranja, moguće je još dodatno unaprijediti sadržaj.

6.2. Wordwall

Wordwall.net alat nastavnicima omogućuje stvaranje interaktivnih igara i tiskanih materijala. Nastavnici jednostavno unose sadržaj, a alat automatizira ostalo (Wordwall, 2022). Alat sam po sebi omogućuje stvaranje sadržaja koji nastavnicima može koristiti za obogaćivanje nastave. U svojoj ponudi, alat ima velik broj predložaka koji nude različite interaktivne igre kroz koje učenici dolaze do informacija o sadržaju koji se obrađuje.

Neki od predložaka samim imenom objašnjavaju svoj princip, poput: anagrama (igre koja traži igrača da pronađu pravu kombinaciju i redoslijed slova kako bi došli do odgovora), kviza (koji nude igraču pitanja višestrukog odgovora), grupiranje (koje traže od igrača da sortira ponuđene riječi ili pojmove u jednu od dvije ponuđene grupe), križaljke (rješavanje zadanih pitanja u obliku klasične križaljke) i drugih.

S druge strane, neki od ponuđenih predložaka nisu toliko jednostavni za objasniti na prvi pogled, no svejedno nude interaktivne, ništa kompliciranije igre, poput: aviona (od igrača se traži da koristi tipke na tipkovnici kako bi upravljao avionom te izbjegavao netočne, odnosno prolazio kroz točne odgovore), baloni (igra koja zahtjeva da u pravom trenutku igrač raspukne balon kako bi odgovarajući pojam pao u traženu kategoriju), labirint (igra koja zahtijeva da igrač navigira kroz labirint do zone koja predstavlja točan odgovor, a da pritom izbjegava neprijatelje) i druge.

Ograničena besplatna verzija dozvoljava kreiranje pet nastavnih aktivnosti. Zbog velikog izbora interaktivnih igara ovaj je alat bio jedan od prvih izbora za korištenje u ovom projektu. Nije moguće samostalno programirati izgled igre već je moguće odabrati između nekoliko opcija uređivanja izgleda pojedine igre.

6.3. Interacty.me

Interacty.me je mrežna razvojna platforma koja omogućuje stvaranje interaktivnog sadržaja. Ova platforma nudi besplatnu ograničenu verziju, a ako je korisniku potrebno više sadržaja moguće je odabrati pretplatu koja najbolje odgovara potrebama pojedinog korisnika. Interacty.me pomaže korisnicima da kreiraju kvizove, foto-priče, igre pamćenja i druge interaktivne formate. Također nudi mrežne alate za pripovijedanje koji privlače korisnike

iznenađujući ih jedinstvenim formatima (Interacty.me, 2022). Kod izrade vlastitog sadržaja moguće je odabrati predložak ili spojiti nekoliko predložaka i tako stvoriti jedinstveni dizajn. Također se u odabrani predložak mogu dodavati elementi po izboru, kao što su tekst i slike. Neki od dostupnih predložaka su memory, kviz, vremenska crta, puzzle i *flip* kartice.

6.4. Book Creator

Book Creator je alat jednostavan za korištenje koji nudi opcije kao što su kombiniranje teksta, slika, audio i video datoteka kako bi se stvorile interaktivne priče, digitalni portfelji, istraživački časopisi, knjige poezije, znanstvena izvješća, priručnici s uputama, knjige ili komične avanture (Book Creator, 2022). Većina udžbenika jednostavno ne pokriva sve neobične načine i metode koje se koriste za učenje. Cilj i namjena Book Creatora je dati studentima i nastavnicima priliku da znanje prenesu na zanimljiviji i kreativniji način uz pomoć animacija, široke ponude boja i obrazaca.

Korisniku se za početak korištenja alata nudi nekolicina postojećih predložaka, no moguće je također krenuti s izradom od praznog predloška. Alat nastavniku nudi mogućnost stvaranja vlastitog udžbenika ili priručnika na veoma jednostavan način te da se njime služi kao interaktivnim sadržajem kojeg može čitati i koristiti zajedno s učenicima na satu. Proces stvaranja samog sadržaja nije pretjerano drugačiji od stvaranja PowerPoint prezentacije, no ono što je iznimno drugačije je način na koji se konačni rezultat prezentira. Kada se završi s izradom sadržaja, on se prezentira u formatu digitalne knjige, s animacijom stranica koje se mogu listati, sa svim odlikama službenih udžbenika i knjiga, osim što je sadržaj ručno odabran od strane nastavnika. Tako se koristi novim medijima i zanimljivim sadržajem, a da se i dalje ostaje pri obliku i osjećaju knjiga koje se vrednuju kao iznimno bitan element za odgojno-obrazovni proces.

6.5. Kratki osvrt na korištene alate

Alat Interacty.me nudi predloške koji su iskoristivi u svim etapama pa se tako pri izradi mrežnih oblika radionica najviše oslanjalo upravo na taj alat. Jedina mana tog alata je da je to alat s ograničenom besplatnom verzijom te je bilo potrebno uzeti pretplatu kako bi se mogao izraditi sav potreban sadržaj. Wordwall parira Interacty.me alatu po predlošcima koji su iskoristivi za etape motivacije i ponavljanja. Wordwall nažalost ne nudi mnogo predložaka koji su iskoristivi u etapi obrade novih nastavnih sadržaja pa stoga ovaj alat nije korišten

koliko i prethodni. Ovaj alat također ima ograničenu besplatnu verziju, ali nije bilo potrebno uzimati pretplatu jer su se koristila samo dva predloška za igre. Izrada teksta oporuke u radionici Oporuka Ivana Raucha u obliku knjige zahtijevala je novi program s obzirom na to da nijedan od prethodna dva nisu nudila takav predložak. Za to je odabran BookCreator koji je iznimno jednostavan za korištenje. I kao što je već spomenuto, alat Juxtapose odabran je za korištenje u motivaciji radionice Povijest medicine iako i alat Interacty.me nudi slični predložak. Juxtapose je odabran isključivo zbog ljepšeg i pristupačnijeg dizajna.

7. Metodičko preoblikovanje radionica

Ćukušić i Jandrić (2012) u svom radu objašnjavaju da se do uspješnog i kvalitetnog e-učenja ne može doći bez da se pridržava pedagoških načela. „Tijek pedagoških radionica slijedi metodička pravila slična redovnoj nastavi. Jedan od izazova e-učenja jest postizanje željenog metodičkog slijeda u mrežnom okruženju s obzirom na to da radionica nije vođena od strane stručne osobe“ (Topić i Zmajlović, 2022). Za radionice je praksa da se sastoje od tri dijela: uvodni, glavni i završni dio. Kao i kod nastavnog sata, cilj uvodnog dijela je motivirati učenika za rad i za sadržaj koji će se obrađivati. Ukoliko je postojana visoka razina motivacije kod učenika, onda i samo učenje ima potencijala za postizanjem boljih rezultata. Kako bi se taj cilj postigao, voditelj radionice započinje dijalog s polaznicima ili ih upoznava s tematikom radionice kroz neku interaktivnu igru (Topić i Zmajlović, 2022). Poticanjem interakcije kod polaznike se povećava njihov interes da održe razinu interakciju i pažnje kroz cjelokupno trajanje radionice te da odgovaraju na postavljena pitanja i obraćaju pažnju na informacije koje su im prezentirane.

Prema Topić i Zmajlović (2022) nakon uvodnog dijela, voditelj se dotiče same srži radionice kroz glavni dio. U ovom se dijelu predstavljaju najbitnije informacije te zanimljive činjenice o temi. Nakon što su informacije iznesene, polaznici rješavaju zadatke koji su im zadani. Kako bi proces upijanja informacija bio što efikasniji, sadržaj mora biti dobro razrađen te zadatci moraju biti povezani sa sadržajem koji je polaznicima predstavljen. Loše razrađen sadržaj dovodi do zbunjenosti i slabog upijanja informacija te sama radionica gubi na svom smislu.

Autorice Topić i Zmajlović (2022) također navode kako se kroz završni dio radionice polaznicima omogućuje da postave svoja vlastita pitanja, odnosno da utvrđeno informacije koje su im prezentirane. Metode koje se mogu koristiti za provjeru naučenog mogu biti kroz korištenje multimedijskog sadržaja, kroz neku interaktivnu igru ili jednostavno kroz razgovor s polaznicima. Mnogi od ovih elemenata su puno kompleksniji i izazovniji za efikasno izvođenje u mrežnom okruženju te svaki od ta tri dijela mora biti pomno razrađen kroz sagledanje e-učenja kako bi radionica bila što kvalitetnija.

Zenović i Bagarić (2014) kao preporuku daju da se stvaraju poučne igre koje su svojim sadržajem i oblikom zanimljive učenicima. Pogotovo kada je riječ o učenicima mlađeg

uzrasta, potrebne su kvalitetno izrađene igre kako bi odgovarale njihovim generacijskim karakteristikama te im pomogle u upijanju informacija. Viduka, Ličina i Kraguljac (2021) napominju da je potrebno pažljivo odabrati igre koje su napravljene pomoću digitalnih obrazovnih alata. Makar je cilj da se uvede multimedijalni model učenja koji je i interaktivan i dinamičan, potrebno je pripaziti da igru budu kvalitetne, a ne da prelaze iz obrazovne u potpuno zabavnu sferu s primarnom namjerom da zabave učenike, a da se pritom ne povisuje razina motivacije učenika za sadržajem. Ostojin (2012) objašnjava kako su djeca danas upoznata s tehnologijom te ih nije teško motivirati da se njima koriste, dapače, radije će koristiti suvremene tehnologije nego klasične oblike rada te su kroz njih pokazali da bolje pamte sadržaj koji im je prezentiran. Pošto je danas tehnologija dio ljudske svakidašnjice te nove generacije odrastaju uz pomoć digitalne tehnologije, rasprava se odmakla od pitanja treba li se koristiti tehnologija u procesu učenju, na što je danas jasan odgovor. Viduka, Ličina i Kraguljac (2021) objašnjavaju da se danas u didaktici i metodici više ne postavlja pitanje hoće li se primjenjivati nove tehnologije u učenju, već kako ih primjenjivati na što efikasniji način (Topić i Zmajlović, 2022).

S obzirom na situaciju u kojoj se našla Republika Hrvatska, a i cijeli svijet, početkom 2020. godine, sve je više ustanova počelo razmatrati rad u mrežnom okruženju. Tako je i Hrvatski državni arhiv, po uzoru na mnoge arhive u svijetu, krenuo u postupak preoblikovanja radionica u mrežni oblik kako bi omogućili njihovo održavanje u vrijeme pandemije, ali i kako bi one bile dostupne korisnicima koji nisu u mogućnosti fizički sudjelovati na radionicama u prostorijama Arhiva. Prilikom preoblikovanja radionica je potrebno bilo obratiti pozornost da izrađeni sadržaj bude jednostavan te konzistentan u svom obliku. Iz tog je razloga većinski za projekt korišten alat Interacty.me (Topić i Zmajlović, 2022). Pošto se kroz projekt u njegovom većinskom dijelu koristio jedan alat, upravo se poštivala konzistencija te je cjelokupni sadržaj bio pregledniji i učenicima jednostavniji za upijanje. Neke od igara koje su izrađene koristeći Interacty.me su: memory, slagalice, kvizovi, prezentacije i interaktivne vremenske crte.

Poštivajući pravila koja prate svaki od postojećih dijelova radionice, igre su korištene u uvodnom i završnom dijelu. U uvodnom su dijelu služile kao motivator za učenike, kako bi ih se tematski pripremio za sadržaj te potaknula želja za upijanjem sadržaja koji ih očekuje u glavnom dijelu. U završnom su se dijelu igre koristile u svrhu utvrđivanja sadržaja koji im je prikazan. Glavni dio radionica je korišten kao informativni dio, u kojem je prezentiran

najbitniji sadržaj vezan za teme radionica te su se koristili oblici sadržaja poput teksta, prezentacija, slika i vremenskih crta.

Kako se kretalo kroz proces stvaranja digitalnog obrazovnog sadržaja za radionice, od iznimne je važnosti bilo da se prate definirani ishodi učenja. U ovom kontekstu se odnosilo na vrste ponašanja koje će učenik usvojiti procesom učenja (Sveučilište u Zadru, 2018.). Te vrste ponašanja mogu biti kognitivna, psihomotorička ili afektivna, odnosno mogu pratiti svaku od Bloomovih područja. Važno je da ishodi učenja budu usklađeni s metodama poučavanja i metodama vrednovanja kako bi proces učenja i poučavanja bio uspješan. Prema Andersonu (2002), dobro definirani ishodi učenja čine osnovu za razvoj strategija učenje i poučavanja i provjera naučenog.

Kako bi se u konačnom rezultatu došlo do što kvalitetnije dostignutih ishoda učenja, potrebno je bilo definirati strukturu planirane mrežne aktivnosti. Drugim riječima, sadržaj je morao pratiti klasičnu strukturu: motivacija, obrada novih obrazovnih sadržaja i ponavljanje. Bitno je odabrati aktivnosti koje su primjerene za e-učenje, a poželjno je izbjegavati aktivnosti za koje učenici ne mogu dobiti povratne informacije. Također je jako bitno odrediti uzrast za koji se aktivnost radi i kreirati cijeli sadržaj u skladu s time. Preporučljivo je da osoba koja vodi radionicu ima potrebne pedagoške-psihološke-didaktičke-metodičke kompetencije i iskustvo rada s ciljanim uzrastom. Nakon planiranja strukture i željenih aktivnosti kojima se ona želi postići, potrebno je odabrati prikladne alate. Za to se mogu koristiti različiti dostupni alati koji mogu biti komercijalni ili otvorenog pristupa. Kako bi se izbjeglo stvaranje sadržaja koji nije prikladan za ciljanu skupinu, potrebno je razmotriti koje su mogućnosti i ograničenja tog sadržaja te je li prihvatljiv za tu aktivnost (Topić i Zmajlović, 2022).

„Prilikom korištenja alata bitno je imati na umu njihova ograničenja i procijeniti je li to nešto što je prihvatljivo za kreiranu aktivnost. Za ugrađivanje kreirane aktivnosti u internetsku stranicu koristi se IFrame kod. Generirani kod je potrebno podosta prilagoditi kako bi bio pravilno dimenzioniran i pozicioniran na ugrađenoj stranici. Za to je potrebno osnovno znanje CSS-a i HTML-a“ (Topić i Zmajlović, 2022). Tekst je također bitan element na mrežnim stranicama, kako bi se cjelokupni dojam učinio što vizualno atraktivnijim te da preglednost stranice i sadržaja odgovara osnovnim pravilima dizajna mrežnih stranica, pogotovo u suvremeno doba kada postoji naglasak na pristupačnosti sadržaja na mreži. Tekst, u ovom slučaju, ne služi samo kao vizualni odjeljak za sadržaj, već također i kao pojašnjenje

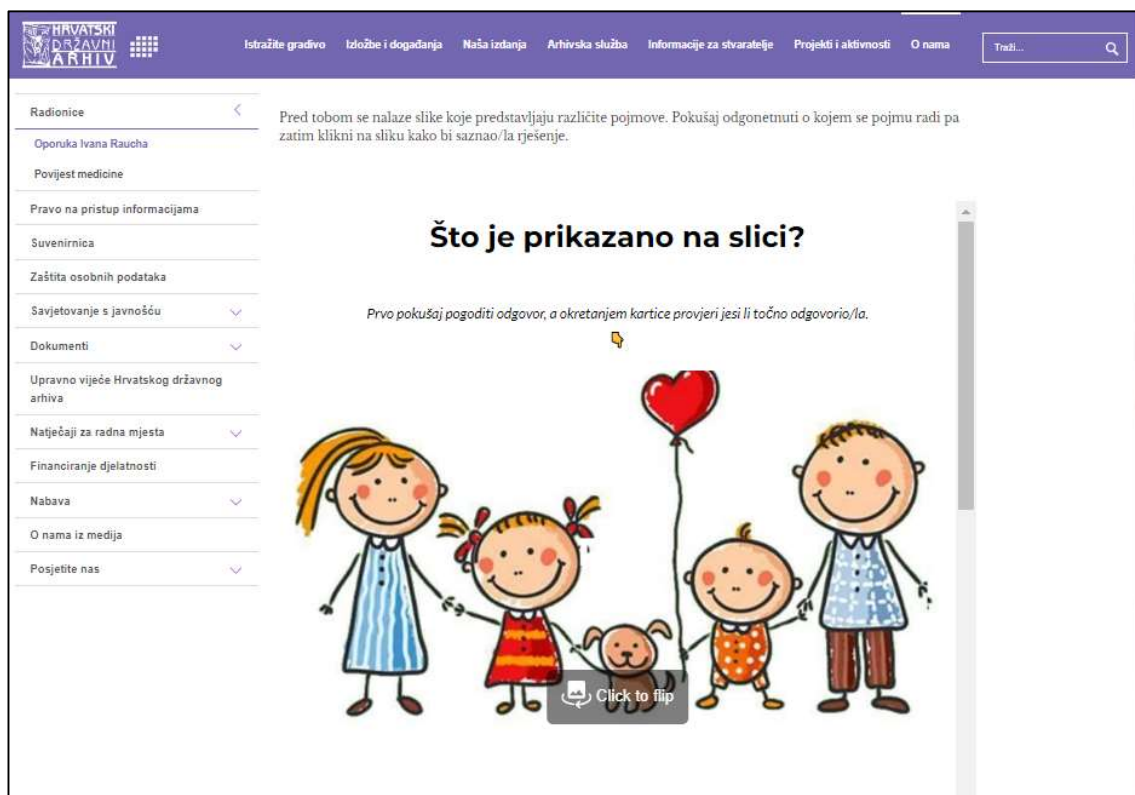
pomoću kojeg polaznici dobijaju upute o tome što se od njih očekuje te kako da pristupe toj aktivnosti.

8. Stvaranje mrežnog oblika radionice Oporuka Ivana Raucha

Prva od dvije radionice koje su preoblikovane u mrežni oblik jest Oporuka Ivana Raucha. Ova se radionica održava niz godina pod vodstvom mr. sc. Ladislava Dobrice. Kroz suradnju s njime dogovoreno je kako će mrežni oblik radionice biti namijenjen dobnom uzrastu od 5. do 8. razreda osnovne škole. Sav materijal koji je dobiven je pomno proučen te je s mr. sc. Dobricom dogovoreno kako će izgledati radionica u mrežnom obliku. Materijali koji su dobiveni su tekstualni i slikovni te uključuju oporuku Ivana Raucha, fotografije grba i simbola obitelji Rauch te informacije o članovima obitelji Rauch.

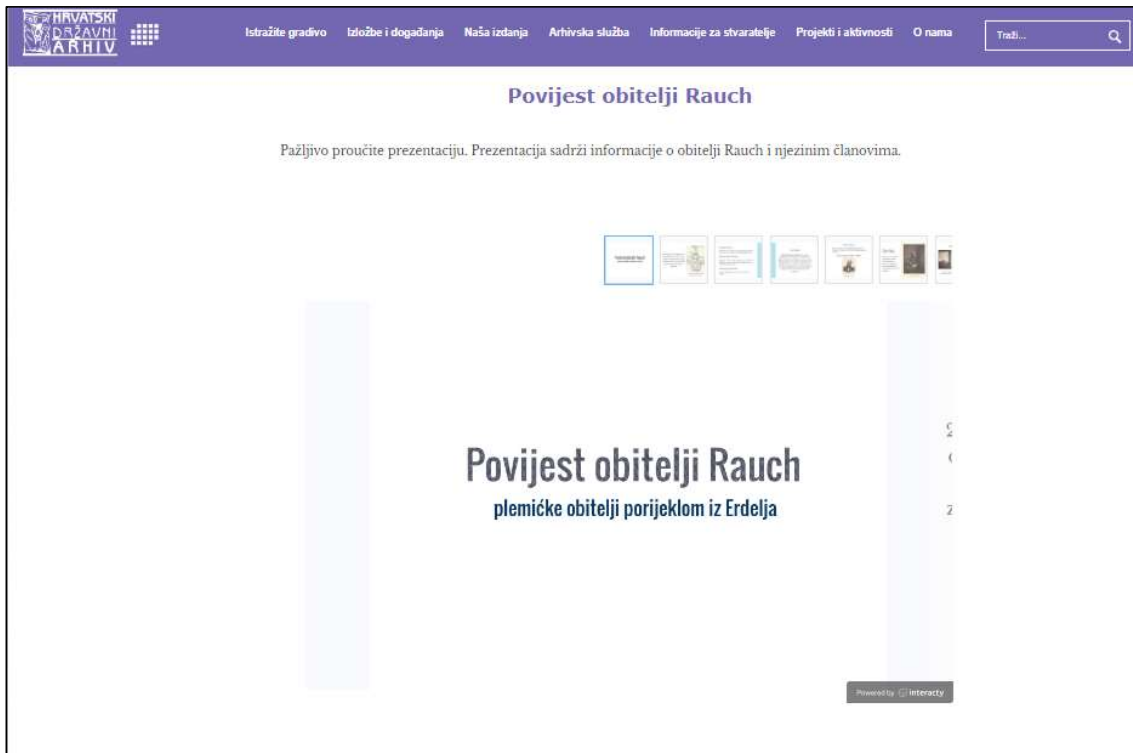
Imajući na umu metodički slijed pedagoških radionica, radionica je podijeljena u tri dijela. Uvodni dio sadrži motivaciju u kojoj se polaznike radionice upoznaje s temom. Ovaj je dio prikazan kroz igru s preklopnim karticama (engl. *flip cards*), a igra je izrađena u alatu Interacty.me (slika 5).

Slika 5: Igra preklopnih kartica

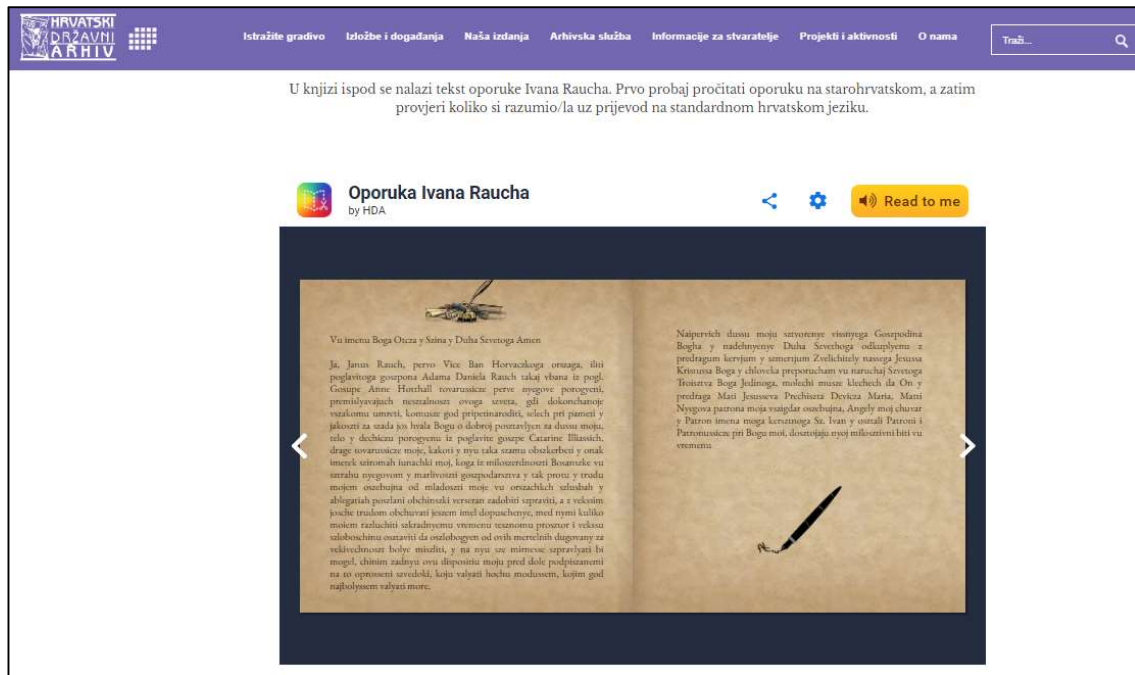
Smisao ove igre jest da polaznici pogledaju sliku na kartici te pokušaju odgonetnuti što se na njoj nalazi. Kada misle da znaju odgovor, klikom miša okreću karticu i provjeravaju svoj odgovor. Ova igra sadrži tri kartice sa slikama, a prije posljednje kartice postavljeno je pitanje na temelju kojeg polaznici mogu uspješno odgonetnuti što je prikazano na kartici. Prva kartica prikazuje ilustraciju obitelji. Druga kartica prikazuje ilustraciju pisma. Prije treće i posljednje kartice postavljeno je pitanje “Kako nazivamo posebno pismo koje preminula osoba ostavi nakon smrti?”, a nakon pitanja slijedi kartica koja prikazuje sliku pisma i nalivpera. Odgovor na pitanje jest oporuka te se otkrivanjem posljednje kartice ujedno otkriva i tema same radionice.

Nakon igre s preklopnim karticama i otkrivanja teme radionice slijedi glavni dio. U glavnom je dijelu pozornost usmjerena na obradu novog sadržaja, to jest čitanja prezentacije o članovima obitelji Rauch i čitanja oporuke Ivana Raucha. U glavnom dijelu, također, postoji nekoliko igara kroz koje polaznici mogu utvrditi novostečeno znanje o obitelji Rauch. Prezentacija o članovima obitelji Rauch izrađena je u alatu Interacty.me i sastoji se od 8 slajdova što prikazuje slika 6.

Slika 6: Prezentacija o povijesti obitelji Rauch

Nakon prezentacije slijedi tekst oporuke. Tekst oporuke oblikovan je kao knjiga u alatu Book Creator. Na početku se nalazi tekst oporuke na kajkavskom jeziku (slika 7), a nakon toga se nalazi tekst preveden na hrvatski standardni jezik.

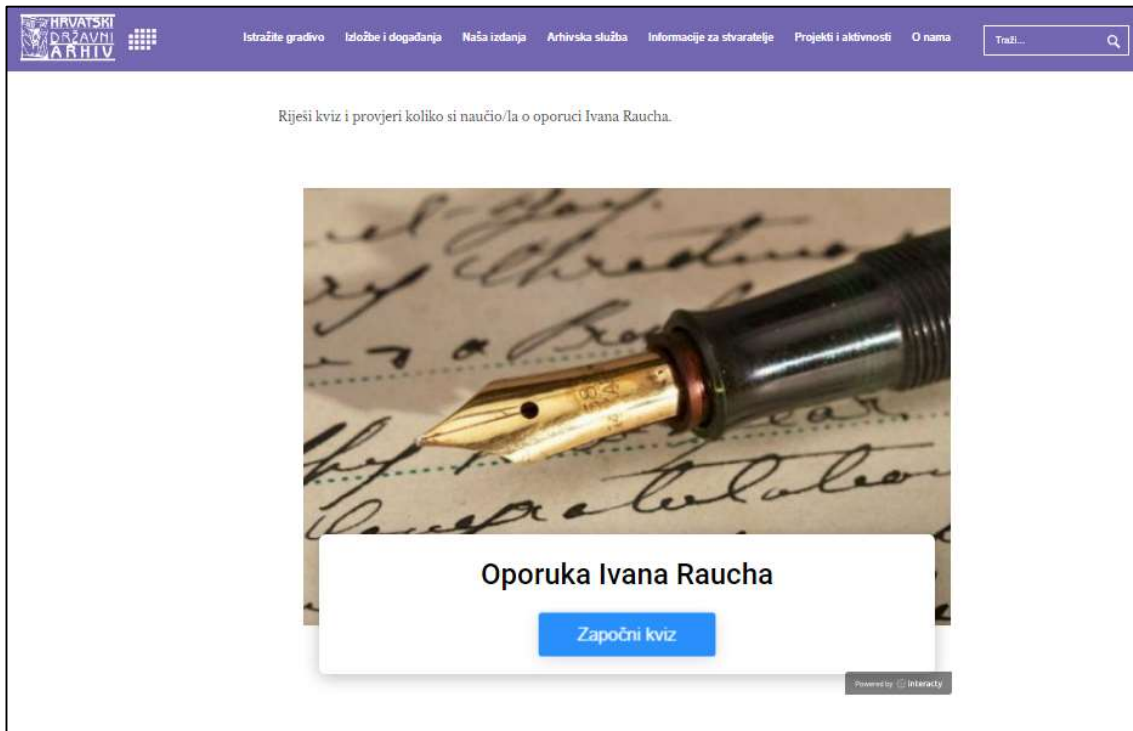

Slika 7: Tekst oporuke na kajkavskom jeziku

Smisao prikazivanja teksta oporuke na kajkavskom i hrvatskom standardnom jeziku jest kako bi polaznici mogli percipirati kako se kroz povijest mijenjao hrvatski jezik. Nakon što polaznici radionice pročitaju i prouče tekst oporuke slijedi igra umetanja riječi u tekst. Igra je izrađena u alatu Wordwall i sastoji se od tri stranice teksta oporuke na kajkavskom jeziku u kojem nedostaju pojedine riječi. Polaznici trebaju riječi ubaciti na odgovarajuće mjesto u tekstu. U ovoj se igri mjeri vrijeme koje je polazniku potrebno da ubaci sve riječi u tekst te je također moguće provjeriti točnost unesenih odgovora. Na kraju igre moguće je provjeriti odgovore i unijeti ime na ploču s najboljim rezultatima. Sljedeća je igra memory u kojoj je potrebno upariti riječ na standardnom hrvatskom jeziku s njezinom odgovarajućom inačicom na kajkavskom jeziku. Riječi za potrebe ove igre su preuzete iz teksta oporuke. U ovoj se igri također mjeri vrijeme koje je polazniku potrebno da spoji parove riječi te se broje pokušaji koji su potrebni da se uspješno spoje svi parovi. Za kraj glavnog dijela izrađene su dvije slagalice. Prva je slagalica kompliciranija i sastoji se od više dijelova, a prikazuje grbovnicu

obitelji Rauch. Druga je slagalica manje zahtjevna i prikazuje simbol obitelji Rauch. Obje su slagalice izrađene u alatu Interacty.me.

U završnom dijelu radionice polaznici odgovaraju na pitanja u kvizu znanja kao ponavljanje sadržaja s kojim su upoznati kroz radionicu. Kviz znanja izrađen je u alatu Interacty.me i sastoji se od 7 pitanja (slika 8). Na kraju kviza prikazuje se uspješnost, to jest postotak riješenosti kviza. Također se mjeri vrijeme koje je polazniku bilo potrebno da odgovori na pitanja.

Slika 8: Kviz o oporuci Ivana Raucha

9. Karakteristike učenja i poučavanja dobne skupine za radionicu Oporuka Ivana Raucha

9.1. E-učenje (online) učenje

E-učenje i učenje na daljinu pojmovi su koji se najčešće koriste u vezi s visokim obrazovanjem i cjeloživotnim učenjem. U posljednjih 20 godina postali su jedan od najbrže rastućih trendova u obrazovanju.

Od obrazovanja na daljinu se krenulo prije nego što je postojala suvremena tehnologija. U 18. st. su se osnovala dopisne škole i studiji, u 19. st. se školovanje provodi putem pošte putem pisama, a u 20. st. se uključuje suvremenija tehnologija u obliku radija, televizije koja kao takva i danas postoji u školama (Čukušić i Jandrić, 2012). Gledajući taj povijesni razvoj lako je zaključiti kako se krenulo od tiskanih materijala, da bi se postupno uključivale jednosmjerne audio i video tehnologije te se na poslijetku stiglo sve do suvremenih tehnologija kao što je videokonferencija. Iako je učenje na daljinu u osnovnom obrazovanju postojalo i prije, ipak je pandemija korona virusa donijela novo iskustvo za sve u obrazovnom sustavu. Prijelaz s učenja u učionici na učenje na daljinu bio je nagli za sve osnovne škole u Republici Hrvatskoj i zahtijevao je mnogo znanja i vještina, kao i potporu Ministarstva znanosti i obrazovanja i lokalnih zajednica.

Hrvatska vlada je 13. ožujka 2020. proglasila zatvaranje svih osnovnih, srednjih i visokih učilišta do daljnega (Vlada Republike Hrvatske, 2020). Ministarstvo znanosti i obrazovanja pružilo je tehničku podršku na nacionalnoj razini.

Osnovne škole dobile su smjernice za organizaciju učenja na daljinu uz pomoć informacijske i komunikacijske tehnologije. Te su se smjernice prvenstveno odnosile na uspostavu komunikacijskih kanala između učenika, roditelja i zaposlenika škole. To je značilo odabir mrežne platforme za učenje na daljinu, stvaranje virtualne učionice i učionice te osiguravanje potrebne opreme učenicima kako bi svaki učenik imao adekvatnu internetsku vezu kako bi učinkovito pohađao mrežnu nastavu.

Provedba učenja na daljinu bila je neplanirana i iznenadna i zahtijevala je brzu organizaciju. Na razini škole bilo je važno ispitati potrebe učenika, roditelja i učitelja kako bi se uvele promjene i planiralo unapređenje učenja na daljinu.

Rezultati istraživanja koje je provela Ferlin (2020) pokazuju da su učenicima najveći problem predstavljale velike količine predmetnog sadržaja, dugo radno vrijeme za računalom, kratki rokovi za zadatke i previše domaćih zadaća. To su potvrdili i roditelji učenika koji su se složili da su učenici preopterećeni.

Iako su učenici svoj posao radili u gotovo istom vremenu kao što bi to inače radili u školi, nisu ga radili u istom okruženju pa im se svakodnevno opterećenje činilo većim. Polovica učenika smatrala je da je posao naporan, dok su se mnogi od njih osjećali zbunjeno. Razlog tome mogla bi biti činjenica da im je nedostajala nastava uživo kao što tradicionalna okruženje za učenje opisuje. Unatoč tome, svidjeli su im se interaktivni materijali, praktičnost i fleksibilnost učenja na daljinu.

Učiteljima je nedostajala mogućnost pojašnjavanja svojih uputa učenicima, dok su im najveći izazovi predstavljali nemogućnost provjere znanja učenika o sadržaju predmeta i nemogućnost određivanja vlastitog radnog vremena.

Prednosti učenja na daljinu za učitelje bile su korištenje različitih digitalnih alata i izvora u pripremi nastave te suradnja s kolegama učiteljima. Učitelji pozitivno opisuju i činjenicu da je većina učenika bila redovita i samostalna u mrežnom načinu rada.

Ferlin (2020) tvrdi kako su najveći izazovi s kojima su se roditelji susreli bili nedostatak vremena, nerazumijevanje obrazovnih resursa, radne obveze i slabo rukovanje s računalnom opremom.

Učenje na daljinu svakako je promijenilo svakodnevne navike i stvorilo nove za koje je trebalo neko vrijeme da se svi prilagode.

Johnoson (2006) tvrdi kako je tijekom posljednjih 20 godina, važnost okruženja za učenje u učionici sve više prepoznata. Karakteristike učinkovitih učionica identificiralo se kao povećanje angažmana učenika, te uključuju pozitivnu i brižnu klimu za učenje u kojoj se odvijaju konstruktivne društvene interakcije učenika i nastavnika.

Kada govorimo o metodama učenja, vrlo je važno da se metodika nastavnika temelji na tome da glavnu odgovornost u razrednom okruženju ima sam nastavnik. Odnosno bitno je da nastavnik usmjerava učenike u svim aktivnostima, jedan od uspješnih načina organiziranja učenja koji se provodi i u hrvatskim školama je pristup gdje učenici sjede u klupama okrenuti prema nastavniku.

U ovom pristupu većinu vremena u razrednom okruženju provodi se na način na nastavnik objašnjava koncepte i dodjeljuje radne zadatke učenicima, na ovaj način učenici pasivno upijaju nove informacije dok ih nastavnik aktivno prenosi. „U procesu aktivnog učenja učenik razmišlja o onome što čita i trudi se da što više zapamti.“ (Omerović i Džaferagić-Franca, 2012, str. 170) Možemo zaključiti da je odgovornost nastavnika u ovom modelu zadržati pozornost učenika i prenijeti glavne točke učenja lekcije. S obzirom na to da aktivno učenje odgovara uzrastu viših razreda osnovne škole, najoptimalnije metode su metoda razgovora i metoda grupnog rada jer su tada učenici najviše investirani u proces učenja.

9.2. Analiza ponašanja učenika od 5. - 8. razreda

Kako bi se moglo govoriti o ponašanju učenika od 5. do 8. razreda i analizi istog, prvobitno je potrebno odrediti o kojim je učenicima točno riječ. Naime, dobno je riječ o učenicima od 10 do 14 (ovisno radi li se o učeniku koji je u školu krenuo sa 6 ili 7 godina, bit će blagih varijacija u dobi, ali bi svi učenici trebali spadati u navedenu dobnu skupinu), što znači da su većinski pripadnici Z generacije (djeca rođena između 1996 i 2010 godine). Neki od mlađih učenika će biti pripadnici Alpha generacije (djeca rođena između 2010 i 2025 godine). Prema Nicholas (2020), pripadnici Z generacije se preklapaju u nekim godinama s pripadnicima milenijalske generacije, no njihova obilježja su ipak značajno drugačija. Iako su blisku u kontekstu doticaja s novim tehnologijama, generacija Z je ipak oduvijek imala pristup internetu, a time i dinamičnom priljevu informacija koji dolazi zajedno s internetom.

Prema Buljubašić-Kuzmanović (2010) kada govorimo o ponašanju učenika od 5. do 8. razreda moramo razumjeti činjenicu da ova dobna skupina pokazuje povećanu tendenciju prema interakciji s većim grupama svojih vršnjaka unutar razredne zajednice (razreda).

Također, učenici ove dobi imaju specifična obilježja u kontekstu primanja novih informacija te odnosa prema nastavnom procesu. Učenici te dobi su od malih nogu naučeni na korištenje pametnih telefona kao izvora informacija, a time im se lakše i prilagoditi na rad s digitalnim obrazovnim alatima, pošto su dosta rano izloženi takvim aplikacijama (bilo da je u zabavnom ili obrazovnom aspektu). Nicholas (2020) postavlja hipotezu da je izloženost različitim digitalnim aplikacijama i platformama (poput YouTube-a, društvenih mreža) ključni razlog za umanjenu razinu koncentracije koja je vidljiva kod te generacije. Zbog toga je potrebno razrađivati sadržaj da bude dinamičniji i interaktivniji kako bi se moglo doći do što boljih rezultata.

Kod načina rada u učionici, istraživanja su pokazala da je velik broj pripadnika generacije Z bio više zainteresiran za individualni rad, nego za rad u grupama, čak i kada im se omogućilo da odrađuju grupni rad preko digitalnih platformi. Također, velik broj učenika je pokazao da ne preferira zadatke koji su potpuno slobodne prirode, već im je draže dobiti konkretna uputstva i smjernice za rad, bez da moraju samostalno smišljati smjer u kojem će se kretati (Nicholas, 2020).

Premda su u formalnom obrazovanju i dalje tradicionalni udžbenici glavni izvor informacija, sve se više fokus okreće na digitalne oblike sadržaja koji učenici ovih dobnih skupina pozitivnije prihvataju, s time da kao tehnološka generacija i očekuju da će tehnologija i digitalni oblici sadržaja imati stabilno mjesto u nastavnom procesu (Barnes i Noble, 2016). Od načina za upijanje informacija, istraživanja su pokazala da je učenje aktivnim rješavanjem problema, sljedeći uputstva i smjernice, preferirani način na koji Z generacija uči, dok se učenje čitanjem i slušanjem nalaze u znatno manjem postotku.

Učeničko ponašanje je širok pojam koji obuhvaća niz ponašanja unutar razredne zajednice koji u nekim slučajevima nisu izravno povezana sa školskim učenjem. Učeničko ponašanje usko je vezano uz poštovanje pravila unutar škole, načinu odnošenja prema drugim učenicima i nastavnicima, ali i kako se učenik odnosi prema samom sebi.

Vizek-Vidović, Vlahović Štetić i Petrak (1999) učeničko ponašanje unutar zajednice također povezuju s kognitivnom ovisnošću ili neovisnošću o polju i mjestu kontrole nad okolinom, koji se mogu podijeliti u dvije kategorije:

- ponašanje usmjereno prema van
- ponašanje usmjereno prema unutra.

Ponašanje usmjereno prema van možemo opisati kao poremećaje vladanja i ophođenja prema drugima kao što su fizička i/ili verbalna agresija, neposlušnost, zadržavanje pažnje, hiperaktivnost itd. Prosječni učenici su ovisni o polju, tj. vrlo su podložni vanjskim utjecajima pohvala i kritika kao što su usmjereni i prema vanjskom mjestu kontrole nad okolinom, tj. uspjeh im ovisi o tome kakvi su im vanjski utjecaji.

S druge strane ponašanje usmjereno prema unutra možemo prikazati kao anksioznost, povučenost, potištenost ili osjećaj straha. Ovi poremećaji mogu biti uzrokovani nedostatkom zanimanja za pohađanje škole i za učenjem.

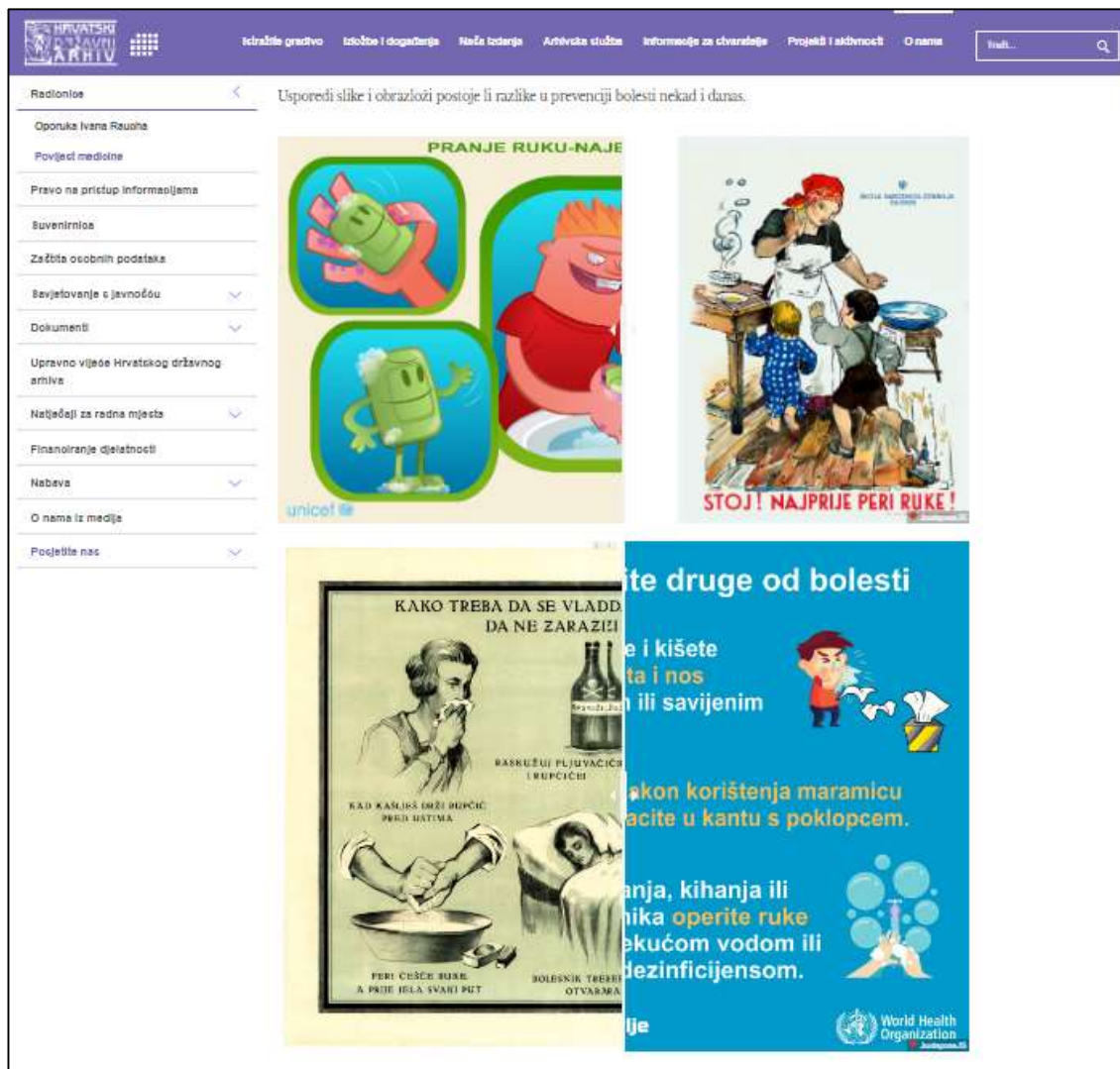
Djeca s ovim poremećajem nerijetko imaju negativnu predodžbu o sebi i nisko samopoštovanje, kao rezultat toga javlja se izbjegavanje druženja s vršnjacima. Vizek-Vidović i sur. (1991) objašnjavaju kako mnogi nastavnici učenika s ovakvim poremećajem doživljavaju kao povučene i/ili sramežljive.

Naravno, bitno je spomenuti kako poremećaji u ponašanju nisu pravilo, ali s obzirom na to da učenici u dobi od 10 do 14 godina ulaze u razdoblje puberteta koje sa sobom donosi mnoge fizičke i emocionalne promjene, nije nerijetko da se poremećaji pojavljuju.

10. Stvaranje mrežnog oblika radionice Povijest medicine

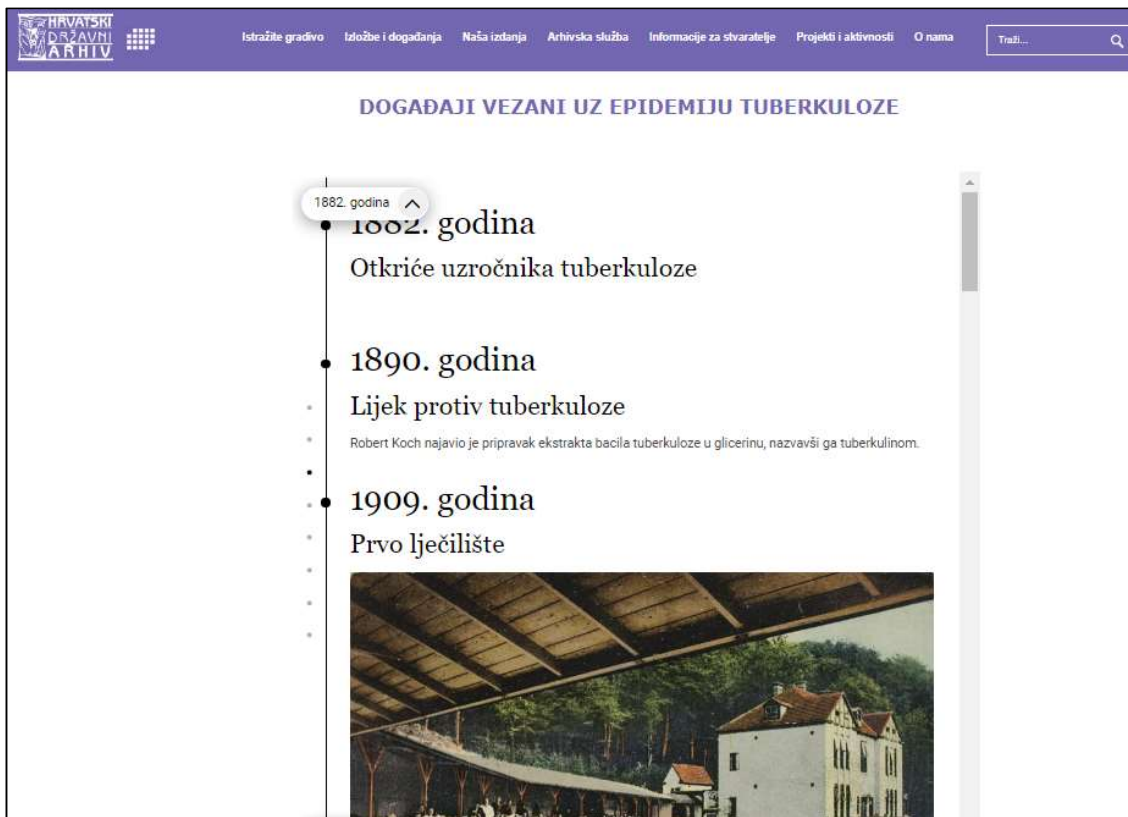
Druga radionica koja je preoblikovana u mrežni oblik je Povijest medicine. Ova se radionica održava niz godina pod vodstvom dr. sc. Darije Hofgräff Marić. Kroz suradnju s njom dogovoreno je kako će mrežni oblik radionice biti namijenjen dobnom uzrastu srednje škole, a većinski će polaznici biti učenici medicinskih škola. Sav materijal koji je dobiven je pomno proučen te je s dr. sc. Hofgräff Marić dogovoreno kako će izgledati radionica u mrežnom obliku. Materijali koji su dobiveni su tekstualni i slikovni te je većina materijala objavljena u monografskom katalogu *Od države do javnosti: Tuberkuloza u fondovima Hrvatskog državnog arhiva i Odsjeka za povijest medicinskih znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*. S obzirom na to da se radi o suradnji između Hrvatskog državnog arhiva i Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, ovaj je monografski katalog citiran na kraju mrežnog oblika radionice kako bi se potvrdilo da gradivo koje je korišteno u izradi mrežnog oblika radionice nije isključivo gradivo Hrvatskog državnog arhiva već i Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Kao i radionica *Oporuka Ivana Raucha* i ova je radionica podijeljena na tri dijela kako bi se poštivao metodički slijed radionice. Uvodni dio sadrži motivaciju u kojoj se polaznike radionice upoznaje s temom. U motivaciji se nalaze dva okvira s dvije slike koje su tematski sličnog sadržaja te prikazuju kakva je razlika u uputama za prevenciju bolesti nekad i danas (slika 9). Okviri sa slikama izraženi su u alatu Juxtapose.

Slika 9: Okviri sa slikama

Nakon usporedbe slika i otkrivanja teme radionice slijedi glavni dio. U glavnom je dijelu pozornost usmjerena na obradu novog sadržaja, to jest čitanja prezentacije i proučavanja vremenske crte. Glavni se dio prezentacije sastoji od tri zasebne prezentacije i jedne vremenske crte. Prva prezentacija sadrži tekst i slike koji se tematski odnose na uvjete života tijekom epidemije tuberkuloze. Druga prezentacija sadrži tekst i slike koji se tematski odnose na lječilišta. Treća prezentacija sadrži tekst i slike koji se tematski odnose na preporuke za prevenciju. Vremenska crta prikazuje događaje vezane uz epidemiju tuberkuloze u Hrvatskoj u razdoblju od 1882. godine do 1948. godine (slika 10). Sve tri prezentacije i vremenska crta izrađene su u alatu Interacty.me.

Slika 10: Vremenska crta

U završnom dijelu radionice polaznici odgovaraju na pitanja u križaljci i kvizu znanja kao ponavljanje sadržaja s kojim su upoznati kroz radionicu. Križaljka se sastoji od 9 pitanja na koja se odgovori mogu pronaći u prezentacijama i vremenskoj crti. Križaljka je izrađena u alatu Wordwall. Tijekom rješavanja križaljke mjeri se vrijeme koje je polazniku potrebno da riješi križaljku, a također se mjeri i broj pogrešaka. Na kraju igre moguće je provjeriti odgovore i unijeti ime na ploču s najboljim rezultatima.

Kviz znanja izrađen je u alatu Interacty.me i sastoji se od 9 pitanja (slika 11). Na kraju kviza prikazuje se uspješnost, to jest postotak riješenosti kviza. Također se mjeri vrijeme koje je polazniku bilo potrebno da odgovori na pitanja.

HRVATSKI
DRŽAVNI
ARKHIV

Istražite gradivo   Izložbe i događanja   Naša izdanja   Arhivska služba   Informacije za stvaratelje   Projekti i aktivnosti   O nama   Traži...

Riješi kviz i provjeri koliko si naučio/la o tuberkulozi.

**Dani borbe protiv
tuberkuloze**
17., 18., 19. i 20. svibnja 1934.
**ODIJELITE ZDRAVE
OD TUBERKULOZNIH**

Tuberkuloza

Započni kviz

Powered by Interactivity

Slika 11: Kviz o tuberkulozi

11. Karakteristike učenja i poučavanja dobne skupine za radionicu Povijest medicine

11.1. E-učenje (online) učenje

Kao i u slučaju kod učenika od 5. do 8. razreda osnovne škole online učenje je usvojeno u svim fazama obrazovanja i kod učenika srednjih škola. Tijekom pandemije COVID-19, učenici u srednjim školama morali su sudjelovati u teoretskom i praktičnom učenju u eksperimentalnim mrežnim radionicama.

Pandemija COVID-19 stvara značajne turbulencije u životima pojedinaca i društava diljem svijeta. Ova hitna zdravstvena situacija kritično je utjecala na sve segmente suvremenih društava, uključujući sve razine školskog sustava.

Srednjoškolci su posebno pogođeni ovim naglim promjenama u svakodnevnom životu, uglavnom zbog zatvaranja škola. S jedne strane, izgubljena je uobičajena struktura školskih aktivnosti i dnevnih rutina; s druge strane, mnoštvo iskustava koja se inače javljaju kroz intenzivne društvene interakcije s vršnjacima i autoritetima izvan obitelji postalo je malo. Buško i Bezininović (2021) tvrde kako zbog značajki specifičnih za njihov razvojni stadij, kasni adolescenti vjerojatno su najosjetljiviji na ove različite vrste socijalne deprivacije. Stoga je od važnosti nastavnika usredotočiti se na stresna iskustva srednjoškolaca kako bi stekli uvid u to kako se nose s duboko promijenjenim okolnostima života i učenja.

Prema Yuzulia (2021) interakcija i udobnost nastavnika i učenika tijekom mrežne nastave određuju uspjeh ili neuspjeh u mrežnom načinu obrazovanja. Kreativnost nastavnika u osmišljavanju zanimljivih i privlačnih tehnika u nastavi također je moćna da zainteresira učenike za online učenje. Osim toga, nastavnici bi trebali biti u mogućnosti stvoriti atmosferu za učenje koja nije dosadna i učinkovita u smislu korištene metode prijenosa znanja.

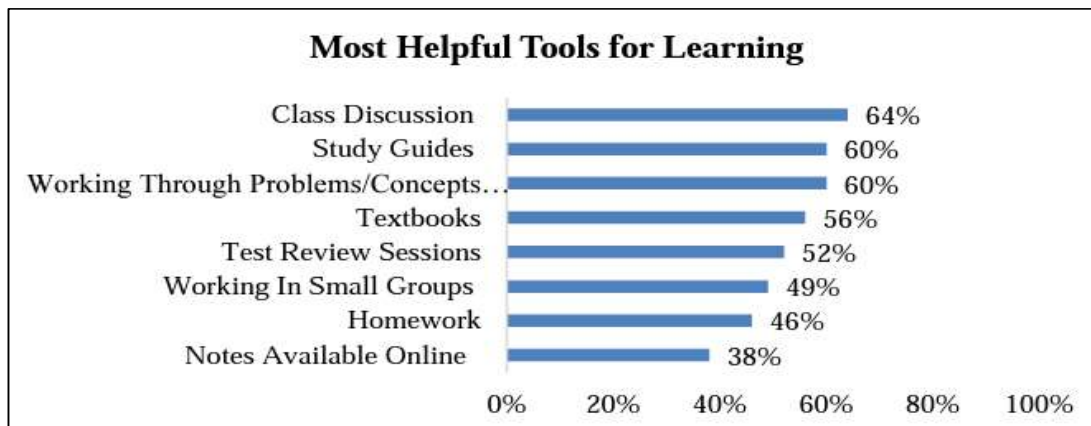
Kod učenika srednjih škola, kao i kod učenika osnovnih škola, učenjem putem interneta učenici postaju tehnološki pismeni, a proces učenja postaje pristupačan i fleksibilan jer se može održavati bilo gdje i posvuda. Također ovakav način učenja povećava pozitivne stavove kao što su disciplina, odgovornost i neovisno, učinkovito učenje.

S druge strane, prema Herwiana i Laili (2022) prepreke koje su se javile prilikom online učenja su tehnološka nepismenost među pojedinim učenicima, teško razumljiv nastavni

materijal, lijenost, nedostatak komunikacije među učenicima za obavljanje grupnih zadataka, upravljanje vremenom, prekomjerni zadaci i varanje tijekom pregleda.

Buljubašić-Kuzmanović (2010) tvrdi kako na motivaciju za učenje utječe kvaliteta socijalnih odnosa u školi, oni učenici koji teže većoj vršnjačkoj suradnji ostvaruju bolju prilagodbu i bolju razinu motivacije za razliku od učenika koji ne teže tome. Stoga su kod učenikova razvoja vrlo važni socijalni odnosi za olakšavanje učenja, jer uzajamna pomoć pogoduje ostvarenju većeg potencijala učenja kod učenika.

U istraživanju fakulteta Barnes i Noble (2016) na 1300 srednjoškolaca i srednjoškolki u dobi od 13 do 18 godina iz 49 saveznih država SAD-a, ispitanici su naveli najkorisnije alate za učenje, vrstu obrazovne tehnologije koju očekuju u učionicama. Slika 12 prikazuje stavove ispitanika o alatima koji su im najkorisniji za učenje. Na prvome mjestu nalazi se razredna nastava sa 64% ispitanika koji je smatraju korisnim alatom za učenje, na drugo i treće mjesto dolaze vodiči za učenje i rad kroz probleme/koncepti da 60%. U rasponu od 56% do 38% slijede udžbenici, pregled ispita, rad u malim grupama, domaća zadaća i bilješke dostuple online.

Slika 12: Rezultati istraživanja fakulteta Barnes & Noble College, 2016

Ovo istraživanje pokazuje kako veliki postotak učenika smatra da je razredna rasprava (metoda razgovora) vrlo korisna u procesu učenja te kako općenito metode razgovora i usmenog izlaganja imaju najviše utjecaja na proces učenja. Nije iznenađujuće kako 64% učenika želi web-mjesta s materijalima za učenje u učionici, 46% ih želi pametne ploče/digitalne udžbenike, 45% online video zapise i 42% želi web stranice za učenje. Ovi rezultati jasni su pokazatelj da srednjoškolci u današnje vrijeme pripadaju Generaciji Z te je

tehnologija dio njihovog svakodnevnog života i žele ju imati uključenu u sve aspekte tog života, uključujući i obrazovanje.

11.2. Analiza ponašanja učenika srednjoškolske dobi

Djecu srednjoškolske dobi ili adolescente možemo opisati kao osobe u prijelaznom razdoblju između djetinjstva i odrasle osobe. Važno je za napomenuti da je ova skupina pod velikim utjecajem okoline, odnosno svojih vršnjaka.

Angažman učenika prilikom učenja može se definirati kao razina sudjelovanja i intrinzičnog interesa koji učenik pokazuje u školi. Angažman u školskom radu uključuje ponašanja kao što su upornost, trud, pažnja, te stavove kao što su motivacija, pozitivne vrijednosti učenja, entuzijizam, interes, ponos na uspjeh (Piuk i Macuka, 2019).

Učenici koji se više angažiraju u učenju traže aktivnosti, unutar i izvan učionice. Oni također pokazuju znatiželju, želju za znanjem i pozitivne emocionalne reakcije na učenje i školu.

Ovo doba razvoja naziva se i tinejdžersko doba koje započinje početkom srednjoškolskog obrazovanja i traje do ranih 20-tih godina, te su karakteristične mnoge promjene u društvenom, fizičkom i emocionalnom razvoju što utječe i na način učenja. Tipične karakteristike ponašanja koje opisuju tinejdžere su razdražljivost i neraspoloženost, vrednovanje vršnjaka u odnosu na roditelje i druge odrasle osobe, traženje vlastitog identiteta i briga o sebi važnija je od brige za druge (Teppers et al., 2013).

Mrežna lekcija Common Teenage Behaviour problem sin School opisuje kako s obzirom na to da se bore s definiranjem vlastitog identiteta, kod određenog broja tinejdžera mogu se pojaviti problemi oko učenja i ponašanja u školi. Problemi u ponašanju koji su se razvili ranije u djetinjstvu, poput poremećaja pažnje ili hiperaktivnosti također mogu uzrokovati školske probleme adolescentima.

Blage intelektualne poteškoće koje nisu bile prepoznate ranije u životu mogu uzrokovati probleme u školi, te se poremećaji u učenju mogu prvi puta manifestirati u trenucima kada učenje postaje zahtjevnije (Teppers et al., 2013). Ova karakteristika osobito se javlja među „bistrom“ djecom koja su se prije mogla lakše prilagoditi svojim područjima slabosti.

Prema Macanoviću (2020) za određen broj tinejdžera početak adolescencije označava i početak neadekvatnog ponašanja i nemotiviranost za obaveze u školi, što u krajnjem slučaju dovodi do slabijeg uspjeha. Dokazano je da učenici koji pokazuju agresivnije, odnosno

neadekvatno ponašanje češće imaju slabiji uspjeh u školi u usporedbi s drugim učenicima. Ova kategorija učenika sklonija je lošijem vladanju za vrijeme nastave i većem iskazivanju fizičkog nasilja prema drugim učenicima.

Može se zaključiti da je podučavanje srednjoškolske dobne skupine učenika poprilično izazovno zbog izraženijeg fizičkog, psihičkog i psihosocijalnog sazrijevanja. Također nerijetko učenici srednjih škola pokazuju ravnodušnost prema ocjenama i pohađanju nastave.

Za razliku od interakcije s većim grupama vršnjaka kako je to u slučaju kod učenika od 5. do 8. razreda, srednjoškolska dob donosi ograničavanje široke socijalne aktivnosti na manji broj vršnjaka.

12. Istraživanje zadovoljstva polaznika mrežnih radionica

Istraživanjem se provjeravalo zadovoljstvo polaznika mrežnih oblika radionica Oporuka Ivana Raucha i Povijest medicine koje su postavljene na mrežne stranice Hrvatskog državnog arhiva. U istraživanju je korištena metoda ankete koja je izražena u elektroničkom obliku u alatu GoogleForms. Anketa je prosljeđena ravnateljima i nastavnicima dviju osnovnih škola; OŠ Antun Klasić Lasinja i OŠ Kajzerica te ravnateljima i nastavnicima svih medicinskih srednjih škola u Gradu Zagrebu. Ravnatelji i nastavnici su anketu prosljedili učenicima koji su bili polaznici mrežnog oblika jedne od radionica.

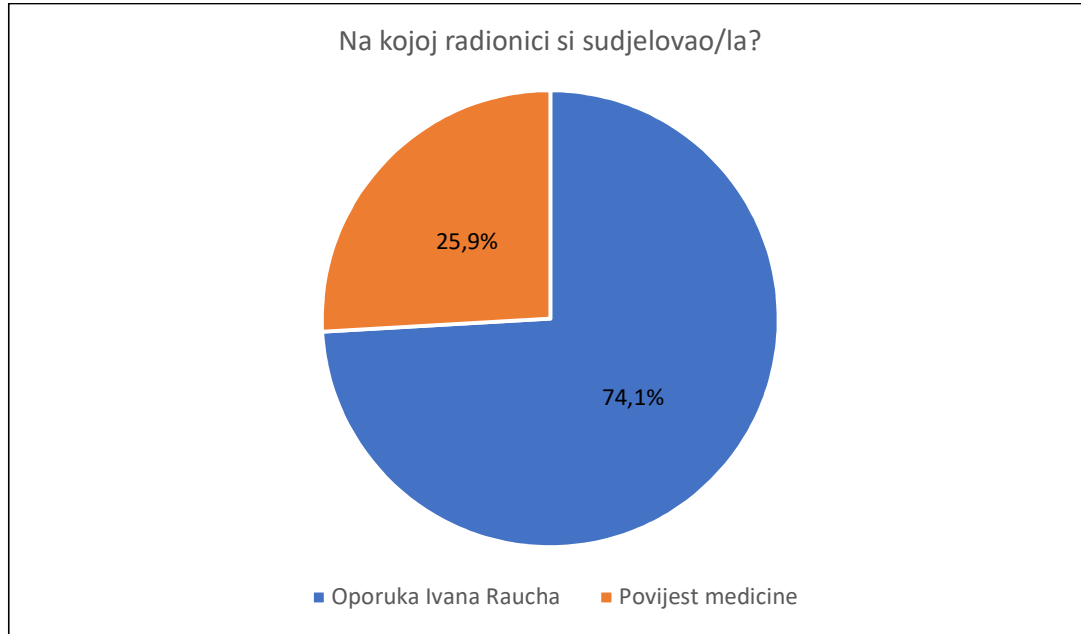
12.1. Cilj i metodologija istraživanja

Cilj istraživanja bio je kvalitativan i utvrđivalo se zadovoljstvo mrežnim oblikom radionica. Istraživanje je provedeno anonimnim anketnim upitnikom te je provedeno na 112 ispitanika u dvije skupine – učenici od 5. do 8. razreda osnovnih škola i učenici srednjih medicinskih škola od 1. do 5. razreda. Anketni upitnik sastojao se od tri skupine pitanja. U prvoj skupini istraživani su opći podaci o ispitanicima i provedena su pomoću pitanja zatvorenog tipa. U drugoj skupini pitanja ispitanici na Likertovoj skali označavaju svoje slaganje ili neslaganje s navedenom tvrdnjom. Skala je podijeljena na pet razina: 1 = uopće se ne slažem, 2 = uglavnom se ne slažem, 3 = ne mogu procijeniti, 4 = uglavnom se slažem, 5 = u potpunosti se slažem. U trećoj skupini pitanja ispitanici odgovaraju na pitanja otvorenog i zatvorenog tipa u kojima se ispituje generalno zadovoljstvo mrežnim oblikom radionica. Kako prikazuje tablica 1, u istraživanju sudjelovalo 112 ispitanika od kojih je 65 ženskog spola (58%), 37 muškog spola (33%) i 10 ispitanika koji se nisu željeli izjasniti (8,9%).

Tablica 1: Broj ispitanika s obzirom na spol

SPOL	BROJ SLUČAJEVA
Muški	37
Ženski	65
Ne žele se izjasniti	10
Ukupno	112

83 ispitanika (74,1%) je sudjelovalo na radionici Oporuka Ivana Raucha dok je 29 ispitanika (25,9%) sudjelovalo na radionici Povijest medicine (grafikon 1).

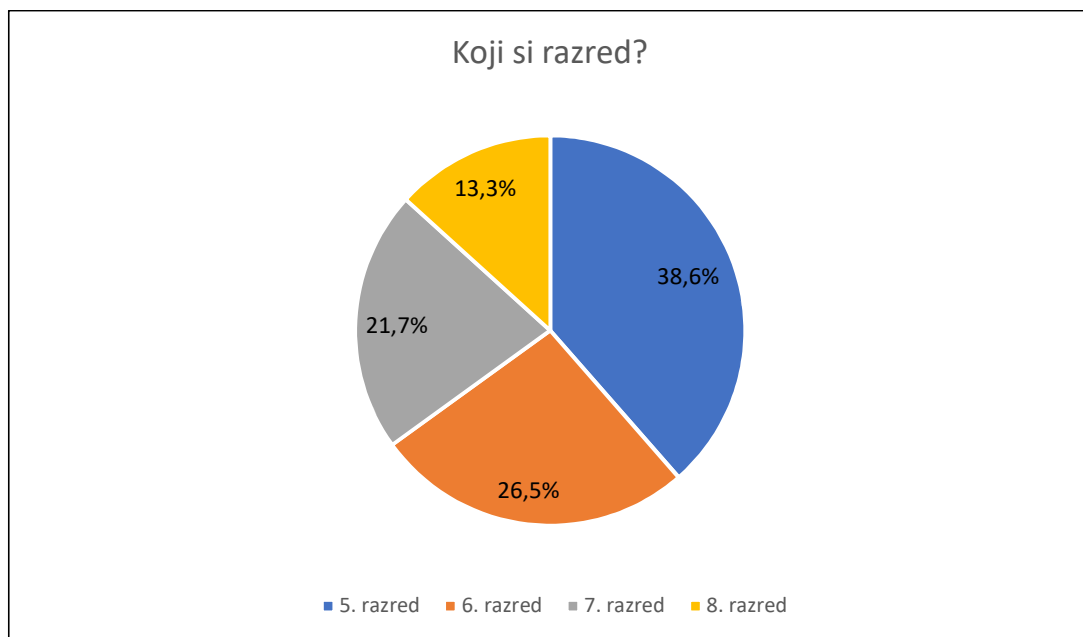

Grafikon 1: Omjer sudjelovanja na radionicama

Velika je razlika između broja polaznika na radionicama, ali to je očekivano s obzirom na to da su ispitanici za radionicu Povijest medicine učenici srednjih škola koje je teže zainteresirati za sudjelovanje.

Ispitanici koji su sudjelovali na radionici Oporuka Ivana Raucha podijeljeni su po razredima u sljedećim omjerima (grafikon 2):

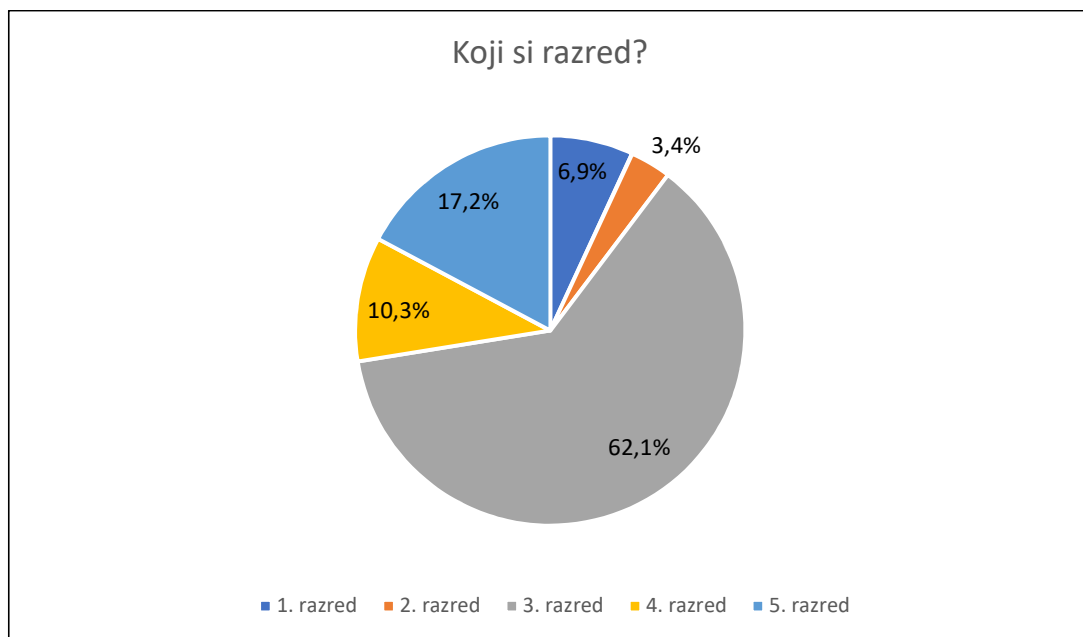
- 32 (38,6%) učenika 5. razreda
- 18 (21,7%) učenika 6. razreda
- 22 (26,5%) učenika 7. razreda
- 11 (13,3%) učenika 8. razreda

Grafikon 2: Razredi ispitanika osnovnih škola

Ispitanici koji su sudjelovali na radionici Povijest medicine podijeljeni su po razredima u sljedećim omjerima (grafikon 3):

- 2 (6,9%) učenika 1. razreda srednje škole
- 1 (3,4%) učenik 2. razreda srednje škole
- 18 (62,1%) učenika 3. razreda srednje škole
- 3 (10,3%) učenika 4. razreda srednje škole
- 5 (17,2%) učenika 5. razreda srednje škole

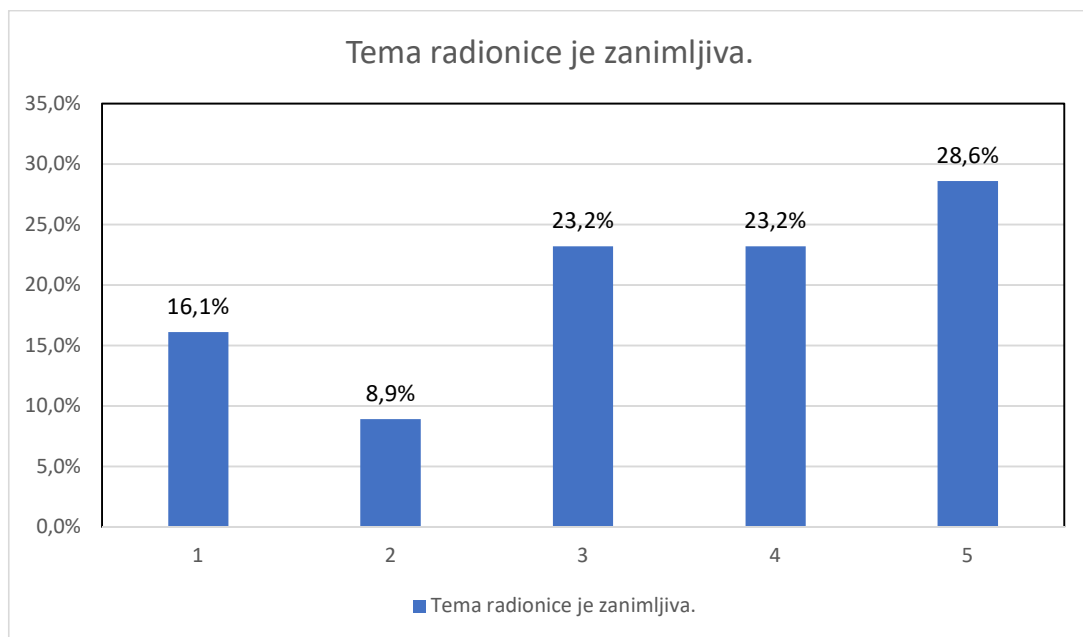

Grafikon 3: Razredi ispitanika srednjih škola

Na pitanje „Jesi li ikada prije sudjelovao/la u online radionici?“ 54 ispitanika (48,2%) odgovorilo je DA dok je 58 ispitanika (51,8%) odgovorilo NE. Ovim pitanjem završava prva skupina pitanja.

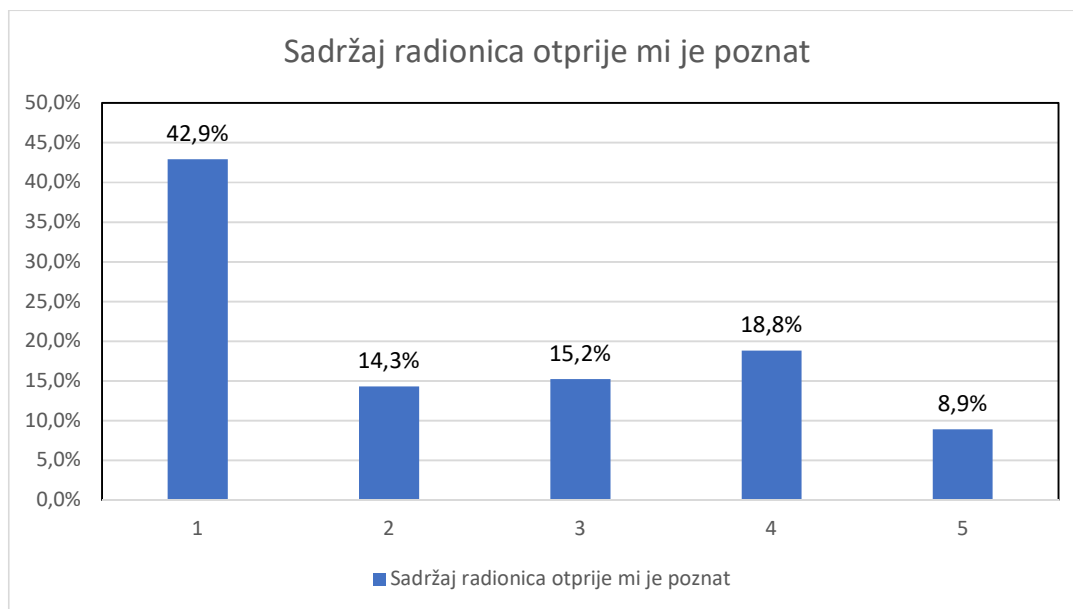
12.2. Rezultati i analiza rezultata istraživanja

Druga skupina pitanja su tvrdnje formirane Likertovom skalom. Prva tvrdnja je „Tema radionice je zanimljiva.“ na koju je 16,1% odgovorilo s uopće se ne slažem, 8,9% s uglavnom se ne slažem, 23,2% s ne mogu procijeniti, 23,2% s uglavnom se slažem i 28,6% s u potpunosti se slažem (grafikon 4). Iz ovih se rezultata može zaključiti da se većini učenika svidjela tema radionice na kojoj su sudjelovali.

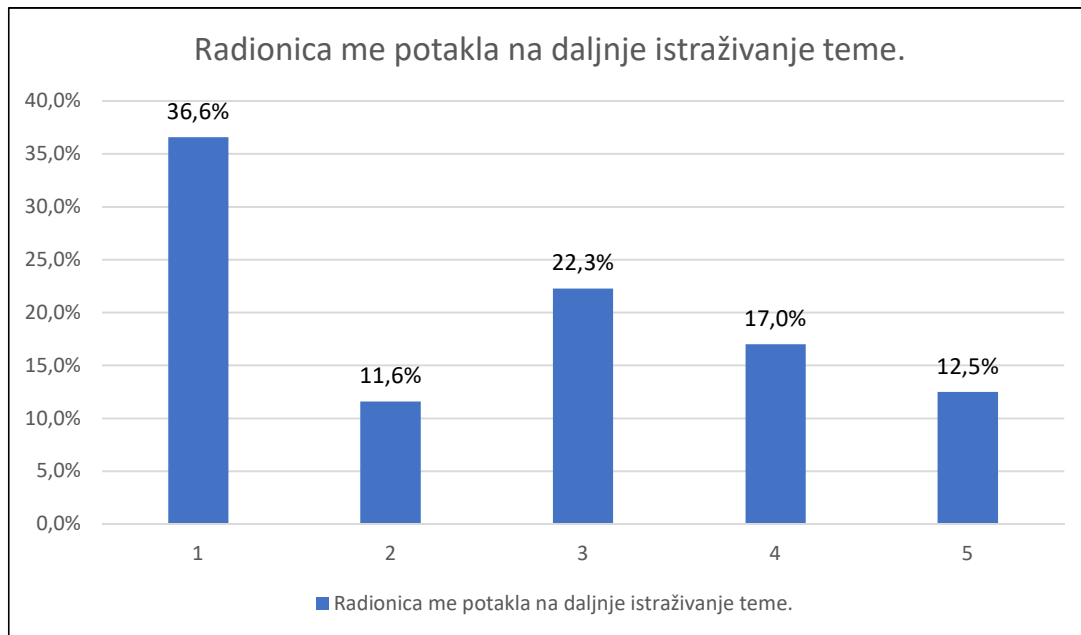
Grafikon 4: Tema radionice je zanimljiva

Sljedeća tvrdnja je „Sadržaj radionica otprije mi je poznat.“ na koju je 42,9% ispitanika odgovorilo s uopće se ne slažem, 14,3% s uglavnom se ne slažem, 15,2% s ne mogu procijeniti, 18,8% s uglavnom se slažem i 8,9% s u potpunosti se slažem (grafikon 5). Vrlo je jasno vidljivo iz ovih rezultata kako velika većina učenika nije bila upoznata sa sadržajem ovih radionica prije nego što su na njima sudjelovali.

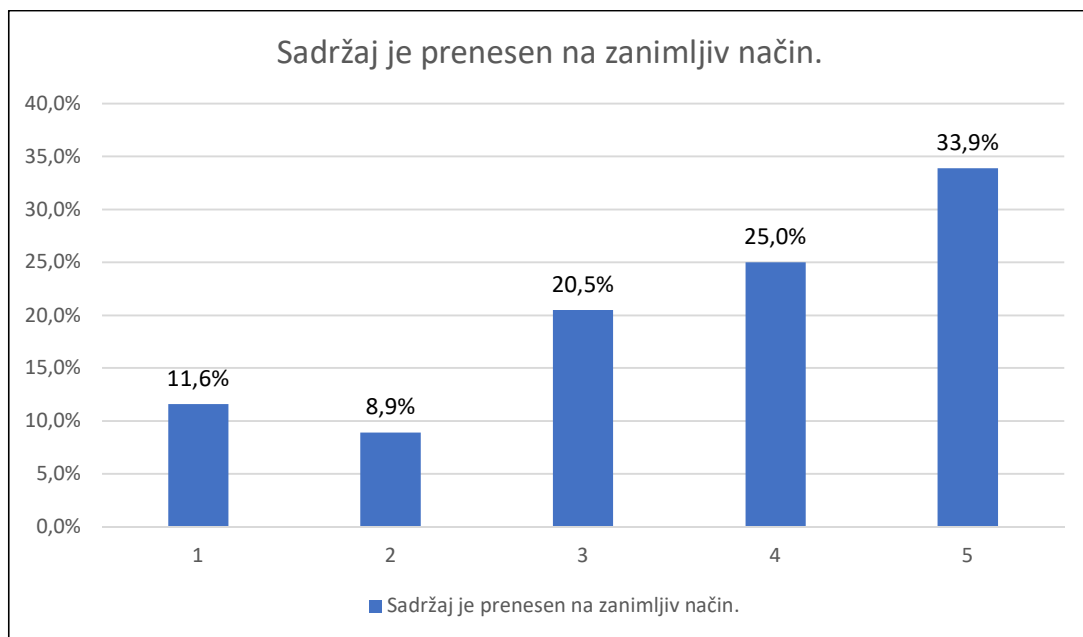
Grafikon 5: Sadržaj radionica otprije mi je poznat

Sljedeća tvrdnja je „Radionica me potakla na daljnje istraživanje teme.“ na koju je 36,6% ispitanika odgovorilo sa uopće se ne slažem, 11,6% s uglavnom se ne slažem, 22,3% s ne mogu procijeniti, 17% s uglavnom se slažem i 12,5% s u potpunosti se slažem (grafikon 6). Ponovno rezultati pokazuju kako velik broj ispitanika nije radionicom potaknut na daljnje istraživanje teme.

Grafikon 6: Radionica me potakla na daljnje istraživanje teme

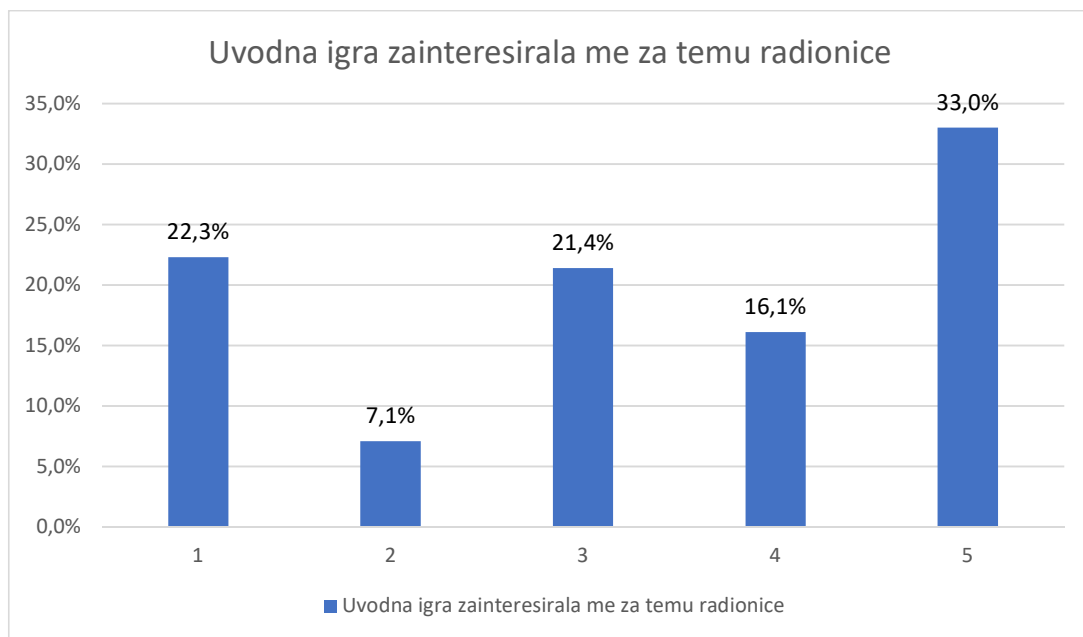
Sljedeća tvrdnja je „Sadržaj je prenesen na zanimljiv način.“ na koju je 11,6% ispitanika odgovorilo s uopće se ne slažem, 8,9% s uglavnom se ne slažem, 20,5% s ne mogu procijeniti, 25% s uglavnom se slažem i 33,9% s u potpunosti se slažem (grafikon 7). U ovoj tvrdnji vidimo kako većina učenika smatra da je sadržaj prenesen na zanimljiv način.

Grafikon 7: Sadržaj je prenesen na zanimljiv način

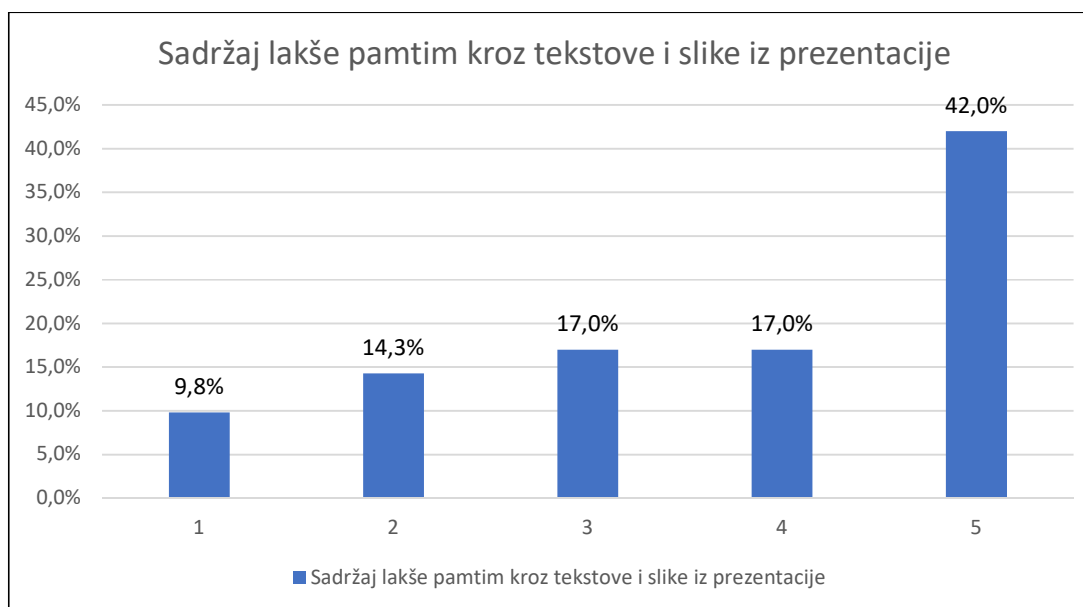
Sljedeća tvrdnja je „Uvodna igra zainteresirala me za temu radionice.“ na koju je 22,3% ispitanika odgovorilo s uopće se ne slažem, 7,1% s uglavnom se ne slažem, 21,4% s ne mogu procijeniti, 16,1% s uglavnom se slažem i 33% s u potpunosti se slažem (grafikon 8). Rezultati pokazuju podijeljenost u mišljenju, naime većina smatra da ih je uvodna igra zainteresirala za temu radionice, ali drugi po redu najveći rezultat je uopće se ne slažem. Iz toga se može zaključiti kako učenici ili u potpunosti smatraju da je uvodna igra interesantna ili uopće ne.

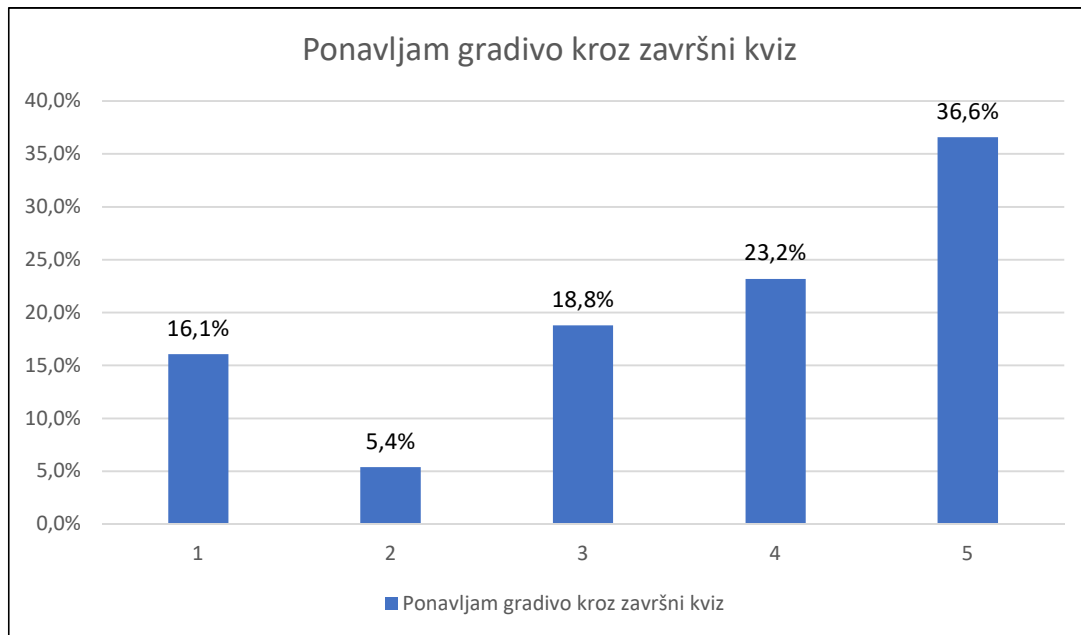
Grafikon 8: Uvodna igra zainteresirala me za temu radionice

Sljedeća tvrdnja je „Sadržaj lakše pamtim kroz tekstove i slike iz prezentacije.“ na koju je 9,8% ispitanika odgovorilo s uopće se ne slažem, 14,3% s uglavnom se ne slažem, 17% s ne mogu procijeniti, 17% s uglavnom se slažem i 42% s u potpunosti se slažem (grafikon 9). Rezultati jasno pokazuju kako učenici lakše uče kroz tekstove i slike iz prezentacija što potkrjepljuje ranije navedene tvrdnje u ovom radu.

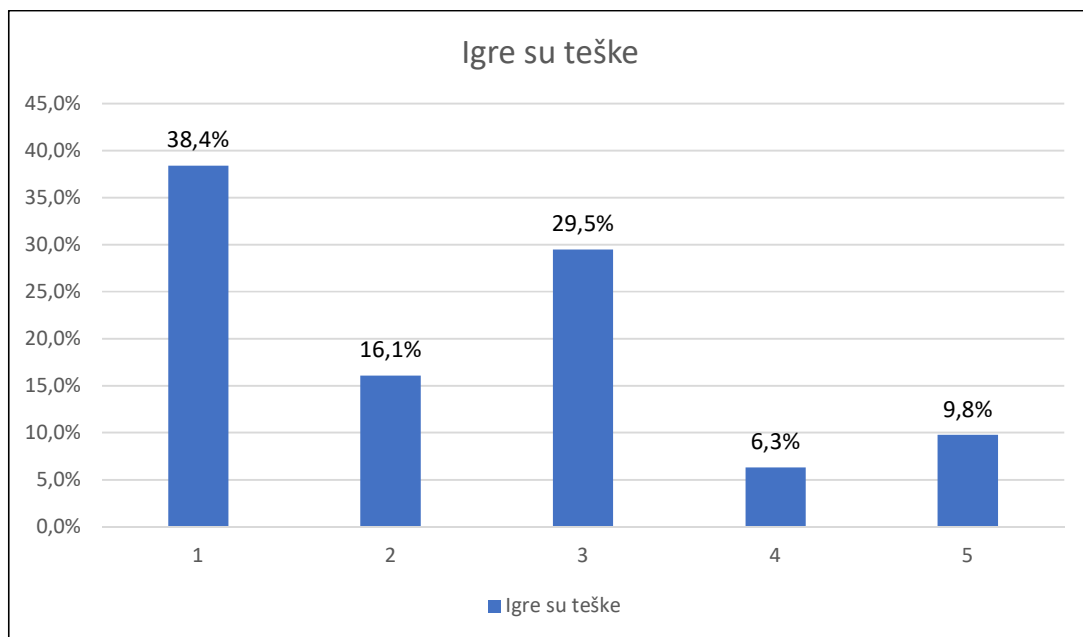
Grafikon 9: Sadržaj lakše pamtim kroz tekstove i slike iz prezentacije

Sljedeća tvrdnja je „Ponavljam gradivo kroz završni kviz.“ na koju je 16,1% ispitanika odgovorilo s uopće se ne slažem, 5,4% s uglavnom se ne slažem, 18,8% s ne mogu procijeniti, 23,2% s uglavnom se slažem i 36,6% s u potpunosti se slažem (grafikon 10). Rezultati ponovno potvrđuju tvrdnje navedene u ovom radu da učenici gradivo ponavljaju kroz završni kviz ili neku vrstu igre.

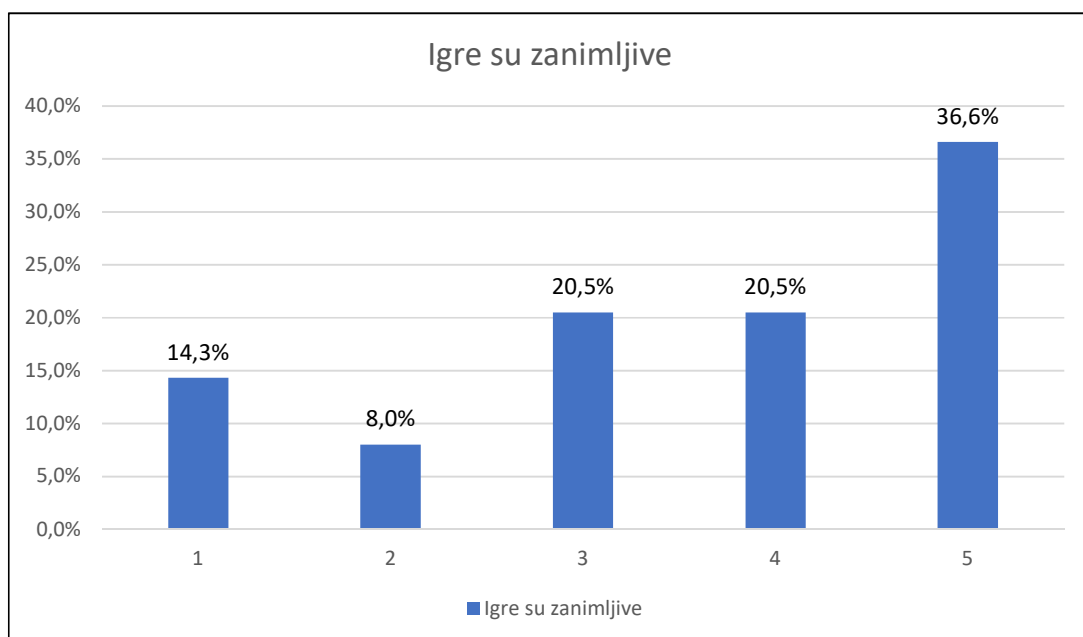
Grafikon 10: Ponavljam gradivo kroz završni kviz

Sljedeća tvrdnja je „Igre su teške.“ na koju je 38,4% ispitanika odgovorilo s uopće se ne slažem, 16,1% s uglavnom se ne slažem, 29,5% s ne mogu procijeniti, 6,3% s uglavnom se slažem i 9,8% s u potpunosti se slažem (grafikon 11). Rezultati pokazuju kako većini učenika igre nisu teške.

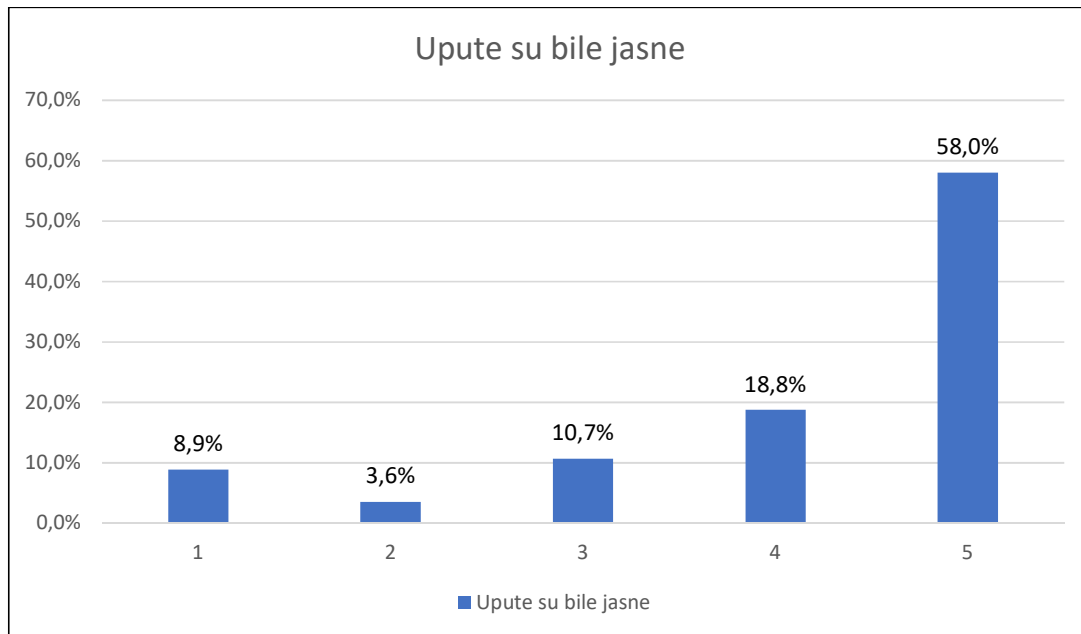
Grafikon 11: Igre su teške

Sljedeća tvrdnja je „Igre su zanimljive.“ na koju je 14,3% ispitanika odgovorilo s uopće se ne slažem, 8% s uglavnom se ne slažem, 20,5% s ne mogu procijeniti, 20,5% s uglavnom se slažem i 36,6% s u potpunosti se slažem (grafikon 12). Iz rezultata je vidljivo kako su većini učenika igre zanimljive.

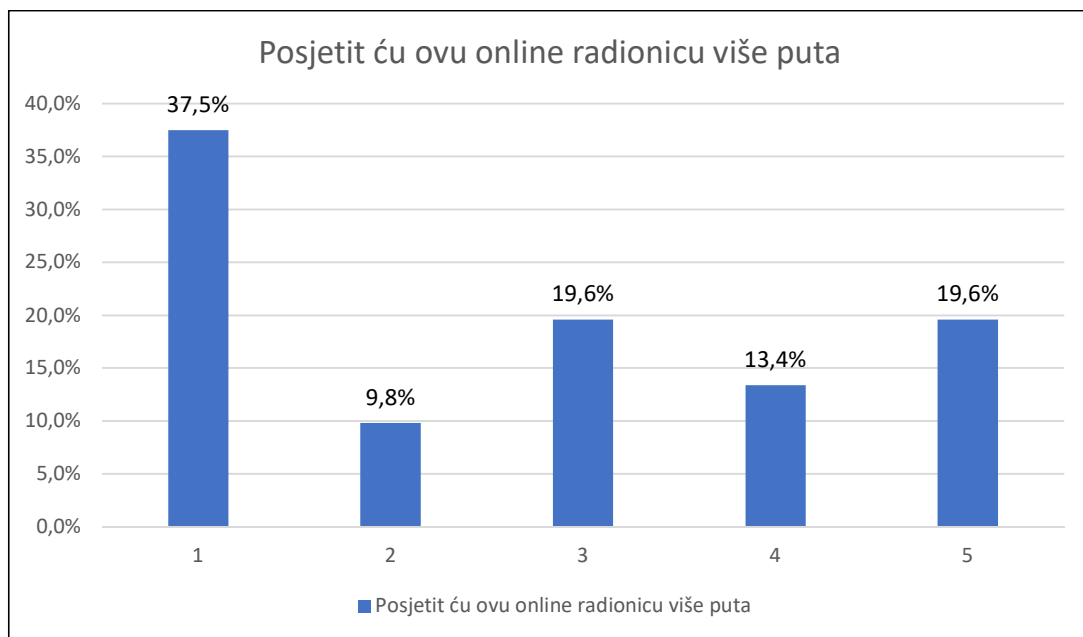
Grafikon 12: Igre su zanimljive

Sljedeća tvrdnja je „Upute su bile jasne.“ na koju je 8,9% ispitanika odgovorilo s uopće se ne slažem, 3,6% s uglavnom se ne slažem, 10,7% s ne mogu procijeniti, 18,8% s uglavnom se slažem i 58% s u potpunosti se slažem (grafikon 13). Ovi rezultati pokazuju kako velika većina učenika smatra da su upute bile jasne.

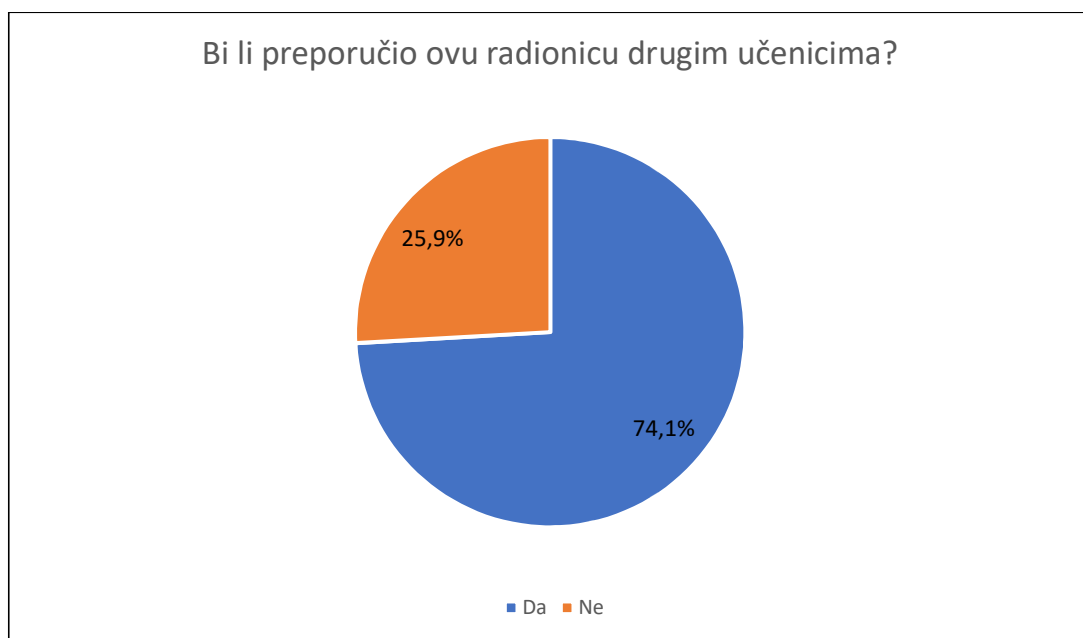
Grafikon 13: Upute su bile jasne

Posljednja tvrdnja sa Likertove skale je „Posjetit ću ovu online radionicu više puta.“ na koju je 37,5% ispitanika odgovorilo s uopće se ne slažem, 9,8% s uglavnom se ne slažem, 19,6% s ne mogu procijeniti, 13,4% s uglavnom se slažem i 19,6% s u potpunosti se slažem (grafikon 14). Rezultati pokazuju da većina učenika ne bi ponovno posjetila online radionicu. Iako je ovaj rezultat razočaravajući, nije toliko iznenađujuće s obzirom da su većina ispitanika učenici osnovnih škola kojima često manjka interesa za školske i obrazovne aktivnosti.

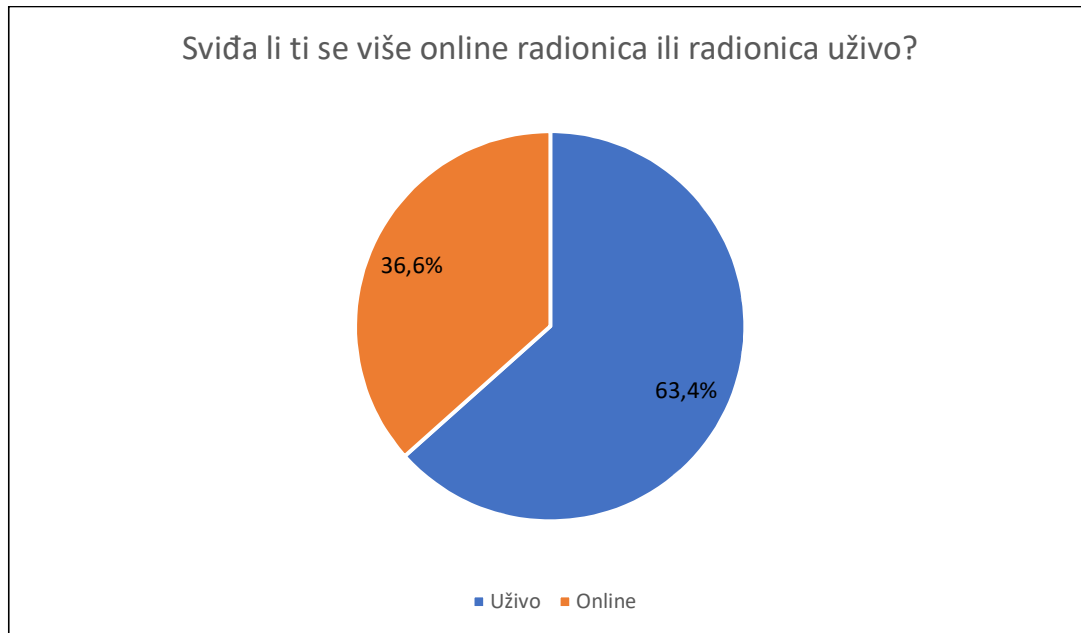
Grafikon 14: Posjetit ću ovu online radionicu više puta

Završna skupina pitanja sastoji se od tri pitanja otvorenog i zatvorenog tipa. Na prvo pitanje „Bi li preporučio ovu radionicu drugim učenicima?“ 83 (74,1%) ispitanika je odgovorilo s DA dok je 29 (25,9%) odgovorilo s NE (grafikon 4).

Grafikon 15: Razmišljanje ispitanika o preporučivanju radionice

Drugo pitanje „Sviđa li ti se više online radionica ili radionica uživo?“ donosi 71 (63,4%) odgovor Uživo i 41 (36,6%) odgovor Online (grafikon 5). Iz ovih se rezultata može zaključiti kako se učenicima dopada mrežni oblik radionica, ali ipak preferiraju radionice uživo.

Grafikon 16: Preference učenika između online radionice i radionice uživo

Posljednje pitanje u anketi je „Želiš li nešto posebno istaknuti?“ te ono nije bio obavezno. Unesena su 62 odgovora, što čini 55,36% ispitanika koji su unijeli dodatni komentar. Komentari s odgovorom ne:

„ne“ x9

Komentari s pozitivnim stavom:

„sve mi je bilo super“

„Radionica je bila zanimljiva i naučila sam nešto novo!“

„Jako fora i zabavno. 🤖“

„Superr“

„Zanimljiva tema odrađena na zanimljiv način“

„Super mi je vidjeti socijalnu stranu bolesti.“

„bilo je zanimljivo i voljela bi ponekada još sudjelovati u radionicama“

„Radionica mi se sviđa. Zanimljiva je i edukativna.“

„Jako mi je zanimljiva ova tema o oporuci!!“

„Naučila sam nešto novo i bilo mi je interesantno.“

Komentari s negativnim stavom:

„Ne shvaćam zašto ova radionica“

„da je bilo dosadno“

„Ne sviđa mi se to što je kviz na nekom čudnom jeziku te je (meni) bilo malo dosadno.“

„Malo je dosadna radionica jer ima dosadan sadržaj!!!“

„bilo je silno dosadno“

„Ovo je bio užas a i to nismo uopće učili“

„ZAŠTO JE NA ČEŠKOM????!!!!!!“

„Malo manje teksta idući put.“

„Koja glupost“

„Ovo je bilo obavezni zadatak iz informatike, sto ga cini dosadnim“

„Volim povijest, ali ovo je užasno.“

„Ne molim vas ne radite više (grozno je).“

Komentari sa stavovima koji nisu niti pozitivni niti negativni:

„Više zanimljivih igara“

„e6rbztbbk6b4k67ku6 kukuz“

” ”

„Volim se družiti“

„Burek 🍷🍷🍷🍷 ❤️❤️❤️❤️❤️❤️❤️❤️❤️”

„Kaj ja znam“

„VOLIM KEBAB <3“

„Pitanja su postavljena nejasno jer škola za sestre pomoćnice tek nakon nekoliko godina postaje dvogodišnja. Dokument osnutka Škole za sestre pomoćnice datira 27. siječnja ali škola počinje sa radom 15. siječnja. to bi trebalo navesti u uvodnoj prezentaciji.“

„Ne. Bilo je ok samo ne znam zašto bi stavili kviz na Češkom...“

Iz ovih je komentara vidljiva polarna podijeljenost u mišljenju učenika oko radionica. Iako ima onih kojima se radionica svidjela, većina učenika koji su ostavili komentar nisu pretjerano zadovoljni radionicom te im je bilo dosadno. Također je vidljivo kako neki komentari nisu vezani uz radionicu, ali to je očekivano s obzirom na to da su većina ispitanika učenici osnovne škole. Bitno je spomenuti kako se nekoliko komentara osvrnulo na češki jezik, što navodi na zaključak da učenici nisu pomno pročitali materijale koji napominju da je oporuka napisana starohrvatskim kajkavskim jezikom. U svemu tome nema mjesta okrivljavanju učenika jer se vjerojatno dosad nisu susreli s tim jezikom. Jedan komentar vezan uz radionicu Povijest medicine je vrlo konstruktivan te je iz njega moguće zaključiti da je učenik/ca koja je unijela taj komentar otprije vrlo dobro upoznata s temom radionice.

12.3. Rasprava

Provedenim anketnim istraživanjem utvrđeno je zadovoljstvo učenika mrežnim oblikom radionica Oporuka Ivana Raucha i Povijest medicine. S obzirom da su 74,1% ispitanika učenici viših razreda osnovnih škola, a samo 25,9% učenici srednjih medicinskih škola lako je zaključiti da se rezultati većinski odnose na zadovoljstvo radionicom Oporuka Ivana Raucha. Za vrijeme kontaktnog oblika provođenja radionica Arhiva, radionica o povijesti bolesti se odvijala za skupine čija je dob varirala od male djece do učenika medicinskih škola. No, s promjenom oblika radionica u mrežni oblik, fokus se stavio isključivo na učenike srednjih medicinskih škola, s obrazloženjem da su ciljane dobna skupina koja bi određenu tematiku najefikasnije mogla usvojiti kroz mrežni oblik rada.

Izazov koji je bio u fokusu kod stvaranja mrežnih oblika radionica je poštivanje metodičkog slijeda radionice. Pitanja koja su izrađena Likertovom skalom formulirana su kako bi se utvrdilo jesu li ispitanici razumjeli sadržaj, jesu li im uvodne igre bile zanimljive i zainteresirale ih za temu radionice te jesu li uspješno ponovili gradivo kroz završni kviz.

Uzimajući u obzir da rezultati pokazuju kako 33,9% ispitanika smatra da je sadržaj prenesen na zanimljiv način, 38,4% smatra da igre nisu teške i 36,6% smatra da su igre zanimljive, zaključivo je kako se ispitanicima radionice sadržajno dopadaju i smatraju ih zanimljivima. U trenutku kada učenik točno odgovori na pitanja kviza ili uspješno složi slagalicu, povratna mu je informacija upravo ona ohrabrujuća poruka koja odgovora biheviorističkoj teoriji učenja te se informiranjem učenika da je točno riješio zadatak pozitivno potkrepljuje njegov rad.

Također, 58% ispitanika smatra da su upute jasne, 42% smatra da lakše pamte kroz tekst i slike iz prezentacije te se 36,6% ispitanika slaže s tvrdnjom da gradivo ponavlja kroz završni kviz, zaključivo je kako je metodički radionica dobro razrađena. Ovaj se način rada može povezati s kognitivističkom teorijom učenja. Na primjeru provedenih radionice, pri podučavanju učenika o tuberkulozi se može to gradivo povezati s COVID-19 pandemijom, odnosno već učenicima usvojeno iskustvo se aktivno povezuje s novih znanjem koje im se prezentira. Kroz takav se način rada omogućuje da se manje poznat pojam učenicima efikasnije objasni te da su im te informacije lakše za usvojiti.

Najveća kontradikcija u odgovorima ispitanika jest da bi njih 74,1% radionicu preporučili drugim učenicima, ali njih samo 19,6% se u potpunosti slaže da bi radionicu posjetili ponovno. Rezultati predzadnjeg pitanja prikazuju kako 63,4% učenika preferira radionice uživo te je iz toga zaključivo kako su učenici navikli na tradicionalne kontaktne radionice.

13. Zaključak

„Unatrag nekoliko godina uviđa se naglo rastuća potražnja za kvalitetnijim sadržajem u sferi učenja na daljinu. Dalo bi se argumentirati da se ta potreba naglo razvila u trenutku kada je društvo bilo primorano okrenuti učenju na daljinu uslijed pojave pandemijskih uvjeta. U takvim je slučajevima važno razmišljati o izradi kvalitetnog sadržaja u okviru obrazovanja ili preoblikovanja već postojećeg sadržaja u primjereni oblik“ (Topić i Zmajlović, 2022). Postojeće radionice u kulturnim ustanovama, koje su izvorno bile stvorene za kontaktni oblik, su pronašle svoj odgovor u preoblikovanju u mrežni oblik, odnosno u e-radionice. Namjera tog preoblikovanja je bila učiniti sadržaj dinamičnijim i interaktivnijim kako bi porasla kvaliteta upijanja znanja, a da same radionice budu pristupačnije u uvjetima nepovoljnim za klasični rad.

Postojeći digitalni obrazovni alati su ponudili širok spektar odabira i rješenja za izradu sadržaja. Potrebno je bilo odraditi pomnu analizu kako bi se sagledale opcije te odabrali oni alati koji su najprimjereni za izradu sadržaja koji bi se prezentirali učenicima. Važno je bilo da izrađeni sadržaj bude zanimljiv ciljanim skupinama, pogotovo mlađim učenicima, ali da se u isto vrijeme ne odmiče od obrazovnog aspekta koji mora biti na adekvatnoj razini kako bi zadovoljio pedagošku dimenziju (Topić i Zmajlović, 2022).

Cilj je bio prezentirati arhivsko gradivo na način da polaznicima omogući uvid u sadržaj kojem ne bi mogli pristupiti na takav način u klasično obliku rada, odnosno u tradicionalnom obrazovnom procesu. Upotreba arhivskog gradiva kroz radionice ostvaruje ciljeve upijanja novih znanja, iskustava i mišljenja koji su potrebni kako bi obrazovna dimenzija bila ispunjena. Pošto je riječ o sasvim drugačijem obliku rada, pojavljuju se određeni izazovi kod poštivanja pedagoškog slijeda i pravila, no ciljalo se na osmišljavanje radionica u obliku da se te izazove prepozna i da ih se riješi. Radionice ovakvog tipa su korak naprijed u kvalitetnijem korištenju arhivskog gradiva i shvaćanja arhiva te njihovog mjesta u obrazovanju. Potencijal oko pretvaranja drugih radionica arhivskog sadržaja u budućnosti je svakako postojan te se mogu sagledati mogućnosti preoblikovanja i preostalih radionica Hrvatskog državnog arhiva u skorijoj budućnosti, kao i obrazovanja drugih institucijama i stručnjaka koji se odluče za slične projekte (Topić i Zmajlović, 2022). Anketnim se

istraživanjem došlo do zaključka kako su učenici većinom zadovoljni mrežnom oblikom radionica, ali ipak gravitiraju ka radionicama koje se održavaju uživo.

Popis slika

Slika 1: Potkategorija lekcije.....	10
Slika 2: Potkategorija radionice.....	11
Slika 3: DocsTeach	12
Slika 4: Iskustvo situacijske sobe	14
Slika 5: Igra preklopnih kartica	36
Slika 6: Prezentacija o povijesti obitelji Rauch	37
Slika 7: Tekst oporuke na kajkavskom jeziku	38
Slika 8: Kviz o oporuci Ivana Raucha.....	39
Slika 9: Okviri sa slikama.....	46
Slika 10: Vremenska crta	47
Slika 11: Kviz o tuberkulozi.....	48
Slika 12: Rezultati istraživanja fakulteta Barnes & Noble College, 2016	50

Popis grafikona

Grafikon 1: Omjer sudjelovanja na radionicama.....	54
Grafikon 2: Razredi ispitanika osnovnih škola.....	55
Grafikon 3: Razredi ispitanika srednjih škola	56
Grafikon 4: Tema radionice je zanimljiva.....	57
Grafikon 5: Sadržaj radionica otprije mi je poznat.....	57
Grafikon 6: Radionica me potakla na daljnje istraživanje teme.....	58
Grafikon 7: Sadržaj je prenesen na zanimljiv način	59
Grafikon 8: Uvodna igra zainteresirala me za temu radionice	60
Grafikon 9: Sadržaj lakše pamtim kroz tekstove i slike iz prezentacije	60
Grafikon 10: Ponavljam gradivo kroz završni kviz	61
Grafikon 11: Igre su teške	62
Grafikon 12: Igre su zanimljive	62
Grafikon 13: Upute su bile jasne	63
Grafikon 14: Posjetit ću ovu online radionicu više puta	64
Grafikon 15: Razmišljanje ispitanika o preporučivanju radionice	64
Grafikon 16: Preference učenika između online radionice i radionice uživo	65

Popis tablica

Tablica 1: Broj ispitanika s obzirom na spol ..... **Error! Bookmark not defined.**

Literatura

Anderson, L. W. (2002). Curricular alignment: A re-examination. *Theory Into Practice*, 41(4), 255-260.

Babić, S. i Etinger, D. Važnost razvoja kompetencija za e-učenje kod visokoškolskih nastavnika za primjenu hibridnog okruženja za učenje. *Metodički obzori* (Pula). 14 (2019), str. 5-20.

Barnes & Noble College. (2016). Getting to know Gen Z: Exploring middle and high schoolers' expectations for higher education. Preuzeto s <https://www.bncollege.com/wp-content/uploads/2018/09/Gen-Z-Report.pdf>

Bates, A. W. *Technology, e-learning and distance education*, drugo izdanje, New York : Routledge, 2005. Str. 1-12.

Book Creator. Preuzeto s <https://bookcreator.com/> (15. 4. 2022.)

Budapest Open Access Initiative. *Budapest Open Access Initiative: Frequently Asked Questions* (2002.) Preuzeto s <http://legacy.earlham.edu/~peters/fos/boaifaq.htm> (2. 4. 2022.)

Buljubašić-Kuzmanović, V. (2010). Socijalne kompetencije i vršnjački odnosi u školi. *Pedagogijska istraživanja*, 7 (2), 191-201. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/118097> (1.6.2022.)

Buljubašić-Kuzmanović, V. (2006). Pedagoška radionica u funkciji aktivne nastave i učenja na uspjesima. *Metodički ogledi*, 13 (1), 123-136. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/4369> (9.9.2022.)

Buško V. i Bezinović P. (2021). *Experiences With Online Teaching and Psychological Adjustment of High-School Students at the Onset of the COVID-19 Pandemic in Croatia*. Preuzeto s <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2021.647991/full> (2.6.2022.)

Carnet. E-Škole DOS. Preuzeto s <https://www.carnet.hr/usluga/digitalni-obrazovni-sadrzaji/> (14.8.2022.)

Common Teenage Behavior Problems in School. (2017, 13. kolovoz). Preuzeto s <https://study.com/academy/lesson/common-teenage-behavior-problems-in-school.html> (2.6.2022.)

Ćukušić, M. i Jadrić, M. *e-učenje: koncept i primjena*. Zagreb : Školska knjiga, 2012., str. 11-94.

Državni arhiv u Pazinu. Preuzeto s <https://www.dapa.hr/> (3. 6. 2022.)

Državni arhiv u Sisku. Preuzeto s <https://www.dask.hr/> (3. 6. 2022.)

Državni arhiv u Slavonskom Brodu. Preuzeto s <https://dasb.hr/> (3. 6. 2022.)

Državni arhiv u Vukovaru. Preuzeto s <https://www.davu.hr/> (3. 6. 2022.)

Ferlin, L. (2020). Distance learning in elementary school - participant experiences at the upper elementary level (5th-8th grade). *Život i škola*, LXVI (2), 93-104. Preuzeto s <https://doi.org/10.32903/zs.66.2.8> (2.6.2022.)

Filep, A., Hotko, J. (2014). Edukacija u AKM-Zajednica. A rhivi, knjiznice, muzeji, br.17. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/ojs/index.php/akm/article/view/3580> (15.8.2022.)

Glušac, D. *Elektronsko učenje*. Tehnički fakultet „Mihajlo Pupin“ Zrenjanin. Zrenjanin :Univerzitet u Novom Sadu, 2012., str. 5-50.

Goldie, J. G. S. Connectivism : A knowledge learning theory for the digital age?. *Medical Teacher* (Dundee, UK) 38(10), str. 1064-1069, 2016.

Herwiana, S., Laili, E.N. (2022). Exploring Benefits and Obstacles of Online Learning During the Covid-19 Pandemic in Efl Students' Experiences. *QALAMUNA: Jurnal Pendidikan, Sosial, dan Agama*. Str. 70.

Hippel, E. Open Source Software Projects as User Innovation Networks. *Open Source Software : Economics, Law and Policy* (Toulouse). June 20–21, 2002. str. 1-26.

Hofgräff, D. (2016). ARHIVSKA PEDAGOGIJA KAO POTICAJ ZAJEDNIČKOG RADA ARHIVA I ŠKOLA. *Život i škola, LXII* (2), 279-285. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/179042>

Hrvatski Državni Arhiv. *Radionice*. Preuzeto s <http://www.arhiv.hr/hr-hr/O-nama/Radionice> (27. 3. 2022.)

Hrvatsko arhivističko društvo. *Sekcija za arhivsku pedagogiju*. Preuzeto sa <https://had-info.hr/sekcija-za-arhivsku-pedagogiju> (6. 6. 2022.)

Interacty.me. Preuzeto s <https://interacty.me/> (1. 4. 2022.)

Johnson, L. M. (2006). Elementary School Students' Learning Preferences and the Classroom Learning Environment: Implications for Educational Practice and Policy. *The Journal of Negro Education*, 75(3), str. 506. Preuzeto s <http://www.jstor.org/stable/40026818> (1.6.2022.)

Knight Lab Tools. Preuzeto s <https://knightlab.northwestern.edu/projects/> (15. 4. 2022.)

Koohang, A. i Harman, K. Open Source : A Metaphor for E-Learning. *Informing Science: The International Journal of an Emerging Transdiscipline* (SAD), 8 (2005), str. 75-86.

Macanović, N. (2020). Socijalno neprilagođeno ponašanje djece i adolescenata. Banja Luka.

Martinko, J. (2012). Radionica – Metoda interaktivnog učenja i poučavanja odraslih. *Andragoški glasnik*, 16 (2. (29)), 165-174. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/103400>

National Archives. Preuzeto s <https://www.archives.gov/> (6. 6. 2022.)

Nicholas, A. J. (2020). Preferred Learning Methods of Generation Z. *Faculty and Staff - Articles & Papers*. 74. Preuzeto s https://digitalcommons.salve.edu/fac_staff_pub/74 (19.8.2022.)

Omerović, M. i Džaferagić-Franca, A. (2012). Aktivno učenje u osnovnoj školi. *Metodički obzori*, 7(2012)1 (14), 167-181. Preuzeto s <https://doi.org/10.32728/mo.07.1.2012.13> (20.8.2022.)

Ostojin, O. *Metodički okviri primjene informacionih tehnologija u nastavi*. 4. međunarodna naučno-stručna konferencija “Technics and Informatics in Education – TIE2020”, Fakultet tehničkih nauka u Čačku, Srbija. 2012.

Pedagoške radionice za djecu od 6 do 14 godina. Zagreb: Slon.

Siemens G. Connectivism : a learning theory for the digital age. *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning* (Pittsburgh). 2(1), 2005., str. 3-10.

Piuk, J. i Macuka, I. (2019). Školski uspjeh adolescenata: Uloga perfekcionizma, prilagodbe i uključenosti roditelja u školske aktivnosti. *Psihologijske teme*, 28 (3), 621-643. Preuzeto s <https://doi.org/10.31820/pt.28.3.9> (19.8.2022)

Stančić, H., Garić, A. (2013). *Otvorenost hrvatskih arhiva prema odgojno-obrazovnom sustavu*. Arhivi i politika, Hrvatsko arhivističko društvo, Opatija., str. 232-233.

Stančić, H., Garić, A. (2014) Arhivska pedagogija. *Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture*, Hrvatsko muzejsko društvo, Rijeka, str. 345-349.

Stožer civilne zaštite Republike Hrvatske. *Odluka o mjerama ograničavanja društvenih okupljanja, rada u trgovini, uslužnih djelatnosti i održavanja sportskih i kulturnih događanja*. 19. ožujka 2020. Preuzeto s https://civilna-zastita.gov.hr/UserDocsImages/CIVILNA%20ZA%C5%A0TITA/PDF_ZA%20WEB/Odluka

[%20-%20mjere%20ograni%C4%8Davanja%20dru%C5%A1tvenih%20okupljanja,%20rada%20trgovina.pdf](#) (27. 3. 2022.)

Sveučilište u Zadru (2018). Priručnik o ishodima učenja.

The National Archives. Preuzeto s <https://www.nationalarchives.gov.uk/> (6. 6. 2022.)

Teppers, E., Klimstra, T. A., Damme, C. V., Luyckx, K., Vanhalst, J., & Goossens, L. (2013). Personality traits, loneliness, and attitudes toward aloneness in adolescence. *Journal of Social and Personal Relationships*, 30(8), 1045–1063. Preuzeto s <https://doi.org/10.1177/0265407513481445> (19.8.2022.)

Tomljanović, J. *E-pedagogija i e-procjene znanja : pregled istraživanja*. Veleučilište u Rijeci, 2013.

Topić, A., Zmajlović, M. (2022). Model preoblikovanja kontaktnih radionica u e-oblik na primjeru Hrvatskog državnog arhiva. *53. savjetovanje hrvatskih arhivista*. (rad u procesu tiska)

Uzelac, M. (1994). Budimo prijatelji: priručnik odgoja za nenasilje i suradnju – Viduka, D. Ličina, B. i Kraguljac, V. Otvoreni model obrazovanja primenom Open Source principa, *Trendovi u poslovanju*, 2021, str. 40-48.

Vizek-Vidović, V., Vlahović-Štetić, V. i Petrak, O. (1999). Neke metrijske karakteristike Skale za procjenu ponašanja učenika u razredu. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 35 (1), 51-62. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/100759>

Vlada Republike Hrvatske. (2020) Odluka o obustavi izvođenja nastave u visokim učilištima, srednjim i osnovnim školama te redovnog rada ustanova predškolskog odgoja i obrazovanja i uspostavi nastave na daljinu. Preuzeto s <https://vlada.gov.hr/sjednice/212telefonska-sjednica-vlade-republike-hrvatske/28985> (19.8.2022.)

Wood, K. C., Smith, H. i Grossniklaus, D. Piaget's Stages of Cognitive Development. Department of Educational Psychology and Instructional Technology - u knjizi Orey, M. *Emerging Perspectives on Learning, Teaching, and Technology*, CreateSpace Independent Publishing Platform, 2012., str. 37-40.

Wordwall. Preuzeto s <https://wordwall.net/> (1. 4. 2022.)

Yuzulia, I. (2021). *The Challenges of Online Learning during Pandemic: Students' Voice*. Strana: 11. – 12.

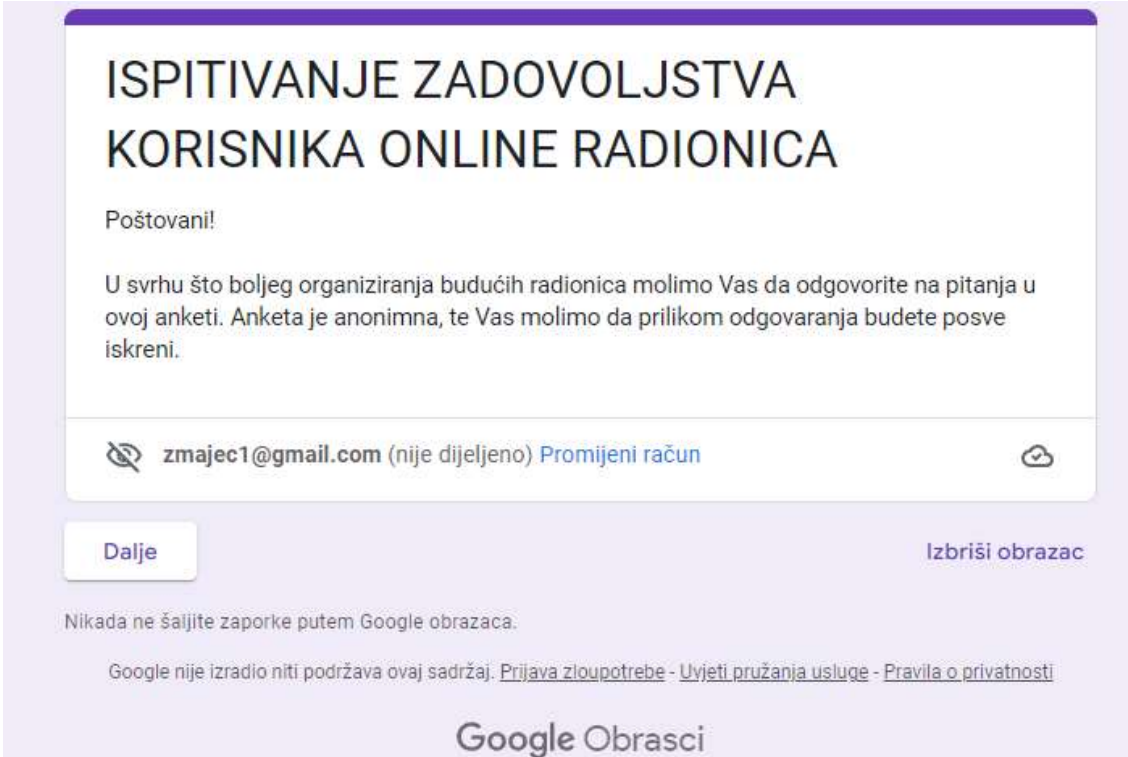
Zenović, I. i Bagarić, I. *Trendovi u otvorenom učenju na daljinu u svetu i kod nas*. 2014., str. 379-384.

Prilozi

Prilog 1. Radionica Povijest medicine: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/Onama/Radionice/Povijest-medicine>

Prilog 2. Radionica Oporuka Ivana Raucha: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/Onama/Radionice/Oporuka-Ivana-Raucha>

Prilog 3. Anketni upitnik:

**ISPITIVANJE ZADOVOLJSTVA
KORISNIKA ONLINE RADIONICA**

Poštovani!

U svrhu što boljeg organiziranja budućih radionica molimo Vas da odgovorite na pitanja u ovoj anketi. Anketa je anonimna, te Vas molimo da prilikom odgovaranja budete posve iskreni.

 zmajec1@gmail.com (nije dijeljeno) [Promijeni račun](#)

[Dalje](#) [Izbriši obrazac](#)

Nikada ne šaljite zaporku putem Google obrazaca.

Google nije izradio niti podržava ovaj sadržaj. [Prijava zloupotrebe](#) - [Uvjeti pružanja usluge](#) - [Pravila o privatnosti](#)

Google Obrasci

ISPITIVANJE ZADOVOLJSTVA KORISNIKA ONLINE RADIONICA

 zmajec1@gmail.com (nije dijeljeno) [Promijeni račun](#)

*Obavezno

Opća pitanja

Kojeg si spola? *

- Muškog
- Ženskog
- Ne želim se izjasniti

Na kojoj radionici si sudjelovao/la? *

- Povijest medicine
- Oporuka Ivana Raucha

[Natrag](#)

[Dalje](#)

[Izbriši obrazac](#)

Nikada ne šaljite zaporke putem Google obrazaca.

Google nije izradio niti podržava ovaj sadržaj. [Prijava zloupotrebe](#) - [Uvjeti pružanja usluge](#) - [Pravila o privatnosti](#)

Google Obrasci

ISPITIVANJE ZADOVOLJSTVA KORISNIKA ONLINE RADIONICA

 zmajec1@gmail.com (nije dijeljeno) [Promijeni račun](#)

*Obavezno

Razred

Koji si razred? *

5. razred

[Natrag](#)

[Dalje](#)

[Izbriši obrazac](#)

Nikada ne šalžite zaporku putem Google obrazaca.

Google nije izradio niti podržava ovaj sadržaj. [Prijava zloupotrebe](#) - [Uvjeti pružanja usluge](#) - [Pravila o privatnosti](#)

Google Obrasci

ISPITIVANJE ZADOVOLJSTVA KORISNIKA ONLINE RADIONICA

 zmajec1@gmail.com (nije dijeljeno) [Promijeni račun](#)

*Obavezno

Radionice

Jesi li ikada prije sudjelovao/la u online radionici? *

Da

Ne

[Natrag](#)

[Dalje](#)

[Izbriši obrazac](#)

Nikada ne šalјite zaporke putem Google obrazaca.

Google nije izradio niti podržava ovaj sadržaj. [Prijava zloupotrebe](#) - [Uvjeti pružanja usluge](#) - [Pravila o privatnosti](#)

Google Obrasci

ISPITIVANJE ZADOVOLJSTVA KORISNIKA ONLINE RADIONICA

 zmajec1@gmail.com (nije dijeljeno) [Promijeni račun](#)

*Obavezno

Sadržaj radionice

Na tvrdnje odgovorite zaokruživanjem broja koji najbolje označava Vaše slaganje s navedenom tvrdnjom, pri čemu brojevi predstavljaju sljedeće:

- 1 = uopće se ne slažem
- 2 = uglavnom se ne slažem
- 3 = ne mogu procijeniti
- 4 = uglavnom se slažem
- 5 = u potpunosti se slažem

Tema radionice je zanimljiva. *

Uopće se ne slažem   1   2   3   4   5   U potpunosti se slažem

Sadržaj radionice otprije mi je poznat. *

Uopće se ne slažem   1   2   3   4   5   U potpunosti se slažem

Radionica me potakla na daljnje istraživanje teme. *

1 2 3 4 5

Uopće se ne slažem

U potpunosti se slažem

Sadržaj je prenesen na zanimljiv način. *

1 2 3 4 5

Uopće se ne slažem

U potpunosti se slažem

Uvodna igra zainteresirala me za temu radionice. *

1 2 3 4 5

Uopće se ne slažem

U potpunosti se slažem

Sadržaj lakše pamtim kroz tekstove i slike iz prezentacije. *

1 2 3 4 5

Uopće se ne slažem

U potpunosti se slažem

Ponavljam gradivo kroz završni kviz. *

1 2 3 4 5

Uopće se ne slažem

U potpunosti se slažem

Igre su teške. *

1 2 3 4 5

Uopće se ne slažem

U potpunosti se slažem

Igre su zanimljive. *

1 2 3 4 5

Uopće se ne slažem

U potpunosti se slažem

Upute su bile jasne. *

1 2 3 4 5

Uopće se ne slažem

U potpunosti se slažem

Posjetit ću ovu online radionicu više puta. *

1 2 3 4 5

Uopće se ne slažem

U potpunosti se slažem

Natrag

Dalje

Izbriši obrazac

ISPITIVANJE ZADOVOLJSTVA KORISNIKA ONLINE RADIONICA

 zmajec1@gmail.com (nije dijeljeno) [Promijeni račun](#)

*Obavezno

Završna pitanja

Bi li preporučio ovu radionicu drugim učenicima? *

Da

Ne

Sviđa li ti se više online radionica ili radionica uživo? *

Online

Uživo

Želiš li nešto posebno istaknuti?

Vaš odgovor

[Natrag](#)

[Podnesi](#)

[Izbriši obrazac](#)

Nikada ne šaljite zaporku putem Google obrazaca.

Google nije izradio niti podržava ovaj sadržaj. [Prijava zloupotrebe](#) - [Uvjeti pružanja usluge](#) - [Pravila o privatnosti](#)

Google Obrasci

Digitalizacija pedagoških radionica na primjeru Hrvatskog državnog arhiva

Sažetak

Arhivi kao javne, baštinske, kulturne i informacijske institucije imaju znatan, ali još uvijek nedovoljno prepoznat i iskorišten, obrazovni potencijal. Mnogi arhivi u Republici Hrvatskoj nude pedagoške radionice u kojima je arhivsko gradivo glavni izvor informacija te se rad arhiva i njegovo gradivo tako pokušava približiti korisnicima. U svijetu koji je zahvaćen pandemijom, nastavu, a ni pedagoške radionice, trenutačno često nije moguće u potpunosti izvoditi u tradicionalnom obliku kontaktno u predavaonicama, već se nastavnici okreću netradicionalnim metodama te se pomoć traži u digitalnim obrazovnim alatima i platformama za online učenje. Mnogi arhivi trenutno ne nude pedagoške radionice u kontaktnom obliku, već se kao i nastavnici okreću digitalnim obrazovnim alatima. U svojem teorijskom dijelu, ovaj će se rad baviti pitanjima digitalizacije arhivskih pedagoških sadržaja i metodologije njihovog oblikovanja, donijet će rezultate usporedne analize mogućnosti koje nude odabrani digitalni obrazovni alati i predložiti kako bi se radionice koje, u normalnim okolnostima, Hrvatski državni arhiv održava uživo mogle u jeku pandemije održavati u mrežnom obliku. Na primjeru dvije radionice izradit će se mrežni oblici, utemeljeni u teorijskim postavkama, koristeći alate koji odgovaraju uzrastu za koje je namijenjena pojedina radionica. Jedna od radionica fokusira se na dobnu skupinu razredne nastave dok će druga biti orijentirana na više razrede osnovne škole te srednjoškolski uzrast. Novostvorene mrežne verzije radionica testirat će učenici odgovarajućeg uzrasta a, anketno istraživanje koje će se provesti donijet će rezultate o zadovoljstvu korisnika s mrežnim oblikom radionica.

Ključne riječi: e-učenje, pedagoška radionica, digitalizacija, digitalni obrazovni alati, arhivska pedagogija

Digitization of pedagogical workshops on the example of the Croatian State Archives

Summary

Archives as public, heritage, cultural and informational institutions have significant, but still insufficiently recognized and utilized, educational potential. Many archives in Croatia offer pedagogical workshops in which archival material is the main source of information, and the work of the archive and its material are thus tried to be brought closer to the users. In a world affected by a pandemic, it is often not possible to conduct classes and pedagogical workshops in the traditional form, face-to-face in lecture halls, but teachers turn to non-traditional methods and seek help in digital educational tools and online learning platforms. This thesis will deal with the possibilities offered by digital educational tools so that workshops that, under normal circumstances, are held at the Croatian State Archives can be held in the midst of a pandemic. On the example of two workshops, online variants will be created using tools that correspond to the age for which each workshop is intended. One of the workshops is focused on the age group of classroom teaching, while the other is oriented towards upper grades of elementary school and high school age. The newly created workshops will test students of the appropriate age, the research conducted through a survey brings results about user satisfaction with the online format of the workshop.

Key words: e-learning, workshops, digitization, digital educational tool, archival pedagogy